

ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยองในอำเภอแม่จัน
จังหวัดเชียงราย

A STUDY OF THE PROCESS IN PRESERVING BUDDHIST CULTURE OF YONG
PEOPLE IN MAE JAN DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

พระอธิการจำลอง สุเมโธ (ทุนภาค)

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนองในอำเภอแม่จัน
จังหวัดเชียงราย

พระอธิการจำลอง สุเมโธ (ทุนกาศ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Study of the Process in Preserving Buddhist Culture of Yong People
in Mae Jan District, Chiang Rai Province

Phra Atikan Jamlong Sumedho (Tunkas)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E. 2017

(Copy by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยองในจังหวัดเชียงราย” เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

กรรมการ

(รศ.วันชัย พลเมืองดี)

กรรมการ

(พระราชปรียัติ, ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร.วิโรจน์ สันทนนท์)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ประยงค์ จันทรแดง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ.วันชัย พลเมืองดี

ประธานกรรมการ

พระราชปรียัติ, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระอธิการจำลอง สุเมโธ (ทุนภาค))

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
- ผู้วิจัย** : พระอธิการจำลอง สุขเมโธ (ทุนกาศ)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- กรรมการคุมวิทยานิพนธ์**
- : รองศาสตราจารย์ วันชัย พลเมืองดี
 พธ.บ. (ศาสนา), M.A. (Buddhist Studies),
 : พระราชปริยัติ, ดร. ป.ธ. ๘,
 กศม. (บริหารการศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยโครงการ “ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย” งานวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ ๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ๒) ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และ ๓) วิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้การดำเนินการวิจัยวิจัยเพื่อชุมชน (Community base research) โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของคนยองเชิงพุทธ กระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยอง และวิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยอง เครื่องมือในการวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ และการศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร รวมทั้งวิเคราะห์พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหา โดยยึดหลักเทียบเคียงกับแนวคิด ทฤษฎี ควบคู่กับบริบทของพื้นที่ที่ดำเนินการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า

๑. ประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย การอพยพของคนยองเข้าสู่เมืองเชียงราย เริ่มต้นในรัชกาลที่ ๓ ได้มีการจัดตั้งเมืองเชียงรายพื้นคืนให้เป็น บ้านเมือง

ขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นกำลังช่วยเหลือเชียงใหม่ป้องกันภัยจากพม่า การอพยพเข้าสู่เมืองเชียงราย มี ๔ อำเภอ ที่มีชาวยองอาศัยมากที่สุดก็จะมี อำเภอแม่จัน รองลงมาแม่สาย และเชียงแสน กับพาน

วิถีวัฒนธรรมชาวยองเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีความสุข ซึ่งเกิดจากพลังศรัทธาแห่งการ อุทิศเพื่อจรรโลงวิถีวัฒนธรรมพุทธและพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม สิ่งเหล่านี้คือ พลัง แห่งการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะทั้งพระสงฆ์ ชาวบ้าน ที่ร่วมกันหล่อหลอมจนเป็นวัฒนธรรมคนยองที่เข้มแข็ง จนถึงปัจจุบัน

๒. กระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

กระบวนการสืบสานวัฒนธรรมคนยองที่สืบทอดต่อกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันผ่าน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษถึงรุ่นลูกหลาน ประเพณี วัฒนธรรมของคนยองที่ยังคงอยู่และมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในปัจจุบันมีการสืบสานวัฒนธรรม คนยอง โดยมีกระบวนการถ่ายทอด ในระดับครอบครัว ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) จากครอบครัวเป็นด้านหลัก ระดับชุมชน มีการสืบสานกันในรูปแบบของโครงการต่างๆ ที่จัดทำขึ้นในชุมชน โดยความร่วมมือของวัด บ้าน โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และการ รวมกลุ่มอาชีพต่างๆ และระดับสังคม การสืบสานวัฒนธรรมผ่านสมาคมคนยองอำเภอแม่จัน เช่น มีการ ถ่ายทอดวัฒนธรรมคนยองให้กับนักเรียนโรงเรียนจันจว้าวิทยาลัย

๓. วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัด เชียงราย

วิถีวัฒนธรรมของคนยองที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการสร้างเครือข่าย ทางสังคมของคนยองให้มีความเข้มแข็งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแยกให้เห็นได้ถึงวัฒนธรรมเชิง พุทธจากงานประเพณีต่างๆ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย ผ่านระบบหัววัดที่อยู่ในเครือข่ายหรือ พื้นที่เดียวกัน หรือพื้นที่ใกล้เคียง บางวัดอาจจะมีเครือข่ายต่างพื้นที่แต่ผ่านระบบความสัมพันธ์ทางเครือ ญาติ การเคารพนับถือกัน หรือความเป็นมิตรภาพกันอย่างแน่นแฟ้น

Research Title : A Study of The Process In Preserving Buddhist Culture of Yong People In Mae Jan District, Chiang Rai Province

Researcher : Phraadhikan Jamlong Sumedho (Toonkas)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Assoc. Prof. Wanchai Plollamuangdee
 B.A. (Religions), M.A. (Buddhist Studies)

: Phrarajpariyat , Dr., Pali IX,
 M.Ed. (Educational Administration),
 Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : 12 December 2017

ABSTRACT

The study entitled “A Study of the Process in Preserving Buddhist Culture of Yong People in Mae Jan District, Chiang Rai Province” aimed 1) To study the Tai Yong’s background and way of life in Chiang Rai, 2) To investigate the process of inheriting Buddhist cultural way of life, and 3) To analyze Buddhist cultural way and Yong’s social network. This is a qualitative research conducted in community-based- research focusing on Yong’s history, their way of life-based on Buddhism, the process of inheriting Buddhist cultural way of life and analysis on Buddhist cultural way and Yong’s social network.

Research instruments were an in-depth interview with key informants combing with observation, literature review from documentation including an analysis on content consistency based on comparison with concepts and theories joined with the context of the study area.

Findings were as follows:

1) History and the way of life of the Yong people in Mae Jan District, Chiang Rai:

The migration of the Yong to Chiang Rai began in the reign of King Rama III. The city of Chiang Rai was revived to support Chiang Mai from Burmese invasion. The immigrants to Chiang Rai scattered in four districts. A large number of Yong population is found in Mae Chan, and the second to Mae Chan is Mae Sai and Chiangsaen respectively.

The Yong culture is simple and happy due to the devotion and dedication to preserving the Buddhist culture and Buddhism, and these are the power of participation from both Buddhist monks and villagers together to form a strong culture of the Yong people till present.

2) The process of inheriting the Buddhist culture of the Yong people in Mae Jan District, Chiang Rai :

The process of preserving the Yong culture from the past to present has been inherited through hereditary traditions and culture from the ancestors to generations. The cultural and traditions which are still present and related to Buddhism today are preserved and inherited by the imparting process at the family level through the process of socialization from the family – base, at committee level continuing in the form of various projects arranged in the community with the cooperation of temples, villages, schools, local administration organizations, and the combination of occupations. At the social level, it is through the Association of Yong people in Mae Chan, such as the imparting process to the Yong culture to students of Chanjwa school.

3) Buddhist cultural way and Yong's social networking in Mae Jan District, Chiang Rai:

The Yong people's cultural way based on Buddhism has played an important role in structuring the strong social network of the Yong people from past to present. This can be seen from the Buddhist culture from various traditional events arranged by temples the center of the network so-called "Huawat" (temples) which are located on the same network or area. Some temples may have a different area network, but through the relative relationship system or close connection with profound respect.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความเมตตาของคณาจารย์และคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อันประกอบด้วย คือ รศ. วันชัย พลเมืองดี, พระเดชพระคุณพระราชปริยัติ, ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตพะเยา ในฐานะที่เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ได้เมตตาชี้แนะให้คำปรึกษา แนะนำ แนวคิดและตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและถูกต้องตามระเบียบของมหาวิทยาลัยครบถูกต้องอย่างสมบูรณ์

ขอเจริญพรขอบคุณ คณะญาติโยมที่เป็นโยมอุปฐากที่ได้ให้การสนับสนุนการศึกษา พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บิดามารดา พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ทุกท่าน ผู้ที่มีคุณูปการต่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้วางรากฐานแห่งการศึกษาไว้มากมายให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาด้วยความเคารพอย่างสูงยิ่ง พร้อมทั้งขอขอบคุณ คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ที่ได้ให้โอกาสและให้กำลังใจมาเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ เจริญพรมายังคณาจารย์ทุกท่านที่ได้เมตตาประสิทธิ์ประสาทให้ความรู้ แนะนำช่วยเหลือจนจบการศึกษาชั้นมหาบัณฑิต ขอขอบคุณนิสิตกัลยาณมิตรร่วมรุ่นและต่างรุ่นผู้ที่เป็นมิตรที่ดีมีน้ำใจคอยช่วยเหลือชี้แนะในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจนขอขอบคุณถึงท่านผู้ที่ได้ให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกสบายในที่พักที่อาศัยในระหว่างเดินทางมาศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตวิทยาเขตพะเยา ด้วยมากอย่างยิ่ง

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยขอน้อมบูชาเป็นกตเวทิตา คุณแก่ครูบาอาจารย์บิดามารดาญาติสนิทมิตรสหายที่เป็นกำลังใจสนับสนุนในทุกๆ เรื่องรวมทั้งบูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัยเล่มนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จลุล่วงด้วยดี

พระอธิการจำลอง สุขเมโธ (ทุนภาค)

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตงานวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย	๙
๑.๘ ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๑๐
บทที่ ๒ แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต การสร้างเครือข่ายทางสังคมและความเป็นมา วิถีชีวิตของคนยอง	๑๑
๒.๑ ความเป็นมาของคนยอง	๑๑
๒.๑.๑ ความหมายชาติพันธุ์ไทยอง	๑๑
๒.๑.๒ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง	๑๒
๒.๑.๓ ตำนานเมืองยอง	๑๕
๒.๒ เส้นทางการอพยพของคนยอง สู่จังหวัดเชียงราย	๑๘
๒.๒.๑ ถิ่นอาศัยของคนยอง จังหวัดเชียงราย	๑๘
๒.๒.๒ การอพยพของคนยอง สู่จังหวัดเชียงราย	๒๐
๒.๒.๓ ภาษาวัฒนธรรมของคนยอง จังหวัดเชียงราย	๒๒
๒.๓ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนยอง	๒๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ กระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยอง	๔๒
๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการสืบสานวัฒนธรรม	๔๓
๓.๑.๑ ความหมายของการสืบสานวัฒนธรรม	๔๓
๓.๒ วัฒนธรรมคนยอง	๔๕
๓.๓ กระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยอง	๔๘
๓.๓.๑ ภาพรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ	๔๙
๓.๓.๒ กระบวนการถ่ายทอดวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ	๕๓
๓.๓.๓ การนำกระบวนการถ่ายทอดสู่การบูรณาการของวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ	๕๘
๓.๓.๔ ผลสัมฤทธิ์ของการสืบสานวิถีวัฒนธรรมของคนยอง	๖๓
บทที่ ๔ วิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยอง	๖๕
๔.๑ วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยอง	๖๕
๔.๒ การสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยอง	๖๖
๔.๒.๑ วิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมทางภาษา	๖๗
๔.๒.๒ วิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมประเพณี	๖๘
๔.๒.๓ ตัวอย่างวิถีวัฒนธรรมคนยองเวียงหนองล่อง	๗๑
๔.๓ การสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยอง	๗๘
๔.๔ วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยอง	๘๑
บทที่ ๕ บทสรุป และข้อเสนอแนะ	๘๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๕
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๙๑
บรรณานุกรม	๙๒
ภาคผนวก	๙๗
ภาคผนวก ก. หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์	๙๘
ภาคผนวก ข. แผนที่เส้นทางอพยพคนยองจากลำพูนเข้าสู่เชียงราย	๑๑๕
ภาคผนวก ค. รูปภาพกิจกรรมของคนยอง	๑๑๙
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวยองหรือคนยองดั้งเดิมมีถิ่นฐานอยู่แคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนานของประเทศจีนตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำโขง มีเชียงรุ่งเป็นเมืองหลวง ซึ่งเป็นที่ตั้งเดิมของไทยลื้อ มีวัฒนธรรม ประเพณี มีอักษรและภาษาพูดเป็นของตนเอง มีลักษณะคล้ายอักษรล้านนาและไทยยวนเป็นอย่างมาก จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ชนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งหลักในเมืองยอง คือ กลุ่มคนไทยลื้อจากสิบสองปันนา จึงเรียกชาวไทยลื้อที่เข้ามาในเมืองยองว่า “ไทยยอง” ดังนั้นชาวไทยยองหรือคนยองกับไทยลื้อ จึงเป็นชนชาติกลุ่มเดียวกัน เมืองยอง หรือมหายังครรัฐ ตั้งอยู่ในรัฐฉาน ปัจจุบันเมืองยองมีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งในรัฐฉานในประเทศพม่า มีระยะทางจากท่าขี้เหล็กด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ไปทางทิศเหนือประมาณ ๘๐ กิโลเมตร แล้วแยกขวาไปอีกประมาณ ๗๕ กิโลเมตร รวมระยะทางจากท่าขี้เหล็กถึงเมืองยองประมาณ ๑๕๕ กิโลเมตร

การอพยพผู้คนจากเมืองยอง เข้ามาในช่วงปี พ.ศ. ๒๓๕๖-๒๓๙๕ มีปรากฏหลักฐานอยู่ ๒ ครั้ง คือ ในปี พ.ศ. ๒๓๕๖ และปี พ.ศ. ๒๓๙๕ การอพยพเข้ามา ๒ ครั้งนี้น่าจะเป็นหมู่บ้านของยองในอำเภอบ้านธิ เพราะมีชื่อบ้านเมืองยองเป็นชื่อหมู่บ้านในแถบนี้ด้วย ส่วนพื้นที่ของอำเภอสันกำแพง อำเภอดอยสะเก็ด และอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ เขตติดต่อจังหวัดลำพูน มีหมู่บ้านของชาวยองปรากฏอยู่ เช่น บ้านกอสะเลียม แม่ทา ห้วยไฮบวค้ำ ออนหลาย เมืองหลวง เป็นต้น คนยองในปัจจุบัน ควรรำลึกถึงเรื่องราวอดีตเมื่อราว ๒๐๐ ปี กว่าที่บรรพบุรุษได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในเมืองลำพูนมีบทบาทสำคัญในการสร้างบ้านแปงเมือง การบันทึกและการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลำพูน คนยองถูกกล่าวถึงน้อยลง ทั้งๆ ที่ประชากรส่วนมากควรภูมิใจในความเป็นคนยอง อู๋กายอง ควรเรียนรู้ตัวเมือง เพราะภาษาเป็นสื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจต่างๆ และเป็นสิ่งที่ควรเรียนรู้ได้ก่อนที่เอกลักษณ์ของคนยองจะสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย

ในปี พ.ศ. ๒๓๔๘ จึงได้อพยพผู้คนจากเมืองยองและหัวเมืองต่างๆ ให้บูรณะเมืองเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และเชียงราย ให้รุ่งเรืองอีกครั้ง ซึ่งยุคนี้เรียกว่า “ยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บซ้าใส่เมือง” (ซ้า แปลว่า ตะกร้า) หลังจากที่บ้านเมืองในล้านนาได้รกร้างว่าเปล่า คราวสงครามกับพม่าดังกล่าวข้างต้น ส่วนเมืองลำพูนมีเจ้าคำฝั้นหรือเจ้าหลวงเศรษฐีคำฝั้น บุตรลำดับที่ ๘ ของเจ้าชายแก้วแห่งเมืองลำปางเป็นเจ้าเมืองลำพูนคนแรก (พ.ศ. ๒๓๔๘-๒๓๕๙) และเป็นต้นสกุล “ณ ลำพูน”

การเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองลำพูนของกลุ่มชาวยอง เป็นการยกเข้ามาทั้งโครงสร้างทางสังคมประกอบด้วยเจ้าเมือง บุตรภรรยา ญาติพี่น้อง ชุมนาง พระสงฆ์ ตลอดจนไพร่พลจำนวนมาก ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๓๔๘-๒๓๕๖ การตั้งถิ่นฐานของคบจากเมืองยองมักกระจุกตัวตามบริเวณที่ราบฝั่งแม่น้ำ หรือที่ราบลุ่มเพื่อประโยชน์ทางเกษตร และเป็นแหล่งอาหาร หมู่บ้านหรือห่างไกลออกไปตามสภาพภูมิประเทศและความจำเป็นในการประกอบอาชีพบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านหลักเหล่านี้ ได้แก่

บนฝั่งแม่น้ำกวง มีบ้านเวียงยอง บ้านตอง บ้านยู๋ บ้านหลวย บ้านวังไฮ บ้านหลุก บ้านสันดอนรอม เป็นต้น

บนฝั่งแม่น้ำปิง มีบ้านริมปิง บ้านป่าม่วง (ประตูป่า) บ้านหลุก บ้านห้วยยาง บ้านบัว บ้านบาน เป็นต้น

บนฝั่งแม่น้ำทา มีบ้านป่าซาง บ้านฉางข้าวน้อย บ้านแฉม บ้านสะปุง บ้านหวาย บ้านดอน เป็นต้น

พ.ศ. ๒๓๘๖ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้มีการจัดตั้งเมืองเชียงรายและฟื้นฟูให้เป็นบ้านเมืองขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นกำลังช่วยเหลือเชียงใหม่ในการปกป้องภัยจากพม่า โดยมีฐานะเป็นเมืองบริวารของเมืองเชียงใหม่ พระเจ้ามหาโกทรประเทศ เจ้าเมืองเชียงใหม่ ได้ให้ญาติพี่น้อง อันมีเจ้าหลวงธรรมลังกา เป็นเจ้าเมืองเชียงราย เจ้าอุ่นเรือนเป็นพระยาอุปราช เจ้าคำแสนเป็นพระยาราชวงศ์ เจ้าชายสามเจ้าภูเกียง เป็นพระยาราชบุตร และพระยาบุรีรัตน์ ราชบุตรที่ถูกกวาดต้อนมาจากหัวเมืองขึ้นของพม่า ในสมัยเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง พร้อมทั้งด้วยพ่อค้าที่เป็นคนพื้นเมือง คือ เมืองเชียงตุง เมืองพยาก เมืองเลน และเมืองสาด ประมาณ ๑,๐๐๐ ครอบครัว มาสร้างบ้านเมือง เมืองเชียงรายในยุคนี้ได้มีการก่อสร้างประตูเมืองต่าง ๆ เพิ่มเติมในส่วนที่เคยเป็นเมืองเก่าแก่มาแต่สมัยพระยามังรายให้เป็นเมืองพินมัตริตนาอาณาเขต มีสะดือเมืองอยู่ที่วัดจันทโลก (ปัจจุบัน คือ วัดกลางเวียง) ในสมัยนั้นเมืองเชียงใหม่มีชื่อว่า เมืองรัตนติงสาวภินบุรี การปกครองเมืองเชียงรายในฐานะเป็นเมืองบริวารของเมืองเชียงใหม่ สมัยนั้นคณะปกครองที่มาปกครองเมืองเชียงรายประกอบด้วย เจ้าหลวง (มีฐานะเป็นเจ้าเมือง) และมีผู้ช่วยอีก ๔ ตำแหน่ง คือ พระยาอุปราช พระยาราชวงศ์ พระราชบุตร พระยาบุรีรัตน์

พ.ศ. ๒๔๑๓ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์ มีใบบอกขอราชการไปยังกรุงเทพฯ ว่า พม่า ลื้อ จีน เมืองเชียงตุง ประมาณ ๓๐๐ ครอบครัว มาอยู่ที่เมืองเชียงแสนและตั้งตัวเป็นอิสระไม่ยอมอยู่ใต้การปกครองของไทย จึงให้อุปราชแต่งคนไปว่ากล่าวให้ถอยจากราชอาณาจักร ถ้าอยากตั้งอยู่ให้อยู่ในบังคับบัญชาเมืองเชียงรายและเมืองเชียงใหม่แต่ก็ไม่ได้ผล เพราะพวกนั้นไม่ยอมออกไป พ.ศ. ๒๔๑๗ เจ้าอินทวิไชยานนท์ เจ้านครเชียงใหม่เกณฑ์กำลังจากเมืองเชียงใหม่ นครลำปาง เมืองลำพูน ไผ่ไพร่พลทั้งสิ้น ๔,๕๐๐ คน ยกจากเมืองเชียงใหม่มาเชียงรายและเชียงแสน

ไล่ต้อนพวกนั้นออกจากเมืองเชียงแสน จึงทำให้เมืองเชียงแสนเป็นเมืองร้างไประยะหนึ่ง จวบจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๒๓ จึงได้ให้เจ้าอินต๊ะ บุตรบุญมา (เจ้าบุญมาเป็นน้องของเจ้ากาวิละ เจ้านครเชียงใหม่ เจ้าผู้ครองเมืองลำพูน เป็นหัวหน้านำราษฎรเมืองลำพูน เมืองเชียงใหม่ ประมาณ ๑,๕๐๐ ครอบครัว ขึ้นมาตั้งรกรากปักซั้งตั้งถิ่นอยู่เมืองเชียงแสน นับเป็นการสร้างบ้านแปงเมืองครั้งใหญ่ของเมืองเชียงแสน กลุ่มผู้อพยพมารุ่นแรกได้ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่เรียงรายตามแม่น้ำคำ ตั้งแต่บ้านคำ บ้านห้วยน้ำราก จนถึงเขตเมืองเชียงแสน ตลอดถึงบ้านกัวนบุญเรือง ในเขตประเทศลาวในปัจจุบัน ต่อมาเจ้าอินต๊ะได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น พระยาราชเดชดำรง เจ้าเมืองเชียงแสน สมัยนั้น การปกครองล้านนาเฉพาะมณฑลพายัพเหนือ มีเจ้าเมืองบริเวณประจำหัวเมืองต่าง ๆ ๔ หัวเมือง คือ พระยาประเทศสุทรทิศ เจ้าเมืองพะเยา พระยามหิทธิวงศา เจ้าเมืองฝาง พระยารัตร์เขตต์ เจ้าเมืองเชียงราย และพระยาราชเดชดำรง เจ้าเมืองเชียงแสน^๑

จากประวัติศาสตร์ดังกล่าว ส่งผลให้ชาวยองที่อพยพจากลำพูนมาตั้งหลักปักฐานในจังหวัดเชียงราย มีการนับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาตั้งแต่เมืองยอง สู่จังหวัดลำพูน และจังหวัดเชียงราย ชาวยองจึงมีวิถีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่าวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของชาวยอง ซึ่งถือเป็นแนวปฏิบัติที่ดีทางทางพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านพิธีกรรม ประเพณีและเทศกาลทางพระพุทธศาสนา ในการประพฤติปฏิบัติในแนวทางเดียวกันของคนในชุมชนชาวยองที่สืบทอดต่อกันมาบนหนทางมงคลวิถึจนนำไปสู่สังคมแห่งสันติสุข แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนและชาติพันธุ์นั้นๆ การประพฤติปฏิบัติและการกระทำกิจกรรมที่สืบทอดต่อกันมาในวิถีชีวิตและสังคมของชุมชนนั้นๆ ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิตและประเพณีเกี่ยวกับการทำมาหากิน ประเพณีเกี่ยวกับศาสนาเช่น วันพระวันเข้าพรรษาวันออกพรรษา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ แห่เทียนพรรษา เทศน์มหาชาติ ประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เช่น งานศพ งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ สืบชะตา การบวชนาค บังสุกุล บายศรีสู่ขวัญ และประเพณีเกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่น พิธีไหว้ครูทำขวัญข้าว สู่ขวัญควาย เป็นต้น

วิถีวัฒนธรรมชาวยองเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีความสุข ซึ่งเกิดจากพลังศรัทธาแห่งการอุทิศเพื่อจรรโลงวิถีวัฒนธรรมพุทธและพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม สิ่งเหล่านี้คือ พลังแห่งการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะทั้งพระสงฆ์ ชาวบ้าน ที่ร่วมกันหล่อหลอมจนเป็นวัฒนธรรมคนยองที่เข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นจึงมุ่งเน้นในด้านกระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธเป็นสิ่งที่คู่มากับสังคมของคนยอง ทำให้เกิดเอกลักษณ์ของความเป็นยองและเป็นมรดกที่สำคัญซึ่งเป็นความ

^๑ประวัติชาวยอง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://oknation.nationtv.tv/blog/dearntemdoung/2009/10/08/entry-4>, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

ภูมิใจ แสดงถึงศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของคนของทุกคนต้องร่วมใจอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่สืบสานวัฒนธรรมที่ดั่งามนี้สืบไป

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิถีชีวิตของคนของเชิงพุทธ โดยเฉพาะหากกล่าวถึงวิถีวัฒนธรรมพุทธของคนของในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิต ภาระบวการสืบสานวิถีวัฒนธรรมของคนของตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นข้อมูลในการเสริมสร้างวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของคนของตามหลักพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รวมทั้งเป็นแนวทางในการเสริมสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนของ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของคนของในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาภาระบวการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนของในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนของในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ต้องการทราบถึงประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของคนของในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

๑.๓.๒ ต้องการทราบถึงภาระบวการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนของในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

๑.๓.๓ ต้องการทราบถึงวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนของในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

๑.๔.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** : ผู้วิจัยจะทำการศึกษาภาระบวการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนของในจังหวัดเชียงราย โดยมุ่งเน้นศึกษาประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของคนของเชิงพุทธ ภาระบวการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนของ และวิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับ

การสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยอง ในพื้นที่ชุมชนของตำบลจันจว้า ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร : ศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) : ศึกษาค้นคว้าข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม จากแหล่งข้อมูล ชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และหนังสือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนยอง แหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ บทความ เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ : ด้านพื้นที่ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต คือ ตำบลจันจว้า ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล : ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ มี ๓ กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ พระสงฆ์ในพื้นที่ตำบลจันจว้า ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน ๓ รูป

กลุ่มที่ ๒ ผู้นำชุมชนในพื้นที่ ตำบลจันจว้า ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน ๙ ท่าน

กลุ่มที่ ๓ ผู้สูงอายุของคนยองตำบลจันจว้า ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน ๙ ท่าน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ชาติพันธุ์ยอง หมายถึง เผ่าพันธุ์ ๑ ใน ๕ ของชาติพันธุ์ไทลื้อ ซึ่งอพยพมาจากเมืองยอง ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เมื่อมาอยู่ในประเทศไทย จึงเรียกว่า “คนยอง”

การสืบสาน หมายถึง การสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน ทั้งที่เป็นวัตถุและมิใช่วัตถุ โดยมีแนวทางในการสืบสานที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนประกอบด้วย ๔ แนวทาง คือ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู การสร้างใหม่ และการประยุกต์

กระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมคนยอง หมายถึง การปฏิบัติติดต่อกันมาถ่ายทอดติดต่อกันมาทางสังคม จารีตประเพณี ความเป็นอยู่ การประเพณี การปฏิบัติ การศึกษาอบรม และการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

การสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยอง หมายถึง การติดต่อ การเชื่อมโยงของกลุ่มคน หรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัด

ระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกัน ภายใต้พื้นฐานของความเคารพ สิทธิ เชื้อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

ปักขังตั้งถิ่น (การตั้งถิ่นฐาน) หมายถึง การบุกเบิกครอบครองพื้นที่เพื่อตั้งหลักแหล่งที่ อยู่อาศัยและทำมาหากินของคนยอง

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการและวิถีชีวิตของคนยองเชิงพุทธที่ปรากฏใน คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องประเภทหนังสือ

การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีได้ ซึ่งสาเหตุสำคัญของการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ พอสรุปได้ ๕ ลักษณะ คือ

๑. เกิดจากการแบ่งแยกโดยวัฒนธรรมชนชั้น ในสังคมบางสังคมมีการแบ่งชนชั้นและคนที่อยู่ในชนชั้นต่ำที่สุด จะถือเป็นกลุ่มชนที่อยู่นอกระบบสังคมนั้น คนที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ถูกสังคมระบุว่า เป็นคนชนชั้นต่ำ ถือว่าเป็นผู้ที่น่ารังเกียจและไม่ควรอยู่ร่วมสังคมกับสมาชิกส่วนใหญ่ ได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยของสังคมนั้น เป็นผู้ที่ปราศจากศักดิ์ศรี ไม่มีอำนาจ และไม่มียุทธิต่างสังคมน่าเทียบเท่ากับคนอื่น

๒. เกิดจากการแบ่งแยกจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ กลุ่มชนที่มีชาติพันธุ์ต่างจากคนส่วนใหญ่ และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่ห่างไกล เช่น ชาวเขา มักจะถูกตัดขาดจากสังคมพื้นราบ โดยไม่ได้รับข่าวสารอย่างสม่ำเสมอจากคนพื้นราบใน ส่วนกลาง การขาดการติดต่อสื่อสารที่ดีนี้ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและอาจทำให้มีปฏิกิริยาต่อต้านอำนาจรัฐได้

๓. เกิดจากการผนวกดินแดน การขยายอาณาเขตของประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยการผนวกดินแดนเพิ่ม อาจเกิดจากการตกลงกันตามสนธิสัญญา หรือเกิดจากการขยายดินแดนหลังจากชนะสงคราม ตัวอย่างของการตกลงตามสนธิสัญญา คือ กรณีสหรัฐอเมริกาซื้อดินแดนซึ่งปัจจุบันคือรัฐในภาคตะวันออกเฉียงใต้บางรัฐ ตามสนธิสัญญาเรียกว่า “Louisiana Purchase”

๔. เกิดจากการย้ายถิ่นฐาน ความแตกต่างทางชาติพันธุ์อาจมีสาเหตุมาจากการที่คนจำนวนหนึ่งอพยพย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในสังคมอื่น โดยที่คนกลุ่มนี้มีลักษณะทางวัฒนธรรมแตกต่างจากคนในสังคมที่ตนย้ายเข้าไปอยู่

๕. เกิดจากการตกเป็นประเทศอาณานิคม ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ในประเทศอาณานิคม จะมีลักษณะแตกต่างจากเมืองแม่ โดยจากกรณีต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้ง ๔ กรณี ทั้งนี้เพราะอาณานิคมเกิดจากการที่มหาอำนาจเข้ามาใช้อำนาจในการเมืองการปกครองของประเทศอื่น ผู้อพยพเข้ามาเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่า และสามารถออกกฎหมายบังคับต่างๆ นานา ทำให้เจ้าของประเทศ ซึ่งมีจำนวนประชากรมากกว่า มีลักษณะของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์^๒ กล่าวได้ว่า วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์แนววัฒนธรรมชุมชน (๒๕๔๘) นอกจากจะได้เสนอคำ “ชาติพันธุ์นิพนธ์” เข้าแทนที่ “ชาติพันธุ์วรรณนา” (ethnography) อย่างที่นักมานุษยวิทยาไทยใช้กันมานานหลายทศวรรษ เพื่อชี้ให้เห็นว่า ในบรรดางานเขียนถึงกลุ่มผู้คนอื่นๆ ต่างวัฒนธรรมที่ดูเสมือนตรงไปตรงมานั้น แท้จริงแล้วแฝงฝังซึมชานไปด้วย “การเมือง” และวาทกรรมแห่งวรรณศิลป์ ไม่แตกต่างไปจาก “ประวัติศาสตร์นิพนธ์” ที่นักประวัติศาสตร์ชั้นนำได้ชี้ให้เห็นในทำนองเดียวกันว่า การเขียนประวัติศาสตร์ ก็มี “การเมืองของการเขียน” และ “การชำระประวัติศาสตร์” ก็มักจะทำให้ประวัติศาสตร์ “สะอาด” ขึ้นตามความประสงค์ของผู้ชำระ ในหนังสือเล่มดังกล่าวนี้ ยังได้เสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้เขียนและผู้ที่ถูกเขียนถึง ทั้งยังชี้ให้ชุมชนวิชาการไทยได้ตระหนัก “ข้อจำกัดของคติทางญาณวิทยาแบบ ‘ถ้อยมั่นในภาพแทนความจริง’ (representationism) อันเป็นปรัชญาความรู้ที่ครอบงำการศึกษาทางชาติพันธุ์วิทยากระแสหลัก”

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมที่ถือเป็นความหมายที่เข้าใจในเนื้อหาแห่งวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน ได้แสดงปาฐกถา ๑๐๐ ปี พระยาอนุมานราชชน เรื่อง “วัฒนธรรมกับการพัฒนา” สรุปความหมายดังนี้

๑) วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ

๒) วัฒนธรรมรวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคม ตั้งแต่ภายในจิตใจของคน ค่านิยม คุณค่าทางจิตใจคุณธรรม ลักษณะแนวความคิด สติปัญญา ท่าทีวิถีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจของคน ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ตลอดจนความรู้ความเข้าใจ ท่าทีการมองและการปฏิบัติของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

๓) วัฒนธรรม เป็นการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อมาได้และเป็นอยู่ในปัจจุบัน

^๒สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, *ตัวตนคนยากกับท้องถิ่นล้านนา: สื่อกับการเมืองอัตลักษณ์ในยุคโลกาภิวัตน์*, (คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘). หน้า ๖๕-๖๖.

๔) วัฒนธรรม คือประสบการณ์ความรู้ความสามารถที่สังคมนั้นมีอยู่หรือทั้งหมดของสังคม

งามพิศ สัตย์สงวน^๓ วิถีชีวิตในความหมายหนึ่ง คือ ระบบวัฒนธรรมซึ่งระบบวัฒนธรรมแต่ละด้านนั้นมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ โดยแต่ละสังคมย่อมมีแนวทางหรือวิถีชีวิตบางอย่างที่แตกต่างกันและอาจจะเหมือนกันในบางส่วน

วิถีชีวิต คือ วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การกิน การละเล่น การแสดง การร้องเพลง เป็นต้น คือเรียกว่า อะไรเกิดขึ้นจากน้ำมือมนุษย์ ถือว่าเป็น วัฒนธรรม วิถีชีวิตคือ ทางที่จะดำรงและดำเนินอยู่ในโลก วิถีชีวิตนี้ สภาพแวดล้อมทั้งหมด กับจิตใจ (นิสัย ทรศนะ สติปัญญา พรสวรรค์) ของเราเอง เป็นตัวกำหนด ประเภทวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต. วิถีชีวิตเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งยึดถือและปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ วิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยอดขวัญ บุญซ้อน^๔ ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงของชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่” ได้เสนอภาพในลักษณะให้ชาวมลาบรีรู้จักพึ่งตนเอง การวิจัยชิ้นนี้จึงได้พยายามวางรูปแบบแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชาวมลาบรี

ดร.สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์^๕ ได้วิจัยเรื่อง “การปนภาษาคำเมืองในภาษายอง บ้านป่าบงหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปนภาษาคำเมืองในภาษายอง และเพื่อเปรียบเทียบการปนภาษาคำเมืองในภาษายอง ซึ่งนำเสนอผลการศึกษาโดยการแสดงออกเป็นร้อยละ ซึ่งจะทำให้เห็นภาพรวมของคำศัพท์ได้ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น

^๓งามพิศ สัตย์สงวน, วัฒนธรรมชาวในสังคมไทย: การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง, (คณะรัฐศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^๔ยอดขวัญ บุญซ้อน. การจัดการเรียนรู้อื่นที่เอื้อต่อการดำรงของชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่, (สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), ๒๕๔๔.

^๕ดร.สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์. การปนภาษาคำเมืองในภาษายอง บ้านป่าบงหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย, (คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๔๑.

วิสุทธิ ศรีวิศาล^๒ ได้วิจัยเรื่อง “ระบบเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของเผ่าผีตองเหลืองในสังคมไทย” พบว่า การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศวิทยา นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชนเผ่าผีตองเหลือง ณ บ้านบ่อหอย ต.ยาบห้วย อ.เวียงสา จ.น่าน ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของเผ่าผีตองเหลืองมีดังนี้ จำนวนป่าไม้ที่ลดลงมีผลต่อระบบเศรษฐกิจของเผ่าผีตองเหลือง เพราะถ้าป่าไม้ลดลง วิถีชีวิตของเผ่าผีตองเหลืองจะเปลี่ยนแปลงไป ขณะที่ดินที่จำกัดก็มีผล กระทบต่อระบบเศรษฐกิจ เพราะถ้าที่ดินสมบูรณ์เผ่าผีตองเหลืองก็จะมีอาหารที่อุดมสมบูรณ์ตลอดไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) : ศึกษาค้นคว้าข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม จากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และหนังสือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนยอง แหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ บทความ เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต)

๑.๗.๒ ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พระสงฆ์ที่มีความรู้ด้านวิถีชีวิตคนยอง นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่จำนวน ๓ กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ พระสงฆ์ในพื้นที่ตำบลจันจว้า ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน ๓ รูป

กลุ่มที่ ๒ ผู้นำชุมชนในพื้นที่ ตำบลจันจว้า ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน ๙ ท่าน

กลุ่มที่ ๓ ผู้สูงอายุของคนยองตำบลจันจว้า ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน ๙ ท่าน

---

^๒วิสุทธิ ศรีวิศาล, ระบบเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของเผ่าผีตองเหลืองในสังคมไทย, (ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยนเรศวร. ๒๕๓๗), บทคัดย่อ.

๑.๗.๓ นำข้อมูลจากที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ ประมวลความ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

๑.๗.๔ สรุป และนำเสนอผลของการศึกษาวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

๑.๘.๒ ได้ทราบถึงกระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

๑.๘.๓ ได้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

บทที่ ๒

แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตและความเป็นมาวิถีชีวิตของคนยอง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ผู้วิจัยได้เริ่มจากการศึกษาเชิงวิชาการจากเอกสารงานวิจัย หนังสือ และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง หรือ ไทลื้อ เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นในการเรียบเรียงเรื่องราวความเป็นมาของชาวไทยอง หลังจากที่ทราบข้อมูลขั้นต้นเพียงพอผู้วิจัยจึงได้เข้าไปศึกษาในพื้นที่ในตำบลจันจว้า ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยเริ่มจากข้อมูลเอกสารทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง ความเป็นอยู่ทั้งในเมืองและชายขอบของจังหวัดเชียงราย และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้จากผู้นำชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้เข้าใจการดำเนินวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม ที่แท้จริงจากพื้นที่ที่อยู่อาศัยของชาวไทยอง โดยผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้ศึกษามานำเสนอต่อไปนี้

๒.๑ ความเป็นมาของคนยอง

๒.๑.๑ ความหมายชาติพันธุ์ไทยอง

คำว่า “ยอง” แต่กลุ่มชาวไทยองมักออกเสียงเป็น “ยอง” หรือ “ไทยอง” หรือ “ชาวยอง”^๑ เป็นชื่อที่ใช้เรียกกลุ่มคนเชื้อสายไทลื้อกลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองยอง หรือมีชื่อเดิมว่า “มเหยงนคร” บางครั้งก็เรียกเมืองยองนี้ว่า “เมืองเชียงช้าง”หรือ“เมืองเจงจ้าง” ปัจจุบันเมืองยองมีสถานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงตุง (Keng Tung) อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐฉาน (Shan State) ในประเทศสหภาพเมียนมาร์ (Myanmar) ขณะเดียวกันก็ยังพบชาวไทยองอาศัยกระจายไปในเขตสิบสองปันนาในมณฑลยูนนานของประเทศจีนและในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอีกด้วยใช้เรียกกลุ่มคนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ เมืองยอง และกระจายอยู่ทั่วไปในแถบเมืองต่าง ๆ ในรัฐฉานด้านตะวันออกของพม่า เขตสิบสองปันนา ในมณฑลยูนนานของจีน^๒ การอพยพเคลื่อนย้ายในรูปแบบความสัมพันธ์แบบ “บ้านพี่บ้านน้อง” จากการศึกษาตำนานของชาวไทลื้อและล้านนา พบว่า ชาวไทลื้อและชาวไทยวนในล้านนาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เหมือนกันและมีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลาช้านาน นับตั้งแต่สมัยพญาเจือง กษัตริย์ผู้สร้างเมืองเชียงรุ่งของชาวไทลื้อ

^๑ทวิ สว่างปัญญากร, **ตำนานเมืองยอง**, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๗), หน้า ๒๕.

^๒สุชานาฏ สิตานุรักษ์ และคณะ, **ชาวไทยอง : ประวัติศาสตร์พื้นที่ในตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน**, (สถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓.

ชาวไทยอง พระองค์ยังทรงเป็นวีรบุรุษของชาวล้านนาด้วย ดังปรากฏเรื่องราวของพญาเงี้ยวในตำนานพะเยา ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ตำนานเมืองเงินยางเชียงแสน และตำนานพระยาเงี้ยว^๓

๒.๑.๒ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง^๔

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง ทางด้านวิชาการนั้นมีหลายหลากด้วยกัน อาทิเช่น ด้านมนุษยศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์ ได้มีการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับชาวยอง ซึ่งองค์ความรู้ในมุมมองต่าง ๆ จะทำให้เราได้ทราบถึงว่ามีความเป็นมาอย่างไรทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในบริบทความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทยองในจังหวัดเชียงราย

ในเชิงหลักทางวิชาการ ต่างก็มีความเห็นว่า ไม่มีกลุ่มชาติพันธุ์ของ นักวิชาการกล่าวว่า กลุ่มชาติพันธุ์ “ไท” หรือ “ไต” เป็นการแบ่งกลุ่มของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตามลักษณะของการใช้ภาษาถิ่น เช่น ไทลื้อ ไทยอง ไทยวน ไทยจีน เป็นต้น ซึ่งชาติพันธุ์ “ไทลื้อ” กับ “ไทยอง” นั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และการเรียกตนเองว่า “ยอง” นั้นเป็นผลมาจากประวัติศาสตร์การอพยพเคลื่อนย้ายที่ ไทลื้อถูกกวาดต้อนมาในฐานะเชลย และเพื่อเป็นการบ่งบอกถึงแหล่งกำเนิดของตนเองว่าเป็นใครมาจากไหน การการนิยามความหมายหรือกลุ่มชนได้เกิดความแตกต่างโดยเหตุผลเชิงประวัติศาสตร์^๕ คนสมัยก่อนเมื่อพบปะกันจะซักถามกันว่า มาจากเมืองอะไร เพื่อเป็นการบอกนัยถึงการมาต่างบ้านต่างเมือง เป็นการแสดงความแปลกแยกหรือแตกต่างกันระหว่างที่มาของเมือง หรือบรรพบุรุษ^๖ สอดคล้องกับแนวคิดที่อธิบายเกี่ยวกับคนไทยวนที่ว่า คนไทยวนเริ่มเรียกตนเองว่าเป็น “คนเมือง” หลังจากที่ได้อพยพจากกลุ่มอื่นโดยเฉพาะชาวลื้อ ชาวยอง ชาวจีน และชาวไทใหญ่ เข้ามาตั้งรกรากในล้านนา เพื่อเป็นการบ่งบอกความเป็นคนพื้นเมืองไม่ได้โยกย้ายมาจากที่อื่น โดยไม่มีเจตนาที่จะระบุ

^๓อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของไทลื้อในล้านนา, การสัมมนาเรื่องมรดกสิ่งทอไทลื้อกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมในล้านนา, (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในเขตภาคเหนือร่วมกับศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่: สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๓ - ๖.

^๔วัดป่าตาล, วัฒนธรรมไทยยอง วัดป่าตาล ชาติพันธุ์ไทยอง, (เชียงใหม่: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๓.

^๕สำนักวิจัยและพัฒนา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, ชาวไทยอง : ภาษา ผ้าทอ พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ, (เทศบาลตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง: จังหวัดลำพูน, ๒๕๕๔), หน้า ๔๑.

^๖แสวง มาละแฉม, ชาวไทยองย้ายถิ่น, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๓.

เพื่อให้เกิดความแตกแยก และไม่ได้เป็นการยกย่องว่าเป็นผู้มีอารยธรรมสูงส่งแต่อย่างใด^๗ ซึ่งความแปลกแยกหรือแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เราสามารถสังเกตได้จากภาษาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกัน นักวิชาการได้มีการแบ่งแยกลักษณะทางภาษาระหว่างภาษาลื้อและภาษายองที่นำไปสู่การแบ่งกลุ่มคนที่พูดภาษาลื้อว่าเป็น “ไทลื้อ” และที่พูดภาษายองว่าเป็น “ไทยอง” โดยบางกลุ่มที่พูดภาษายองในจังหวัดลำปางลำปาง เรียกตนเองที่เป็น “ลื้อ” ส่วนชาวไทยองในอำเภอเมืองลำพูน พูดภาษายองและเรียกตนเองว่า “ยอง” ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์นั้นเป็นการนิยามของปัจเจกหรือกลุ่มที่มีความสลับไหลและขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและบริบทของสังคมวัฒนธรรม^๘

ยอง หรือไทยอง ชาวล้านนาจะออกเสียงเป็น “ญอง” แต่กลุ่มชาวไทยองมักออกเสียงเป็น “ยอง” ชื่อยองหรือไทยองนี้ ใช้เรียกกลุ่มคนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองยอง และกระจายอยู่ทั่วไปแถบเมืองต่างๆ ในรัฐฉานด้านตะวันออกของพม่า เขตสิบสองปันนา ในมณฑลยูนนานของจีน เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘ กลุ่มชาวเมืองยองได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองลำพูนเป็นส่วนใหญ่ ด้วยสาเหตุของสงครามการรวบรวมกำลังคน ต่อมาก็ได้กระจายไปอยู่ในหัวเมืองต่างๆ ในล้านนา

คำว่า “ยอง” หรือ “ญอง” อันเป็นชื่อเมืองนั้น อธิบายได้ว่าเป็นชื่อหมู่บ้านหนึ่งที่เคยขึ้นในบริเวณเมืองยอง ครั้งหนึ่งมีนายพรานมาจากอาฬรินทร์ ได้จุดไฟเผาป่าทำให้หมู่บ้านยงปลิวไปทั่ว

เมืองยองมีชื่อเป็นภาษาบาลีว่า “มหายังคนคร” ตัวเมืองตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเชียงใหม่ ห่างกันประมาณ ๘๐ กิโลเมตร ห่างจากแม่สายประมาณ ๑๕๗ กิโลเมตรบริเวณเมืองยองเป็นแอ่งที่ราบกลางหุบเขา มีภูเขาล้อมรอบภูมิประเทศด้านตะวันตกสูงกว่าด้านทิศตะวันออก แม่น้ำสายสำคัญ คือ น้ำลาบ น้ำวัง และน้ำยอง จึงไหลไปทางทิศตะวันออก เมืองยองมีประตูเวียง ๗ ประตู คือ ประตูเสือเมือง ประตูน้อย ประตูแดง ประตูม่อนแสน ประตูปางหิ้ง ประตูหูกุด และประตูผาบ่อง บริเวณใจกลางเมืองมีต้นศรี หรือต้นโพธิ์ไม้ค้ำโดยรอบ ซึ่งแสดงถึงความเชื่อเรื่องไม้ค้ำศรีเช่นเดียวกับคนล้านนา

เมืองยอง เป็นเมืองที่มีพัฒนาการของบ้านเมืองที่เริ่มขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ โดยเริ่มจากการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนพื้นเมือง ซึ่งได้แก่ พวกลัวะ หรือทมิฬ ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ มีกลุ่มคนไทจากเมืองเชียงรุ่ง นำโดยเจ้าสุนันทะโอรสของเจ้าเมืองเชียงรุ่ง ได้พาบริวารเข้ามามี

---

^๗ธเนศวร์ เจริญเมืองและแสวง มาละแซม, **ลำพูน ๑๔๐๐ ปี : การกิจที่ท้าทายในวัฒนธรรมกับการปกครองท้องถิ่นลำพูน, เมืองยองหรือญองชัย**, (เชียงใหม่: โครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙.

^๘นันทริยา ลำเจียกเทศ, **ระบบเสียงภาษาลื้อลำปาง**, (มนุษยศาสตร์: ม.ป.พ., ๒๕๓๐), หน้า ๑๐๐ - ๑๐๒.

อำนาจปกครองเมืองของเหนือคนพื้นเมือง โดยมีทั้งปัจจัยภายในสนับสนุน ได้แก่ การผสมผสานระบบความเชื่อ และพิธีกรรมที่มีอยู่แต่เดิมกับพุทธศาสนาที่เข้ามาภายหลังได้สร้างความสัมพันธ์กับคนพื้นเมือง ส่วนปัจจัยภายนอกได้แก่ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และระบบบรรณาการกับเมืองเชียงรุ่ง เชียงตุง และการสร้างพันธมิตรทางการเมืองกับกลุ่มเมืองในที่ราบเชียงราย บนฝั่งแม่น้ำโขงตอนกลาง เช่น เชียงแสน เชียงของ เป็นต้น เมืองของในยุคต้นของตำนาน จึงมีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมกับเมืองเชียงรุ่งอย่างใกล้ชิด

เมืองของค่อนข้างเป็นอิสระจากพม่าและมีอำนาจปกครองหัวเมืองใกล้เคียงได้แก่ บ้านยู่ เมืองหลวย เมืองวะ เมืองก่าย จนถึงปี จ.ศ. ๑๑๖๖ (พ.ศ. ๒๓๔๗) กองทัพเชียงใหม่โดยเจ้าอนุปราศธรรมลังกา ยกทัพขึ้นมากวาดต้อนผู้คนจากเมืองของและเมืองใกล้เคียงพร้อมกับนำเจ้าหลวงเมืองของมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองลำพูน พร้อมกับแต่งตั้ง เจ้าไชยง อนุชาเจ้าฟ้าหลวงเมืองของให้เป็นที่เจ้าสุริยวงศาเป็นผู้ปกครองเมืองของขึ้นกับเชียงใหม่

จ.ศ. ๑๑๗๒ (พ.ศ. ๒๓๕๓) พม่ายกทัพมาตั้งอยู่ที่เมืองยางเพื่อตีเมืองของ พระเจ้ากาวิละให้กองทัพเมืองเชียงใหม่ขึ้นไปกวาดต้อนผู้คนและพาเจ้าสุริยวงศาลงมาอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ ระยะเวลาเมืองของแทบจะเป็นเมืองร้าง

ในขณะเดียวกันก็มีเชื้อสายเจ้าเมืองของชื่อ เจ้าพุทธวงศ์ร่วมมือกับเจ้ามหาขานานเมืองเชียงตุงยอมเข้ากับพม่า เมืองของในเวลานั้นมีบ้านเรือนเหลืออยู่เพียง ๑๗๐ หลังคาเรือน เจ้าเมืองลำดับต่อมาคือ เจ้าพรหมวงศา ซึ่งตรงกับ จ.ศ. ๑๑๗๙ (พ.ศ. ๒๓๖๐)

เหตุที่บ้านเมืองได้รับความเสียหายจากสงครามหลายครั้งผู้คนถูกกวาดต้อนหลบหนีภัยหายตายจากไปก็มาก เจ้าเมืองของลำดับต่อมาก็มีการย้ายศูนย์กลางการปกครองไปหลายแห่งในบริเวณใกล้เคียงเพื่อสะดวกต่อการรักษาไพร่พลและบ้านเมืองเช่น จ.ศ. ๑๑๘๐ (๒๓๖๑) ย้ายมาอยู่ที่เวียงคำอ่าง จ.ศ. ๑๑๘๓ (๒๓๖๔) ไปตั้งอยู่ที่เวียงเชียงช้าง จ.ศ. ๑๒๒๕ (๒๔๐๖) เจ้าฟ้าเชียงตุงได้แต่งตั้งบุตรชื่อ พระพุทธพรหมวงศา เป็นเจ้าเมืองของ

จ.ศ. ๑๒๕๒ (๒๔๓๓) เจ้าเมืองของ คือ พระมหาพรหมวงศาสุลลังคะวุฒิราชา

จ.ศ. ๑๒๖๐ (๒๔๔๑) เจ้าเมืองของ คือ พระพุทธพระพรหมวงศาไชยยะราชา

จ.ศ. ๑๒๘๓ (๒๔๖๔) เจ้าเมืองของ คือ ต้นพระธรรมราชาและโลกะธรรมราชา

เจ้าเมืองของลำดับต่อมาขึ้นปกครองแต่ไม่ได้ระบุว่าเป็นปีใด ได้แก่ เจ้าฟ้าหุหนวก เจ้าขานานหัวคมเฒ่า เจ้าขานานหัวคมน้อย เจ้ามอนแดง เจ้าฟ้าก่อง เจ้าเมืองไชย ตามลำดับ ระยะเวลาพมามีอำนาจเหนือเมืองของโดยผ่านทางเชียงตุง และต่อมามีกองทัพจากล้านนา (เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน) ขึ้นมากวาดต้อนผู้คนจากเมืองของไปอีก น่าจะตรงกับ พ.ศ. ๒๓๙๒-๒๓๙๓ สมัย ร.๓ โดยที่เอกสารที่

ฝ่ายอังกฤษ และสยามมีข้อความตรงกัน บ้านเมืองเวลานั้นมีคนหนีหายและถูกกวาดต้อน ไม่มีเจ้าเมืองคงมีแต่ครุบาทหลวงกิจจะวงศ์และชาวบ้านส่วนหนึ่งอุปฐากปฏิบัติรักษาพระมหาธาตุจอมยอง

ต่อมาชาวบ้านเมืองยองได้ไปอัญเชิญ เจ้าหม่อมแปงเมือง ลูกเจ้าพุทธพรหมวงษาที่หนีสงครามไปอยู่ที่เชียงตุงให้มาปกครองเมืองยอง บ้านเมืองก็เริ่มมีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนจากหัวเมืองใกล้เคียง ทำให้มีความมั่นคงขึ้นมาอีกกระยะหนึ่ง พระศาสนาได้รับการอุปถัมภ์เจริญรุ่งเรืองสืบต่อมา^๙

๒.๑.๓ ตำนานเมืองยอง

ตามตำนานเมืองยอง ทุกฉบับ เริ่มต้นด้วยการบันทึกเรื่องราวตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าในอดีตพระนามว่ากุกุสันธะ เสด็จเสียบโลกมาโปรดสัตว์ ได้ทรงแหวะที่ดอยมเหยงคะ (พระโคนวมะนะพุทธะ, พระกัสสปะพุทธะก็ได้ทรงแหวะเยี่ยมเช่นกัน) ทรงฉันทอาหารเนรมิตสระน้ำและแม่น้ำและได้ทรงพยากรณ์ถึงอนาคตของสถานที่นั้น สมัยต่อมาถึงภทรภักข์ของพระโคตรมะพุทธะ บริเวณดอยมเหยงคะมีแม่น้ำใหญ่ไหลมารวมกัน ต่อมาแม่น้ำแห่งนี้กลายเป็นป่ารกมีสัตว์ชุกชุม และมีพรานป่าจากเมือง อรวี (เชียงรุ่ง) จุดไฟเผาหญ้าของไหม้ ปลิวไปทั่ว ที่นั่นจึงมีนามต่อมาว่า เมืองยอง

ตำนานหลายฉบับในล้านนาที่แต่งขึ้นในระยษะพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑ เช่น จามเทวีวงศ์ ชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานมูลศาสนา ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการเผยแพร่ศาสนาจากลังกาเข้ามาสู่ล้านนา นับแต่ตั้งแต่สมัยพระสุมนเถระ (พ.ศ. ๑๙๑๒) และพระมหาญาณคัมภีระเถระ (พ.ศ. ๑๙๗๔) ในครั้งหลังนี้ ได้มีการนำตำนานพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทจากลังกาเข้ามาด้วย จึงเกิดสกุลประวัติศาสตร์นิพนธ์สำนักลังกาขึ้นที่เชียงใหม่ และสันนิษฐานว่าน่าจะเผยแพร่ไปสู่เมืองยองด้วย ดังเรื่องราวในตำนานเมืองยอง ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น การขึ้นต้นด้วยคำบูชาพระรัตนตรัย ชื่อบ้านเมืองและสถานที่ที่เป็นภาษาบาลี เช่น มเหยงคัพพตคีรี หมายถึง ภูเขาที่มีชื่อมเหยงคะ (ดอยจอมยอง) มเหยงคบุรี หมายถึง เมืองยอง เขมรัฐ หมายถึง เมืองเชียงตุง จึงสันนิษฐานว่า ตำนานเมืองยอง น่าจะเขียนขึ้นในยุคที่พุทธศาสนาแบบลังกาเผยแพร่เข้าสู่เมืองยอง สมัยพญาติโลกราช ระหว่างปี พ.ศ. ๑๙๘๔-๒๐๒๘ อันเป็นระยะที่การแต่งตำนานต่างๆ ในล้านนาที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาบาลีในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑ ด้วย^{๑๐}

เมืองยองนั้นเป็นที่อยู่ของทมิฬ มีท้าวลู หรือ วิลู เป็นหัวหน้าพวกทมิฬรบกับชาวเขมรรัฐจนได้รับชัยชนะและได้เมืองขึ้น ๒๘ เมือง สมัยต่อมาเมืองท้าวงาม (ลูกของท้าวลู) ครองเมืองยองได้

^๙แสวง มาละแซม, เมืองยอง คนยอง ตำนาน ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สมาคมชาวยอง: เชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๗.

^{๑๐}แสวง มาละแซม, คนยองย้ายแผ่นดิน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๔-๕.

ภูคนันทะกุมารหรือสุนันทะแห่งเมืองอรวีนคร (อารวี) ทำอุบายมอมเหล่าแล้วฆ่าเสียพร้อมกับบริวารมากมายที่หนองแสน เจ้าสุนันทะขึ้นครองมหายังคบุรีต่อมาและสืบมาอีก ๕ สมัย ผู้ครองนครจึงลุถึงกาลที่พระโคตมะพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดสัตว์พร้อมภิกษุ ๕๐๐ รูป ประทับฉันข้าวบิณฑบาตที่ตอยนั้น ทรงถอนพระเกศา ๔ เส้นมอบให้พระอรหันต์รักษาไว้ และตรัสบอกถึงความสำคัญของตอยในฐานะเป็นที่อาศัยของสัตว์ใหญ่หลายชนิด ทรงพยากรณ์อนาคตของสถานที่เสร็จแล้วเสด็จโปรดสัตว์ต่อไป

หลังจากพระโคตมพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว มีพระอรหันต์นำเอาพระเกศาธาตุอีก ๔ เส้น พร้อมกระดูกดำมิด (ไหลปลาร้า) ซ้ำมาบรรจุไว้ที่ตอยนั้น ล่วงมาอีก ๔ ปี ๕ เดือน พระอรหันต์อีก ๔ รูป นำพระธาตุมาเพิ่มเติมที่ตอยนั้นอีก คราวนี้ท่านได้บอกบุญญาสุลังค์คุณิ เมืองยงขณะนั้น เจ้าเมืองพร้อมบริวารได้สร้างพระธาตุจอมยงขึ้น ข้อความในตำนานตอนนี้กล่าวถึงพระพรหม พระอินทร์ เทวดา ท้าวจตุโลกบาล พญานาคราช ท้าวพญา ๒๘ เมือง มารวมกันเนรมิตและหลังจากนั้นมีการสร้างพระธาตุที่อื่น ๆ ตามมาด้วย เช่น พระธาตุผาแมว คอยปุคำ ธาตุเชียงคม ธาตุคอยผางบมิ พรรณนาความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาผู้รักษาพระธาตุวิธีขอน้ำทิพย์ คำสาปแช่งของพญาลังค์คุณิที่มีต่อผู้เบียดบังลาภของพระธาตุไปสู่การเมืองการทำนายอนาคตพระธาตุในระยะ ๒,๐๐๐ ปี การเสี่ยงทาย ความเจริญ ความเสื่อมของบ้านเมืองด้วยต้นโพธิ์ และการถวายไม้ค้ำต้นโพธิ์ของกษัตริย์ที่ขึ้นเสวยราชย์เพื่อมีศักดาและฤทธิ์เดช

หลังจากพญาสุลังค์คุณิตายไปได้ ๑๑๐ ปี ก็หมดเชื้อวงศ์ในเมืองยง ต่อมากล่าวถึงพญาโศกแห่งปาฏลีบุตรราชชมพุกวิป แผ่แสนยานุภาพไปถึงเมืองวิเทหราช-เมืองแคว ได้มาถึงมหายังคนคร (เมืองยง) ได้ทรงบูชาพระธาตุ สร้างวิหารหลวง และทรงหลั่งน้ำมอบเมืองยงถวายเป็นสมบัติของพระธาตุ ประชาชนในเมืองนี้ถือเป็นข้ารับใช้พระธาตุ ทรงตั้งพระเถระรูปหนึ่ง เป็นสังฆโมลี กำหนดหมู่บ้านต่าง ๆ เป็นเวรอุปฐากพระธาตุ และให้อำมาตย์พ่อเมือง ๔ คน จัดการดูแลฝ่ายบ้านเมือง

กาลต่อมา สมัยหนึ่งพญาเชียงรุ่งกับพญาฮ่อชวนกันมาเมืองยง เพื่อร่วมงานอภิเษกเจ้าเมืองซึ่งเป็นบุตรบุญธรรม ได้มีพญาเชียงใหม่มาท้าแข่งขันสร้างพระเจดีย์ปรากฏว่าฮ่อแพ้จึงยกทัพหนีไปทำให้เจ้าเมืองยงและชาวเมืองพากันหนีทิ้งเมืองร้างไประยะหนึ่งด้วย ต่อมาทางเชียงใหม่ให้ขุนแสนนำทัพไปรบกับฮ่อที่เชียงใหม่ ขุนแสนรุกไล่ฮ่อไปเมืองยงและได้สร้างเวียงขึ้นแห่งหนึ่งทางทิศตะวันออกตั้งชื่อว่าเชียงใหม่ เจ้าเมืองอรวี (เชียงรุ่ง) มาขอเป็นไมตรีด้วย ขุนแสนขอให้เจ้าเมืองยงและข้าไพร่ไทยเมืองกลับเข้ามาอยู่ในเมืองยงตั้งเก่า ต่อมาอีก ๓ ปี ขุนแสนจึงยกทัพกลับเชียงใหม่ โดยยกเวียงที่สร้างใหม่ให้เป็นส่วนหนึ่งของเมืองอุปฐากพระธาตุและสั่งให้พญาอนุรุทธ เจ้าเมืองยงส่งขุนนางและช่างฟ้อนหอกดาบไปเชียงใหม่ เพื่อคารวะพญาเชียงใหม่ ต่อมาพญาอนุรุทธตายลง

ลูกชายชื่อ อินทวิไชยขึ้นครองเมืองยงต่อมา และไม่ได้ส่งคนไปคารวะเมืองเชียงใหม่ด้วย จึงถูกทางเชียงใหม่จับตัวไป แต่เจ้าอินทวิไชยก็หลบหนีออกมาได้ และไปอาศัยอยู่กับยางแดง

ต่อมาไม่นานมาน (พม่า) จากอังวะมาคล้องช้างเผือกในเขตของยางแดง จึงเกิดพิพาทกับยางแดง ม่านสงฆ์พ้องจะมีกำลังแสนเจ็ดหมื่นมารบ เจ้าอินทวิไชยได้รับการขอร้องจากเจ้าเมืองยางแดงให้ช่วยรบมาน จึงอธิษฐานไหว้พระธาตุจอมยงให้ช่วย ครึ่งนำทหาร ๕๐๐ คนออกรบกับมาน เทวดารักษาพระธาตุมาช่วยบันดาลให้เข้าศึกเป็นอัมพาตไปชั่วขณะ ฝ่ายมานยอมแพ้ยอมขอชีวิตเจ้าต่ออย่างไม่เชื่อว่าอินทวิไชยจะเอาชนะมานได้งายอย่างนั้นจึงสั่งพวกลงไปจับอินทวิไชยไว้ แต่ก็ต้องอัศจรรย์ใจเมื่อพบว่ามิตดาบหักพินาศไป เมื่อฟันลงบนร่างของเจ้าอินทวิไชย หมูย่างเกรงกลัวมากจึงยกเจ้าอินทวิไชยขึ้นเป็นกษัตริย์ชื่อ ฟ้ามาง (เจ้าฟ้าพระมาง) พระเจ้าอังวะได้ขอเป็นไมตรีด้วย และถือว่าฟ้ามางเป็นเจ้าเมืองยางแดงและเมืองยงขณะเดียวกัน

ต่อมาสมัยพระเจ้าสุทโธธรรมราชา เมืองยงตกเป็นเมืองขึ้นพม่า และได้ส่งแสนสุรินมาปกครอง แต่โดยเหตุที่เมืองยงเป็นเมืองอุปถัมภ์พระธาตุ แสนสุรินจึงไปเจรจาขอแบ่งข้าวค่างอันไถอันเป็นสมบัติของพระธาตุกับอธิบดีสงฆ์ เพื่อมาเลี้ยงตนกับบริวารและแขกเมือง ทำให้พระเถระนั้นเมื่อถึงแก่ภรรณาไปเกิดเป็นเปรตเพราะเหตุไปตัดลาภพระธาตุ หรือเปียดบังสมบัติหรือผลประโยชน์พระธาตุ ลบล้างคำของพระอรหันต์ คำสาปแช่งของผู้สร้างพระธาตุเมื่อมีการทำบุญอุทิศให้โดยทานบริวารตุงเหล็กตุงทองตุงดินแล้วเปรตจึงหายไป เมื่อสิ้นอายุของแสนสุริน มีผู้ครองเมืองยงต่อมาคือ พญาผณี พญาสะ พญาหน่อแก้ว เมืองยงเป็นเมืองขึ้นของเชียงรุ่งอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาเป็นเมืองขึ้นของเชียงแขง ระยะนั้นฮ่อกับมานไม่ถูกกันเมืองยงว่างผู้ครองนครอยู่ ๖ ปี ต่อมาพญาจักรมณิศรีแก่นเจ้าจอมเมืองและเจ้ายอดเมืองมาปกครองตามลำดับ

จากการศึกษาตำนานของชาวไทลื้อและล้านนา พบว่า ชาวไทลื้อและชาวไทยวนในล้านนาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทเหมือนกันและมีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลาช้านาน นับตั้งแต่สมัยพญาเจือง กษัตริย์ผู้สร้างเมืองเชียงรุ่งของชาวไทลื้อ ชาวไทยอง พระองค์ยังทรงเป็นวีรบุรุษของชาวล้านนาด้วย ดังปรากฏเรื่องราวของพญาเจืองในตำนานพะเยา ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ตำนานเมืองเงินยางเชียงแสน และตำนานพระยาเจือง^{๑๑}

สรุป ตามตำนานเมืองยงกล่าวถึงคำว่า “ยง” ว่าเป็นชื่อของหมู่บ้านหนึ่งซึ่งเคยขึ้นในบริเวณเมืองยง ต่อมามีนายพรานจากเมืองอาฬวีนคร (เมืองเชียงรุ่ง สิบสองพันนา) ได้จุดไฟเผาป่าทำให้หญ้ายองนี้ปลิวกระจายไปในอากาศ ปรากฏกลิ่นหอมกระจายไปทั่วบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลาย

^{๑๑} อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของไทลื้อในล้านนา, การสัมมนาเรื่องมรดกสิ่งทอไทลื้อกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมในล้านนา, (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในเขตภาคเหนือร่วมกับศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่: สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๓ - ๖.

ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับต้นกำเนิดเมืองสิบสองปันนาของชาวไทลื้อ และในตำนานไทลื้อที่เขียนสืบต่อกันมาได้กล่าวว่าพรานนั้นมาจากเชียงใหม่ ความหมายที่สอดแทรกในตำนานเหล่านี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อกลุ่มยองและไทยวนได้เป็นอย่างดี^{๑๒} ซึ่งในตำนานกล่าวว่า

“เมืองยองนี้เมื่อก่อนนี้เป็นหนองน้ำไว้...พระเจ้ากะสะปะได้เจ้า ได้มาตุโลกก็มาเห็นเมืองยองเป็นหนองน้ำไว้...พระเจ้ากะสะปะก็เอาไม้เท้ามาขีดเป็นช่อง น้ำก็แห้งก็กลายเป็นป่าแซมป่าคว่างเปล่าไว้ ยังไม่มีคนสร้าง ครั้งนั้นจึงมีพรานป่าผู้หนึ่งลุดจากเมืองเชียงใหม่ขึ้นมาเห็นเมืองยองเป็นป่าแซมป่าไว้ ก็เอาไฟมาจุดเผาป่าแซมป่าคานั้น ก็กวาดยกเอาแซมคานั้นปลิวตกไปเข้ายางแลง ชื่อว่าข้าสีแสนหมอนมานั้นแต่...เขาก็ติดตามเผ่ายของปลิวตกไปนั้น ก็มาตั้งเมืองที่นั่นจึงได้ชื่อเมืองยองนั้นเพราะเหตุนี้แต่”^{๑๓}

ภาพที่ ๑ แผนที่ตั้งเมืองยอง รัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์^{๑๔}

๒.๒ เส้นทางการอพยพของคนยอง สู่จังหวัดเชียงราย

๒.๒.๑ ถิ่นอาศัยของคนยอง จังหวัดเชียงราย

“เมืองยอง” เป็นเมืองหรือจังหวัดหนึ่งในรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ทั้งเกี่ยวข้องกับพม่า ล้านนา สยาม ลาว และเขตสิบสองปันนาของจีน ผู้ที่อยู่อาศัยในเมืองจะถูกเรียกว่า ชาวไทยยอง ตัวเมืองยองตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเชียงตุงห่างกัน

^{๑๒} สุชานาฏ สิตานุรักษ์ และคณะ, เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๔, หน้า ๒๐.

^{๑๓} ทวี สว่างปัญญากร, ตำนานเมืองยอง, (เชียงใหม่: ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๔.

^{๑๔} แสวง มาละแซม, “ประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยยองในเมืองลำพูน (พ.ศ. ๒๓๔๔ – ๒๔๔๕)”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔.

ประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร ห่างจากชายแดนอำเภอแม่สาย ประมาณ ๑๖๘ กิโลเมตร^{๑๕} มีลักษณะเป็นแอ่งที่ราบกลางหุบเขา แม้ว่าจะมีขนาดไม่กว้างใหญ่มากนักแต่ก็มีความอุดมสมบูรณ์ เพราะมีแหล่งน้ำสำคัญไหลผ่านหลายสาย คือ แม่น้ำคาบ แม่น้ำวัง แม่น้ำปุง และแม่น้ำยอง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายเล็ก ๆ ไหลไปทางตะวันออกลงสู่แม่น้ำโขงที่สบของตัวเมืองยองเป็นแอ่งที่ราบกลางหุบเขา มีภูเขาล้อมรอบ มีความอุดมสมบูรณ์ เพราะมีแหล่งน้ำที่ดี นับเป็นเขตเกษตรกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่ง^{๑๖} ตั้งแต่อดีตจึงมีผู้คนอพยพจากที่ต่าง ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานตลอดเวลา ภูมิประเทศด้านตะวันตกสูงกว่าด้านตะวันออก แม่น้ำสายสำคัญคือ แม่น้ำคาบ แม่น้ำวัง แม่น้ำยอง น้ำปุงไหลไปทางทิศตะวันออกไปสู่ลุ่มน้ำโขงเขตกำแพงเมืองลักษณะกลมรีตั้งอยู่บนเนินสูง มีคูน้ำคันดิน ทิศเหนือติดกับดอยปางหนาว ทิศตะวันตกติดเทือกเขา ทิศตะวันออกติดที่ราบ ทิศใต้ติดที่ราบโดยมีน้ำยองไหลผ่าน^{๑๗}

ในปัจจุบันอำเภอที่มีคนอาศัยอยู่มากที่สุดก็จะมี อำเภอแม่จัน รองลงมาอำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสน กับเมืองพาน จังหวัดเชียงราย^{๑๘}

ลำดับ	อำเภอ	ตำบล	ชาย	หญิง	รวม
๑	แม่จัน	จันจว้า	๓,๑๓๑	๓,๕๐๔	๖,๖๓๕
		จันจว้าใต้	๓,๘๙๕	๔,๑๙๘	๘,๐๙๓
๒	เชียงแสน	ศรีดอนมูล	๓,๖๗๓	๓,๙๘๗	๗,๖๖๐
๓	แม่สาย	แม่สาย	๑๓,๔๗๖	๑๕,๖๐๓	๒๙,๐๗๙
๔	พาน	เมืองพาน	๓,๑๓๓	๓,๕๔๘	๖,๖๘๒

^{๑๕} สรัสวดี อ๋องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๐.

^{๑๖} โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา, ไทยอง ชีวิต ศรีธา สล่าแผ่นดิน, (สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^{๑๗} สำนักวิจัยและพัฒนา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, ชาวไทยอง : ภาษา วัฒนธรรม พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง, (เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ. เทศบาลตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง: จังหวัดลำพูน), ๒๕๕๔. หน้า ๑๔.

^{๑๘} สถิติประชากร, ระบบสถิติทางการทะเบียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age.php, [๙ สิงหาคม ๒๕๖๐].

๒.๒.๒ การอพยพของคนยอง สู่จังหวัดเชียงราย^{๑๙}

การอพยพย้ายถิ่นของคนยองมีจำนวนมาก (ในช่วง พ.ศ. ๒๓๔๗) และใช้เวลาเดือนกว่า ผ่านเส้นทางที่ทุรกันดาร ภูเขา หุบเขาต่าง ๆ ที่เต็มไปด้วยโรคภัยไข้เจ็บ ตามเส้นทางจากเมืองยอง ผ่านเมืองพะเยาก เมืองวะ เมืองเลน เมืองท่าเตือ เมืองท่าซี้เหล็ก แม่สาย เชียงแสน แม่จัน เชียงราย แม่สรวย เวียงป่าเป้า แม่ชะจาน ดอยสะเก็ด ลักษณะการอพยพเข้ามาของคนยอง มีลักษณะคล้ายกัน คือ ส่วนใหญ่ใช้การเดินทางเท้า บางกลุ่มใช้เวลาเป็นแรมเดือน บางกลุ่มใช้เวลาประมาณ ๑ สัปดาห์ ขึ้นอยู่กับสภาพเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางมา เมื่อเดินทางเข้ามาถึงคนยองได้ก่อสร้างบ้านเรือนดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ซึ่งการคัดเลือกพื้นที่ก่อตั้งชุมชนและพื้นที่ทำกิน ชาวยองยังคงใช้ฐานทักษะความรู้เดิมของตน นั่นคือ การเลือกที่ตั้งชุมชนและที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มใกล้กับแหล่งน้ำลักษณะคล้ายกับเมืองยอง ซึ่งพื้นที่ราบลุ่มแม่จันที่ชาวยองตั้งถิ่นฐานอยู่ในปัจจุบัน ก็มีลักษณะคล้ายกับเมืองยองเช่นกัน

จากการศึกษาประวัติการก่อตั้งหมู่บ้านคนยองในตำบลจันจว้าและจันจว้าใต้ ได้พบปัจจัยการย้ายถิ่นฐานของคนยองมายังเมืองเชียงแสนด้วยสาเหตุสำคัญ ๔ ประการ^{๒๐}

สาเหตุการย้ายถิ่นฐานประการที่ ๑

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๑๗ - พ.ศ. ๒๔๔๒ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอินต๊ะ บุตรเจ้าบุญมาผู้เป็นหลาน ซึ่งครองเมืองลำพูนอยู่ และเจ้ากาวีละผู้ครองเมืองเชียงใหม่ นำราษฎรชาวลำพูนและเชียงใหม่ประมาณ ๑,๕๐๐ ครอบครัว ขึ้นไปตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงแสน และพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เจ้าอินต๊ะเป็นพระยาราชเดช ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองเชียงแสน

สาเหตุการย้ายถิ่นฐานประการที่ ๒

คนยองบางส่วนต้องการกลับเมืองยอง และคาดว่าเจ้านายฝ่ายเหนือได้อนุญาตให้คนยองเดินทางกลับภูมิลำเนาของตนเองได้ คนยองจึงได้ออกเดินทางกลับเมืองยอง โดยมีเป้าหมายที่จะลัดเลาะไปตามลำน้ำโขง เมื่อถึงสบยอง (บริเวณที่น้ำยองมาบรรจบกับแม่น้ำโขง) เดินทางตามน้ำยองก็จะไปถึงเมืองยอง แต่เมื่อเดินทางถึงบริเวณเมืองเชียงแสนเกิดน้ำท่วมหนักในเมืองเชียงแสน จึงทำให้การเดินทางหยุดชะงักแล้วต้องหยุดรอนานกว่า ๒ ปี ในระหว่างนั้นประชาชนบางส่วนได้ตัดสินใจไม่

^{๑๙} สัมภาษณ์ แสวง มาละแสม, อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาไทยศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐} กลุ่มสาระการเรียนรู้, สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, (เชียงราย: โรงเรียนจันจว้าวิทยาคม, ๒๕๕๙).

เดินทางต่อ เพราะมีอุปสรรคในการเดินทางมากมาย ในราวปี พ.ศ. ๒๔๓๔ เจ้าหลวงอินท๊ะได้เห็นว่าพื้นที่บริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์และได้นำราษฎรชุดเหมืองฝายทำเป็นฝายน้ำล้นเพื่อกั้นแม่น้ำจันและแม่น้ำคำ (ปัจจุบันฝายแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณรอยต่อของ ๓ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเชียงแสน อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

สาเหตุการย้ายถิ่นฐานประการที่ ๓

จากกรณีการก่อตั้งชุมชนในพื้นที่ตำบลจันจว้า จันจว้าใต้ และตำบลท่าข้าวเปลือกได้แสดงให้เห็นว่าในราวปี พ.ศ. ๒๔๖๒ เมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูน ได้เกิดภาวะภัยแล้งฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลติดต่อกันหลายปี ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภค จึงได้ออกเดินทางหาพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ และได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เวียงหนองล่อง คือ ชุมชนบ้านน้ำคำลัด บ้านห้วยน้ำราก บ้านดงร่องเรือ จากนั้นได้มีการอพยพเข้ามาสมทบ และขยายตัวออกเป็นหลายชุมชน

สาเหตุการย้ายถิ่นฐานประการที่ ๔

กรณีการย้ายถิ่นฐานของคนยอกจากบ้านหนองล่องศรีเตี้ย เมืองลำพูน ซึ่งเกิดขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๓๒๙ ถูกข้าศึกเข้าโจมตีหมู่บ้านเพื่อนำไปเป็นข้าทาสบริวาร ชาวบ้านต่างดิ้นรนต่อสู้และหลบหนีเข้ามาตั้งถิ่นฐานประมาณ ๑๐ ครอบครัว โดยเดินทางมาถึงและก่อตั้งชุมชนขึ้นในปี พ.ศ. ๒๓๓๒ จากนั้นจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหนองร่อง” ตามชื่อเดิมของหมู่บ้านที่อพยพมา

บทสัมภาษณ์ อาจารย์แสวง มาละแถม ได้ให้เหตุผลของการอพยพย้ายถิ่นจากเมืองลำพูนไปอำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งมี ๒ ประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. การจัดการทรัพยากรบุคคลให้ลงตัวในเครือญาติ โดยเริ่มจากสังคมชนเผ่าที่มีความสัมพันธ์กันในทางเครือญาติ และได้ขยายไปสู่การสถาปนาเมืองในระบบเครือญาติ ในรูปแบบของบ้านพี่เมืองน้อง โดยที่เมืองขนาดใหญ่ที่มีผู้นำเข้มแข็งพยายามรวบรวมเมืองต่าง ๆ ที่อยู่โดยรอบเข้ามาอยู่ในกลุ่ม หรือเครือข่ายของตน เช่น การกระทำของพญามังรายต่อเมืองเชียงตุง และกลุ่มเมืองในที่ราบลุ่มแม่น้ำกกและแม่น้ำปิงตอนบน ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ จนกระทั่งสามารถพัฒนาขึ้นมาเป็นแคว้นและอาณาจักรได้ ซึ่งการจัดการทรัพยากรดังกล่าวเกิดจากการขยายอิทธิพลของศูนย์อำนาจไปยังพื้นที่ข้างเคียง จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น จึงได้ให้ลูกหลานเครือญาติออกไปปกครองหัวเมืองใกล้เคียงและห่างไกลออกไป เช่น เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนกับเมืองเงินยางเชียงแสน อีกประการหนึ่งต้องการกระจายคนออกไปตั้งถิ่นฐานที่ต่าง ๆ เพื่อลดความกดดันในการแย่งชิงการปกครอง

๒. การเกณฑ์คนไปเป็นทหาร ในปี พ.ศ. ๒๓๑๗ สงครามเชียงแสนล้อมเมืองเชียงใหม่ กองทัพเมืองยองถูกเกณฑ์มาช่วยเหลือเมืองเชียงแสน สงครามครั้งนี้เชียงใหม่ได้รับความเสียหายมาก พญาจำบ้านถึงกับทิ้งเมืองเชียงใหม่ พาไพรพลไปพักที่เมืองลำปางเป็นการชั่วคราว และครั้งสงคราม

พม่าตีเมืองพิษณุโลก ปี พ.ศ. ๒๓๑๗ อะแซห่วนก็ สั่งให้แม่ทัพพม่าที่ตั้งอยู่เมืองเชียงแสน เรียกเกณฑ์ กองทัพหัวเมืองฝ่ายเหนือ กองทัพเมืองยอง จำนวน ๑,๕๐๐ คน ก็ถูกเกณฑ์ไปพร้อมกับกองทัพหัว เมืองอื่น ๆ อีกประการหนึ่ง คือ การที่ชาวเมืองยองที่อาศัยพำนักอยู่เมืองลำพูน เกิดความอดอยากจาก การทำสงคราม จึงได้พากันออกเดินทางเพื่อกลับยังมาตุภูมิเดิมของตน และอีกส่วนหนึ่งเพื่อต้องการ หนีการเกณฑ์ทหาร

บทสัมภาษณ์ นายแอ๊ด คำเงิน^{๒๑} ได้ให้เหตุผลของการอพยพย้ายถิ่นจากเมืองลำพูนไป อำเภอมะสาय จังหวัดเชียงราย ดังนี้

พออายุได้เล่าให้ฟังว่า ในขณะนั้นเกิดความแห้งแล้งจึงได้ย้ายครอบครัวจากบ้านโฮ้ง เมือง ลำพูน มายังแม่คำ (สบเปือ) ในปัจจุบันคือ แม่น้ำคำ หลังจากนั้นก็ได้ย้ายครอบครัว ไปตามแม่น้ำคำ ไป ยังอำเภอมะสาय และมาตั้งรกรากที่ตำบลเหมืองแดง อำเภอมะสาय การเดินทางในเวลานั้นได้เดินทาง ด้วยเกวียน ลัดเลาะตามทางเกวียนของชาวบ้านจนถึงอำเภอมะสาय

๒.๒.๓ ภาษาวัฒนธรรมของคนยอง จังหวัดเชียงราย

คนยอง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่อาศัยอยู่ในเมืองยอง และได้สร้างอัตลักษณ์ ตัวตนของตนเอง โดยเฉพาะในครั้งที่ถูกกวาดต้อนมายังเมืองลำพูน การเน้นย้ำถึงความเป็นคนยอง ยัง ถูกบอกกล่าวกันมาโดยตลอด โดยเฉพาะในด้านภาษายองซึ่งเป็นภาษาที่มีเอกลักษณ์พิเศษ แม้คนยอง จะย้ายถิ่นฐานมายังเชียงแสน และตั้งถิ่นฐาน การใช้ภาษา เครื่องแต่งกาย ที่แสดงออกถึงความเป็นคน ยองได้ถูกกลืนกลายไปตามการสร้างความเป็นไทย

ภาษายองเป็นภาษาที่มีคำโดดมี ๔๓ หน่วยเสียง ไม่มีสระประสม มีวรรณยุกต์ ๖ เสียง โดยทั่วไปเสียงพูดทั่วไปจะขึ้นจมูกมากกว่าภาษาล้านนา ซึ่งสำเนียงจะผิดปกติออกไป คือ ๑. ออก สำเนียงสระโอ แทนเสียง อัว เช่น “กำว่าหั่ว” คนยองจะออกเสียงว่า “โห” ๒. ออกเสียงสระเออ แทนเสียง เอือ เช่น “เกลือ” คนยองจะออกเสียง “เก้อ” ๓. ออกเสียงแม่กุ่ม หรือแม่กุน ในสระแม่กม แม่กน เช่น “ดอกส้มสุก” คนยองจะออกเสียง “ดอกส้มสุก”^{๒๒}

ในภาษาไทยอง มักจะพบเห็นการเขียนตัวอักษรตัว “ร” หรือ “ย” ในหนังสือบ๊อบสา เวลาอ่านมักจะเป็นเสียงอักษรตัว “ฮ” เสมอ สำหรับตัว “ย” บางครั้งอ่านคงเสียงเดิมไว้ก็มี จะมีเป็น เสียง “ฮ” ก็มีบ้าง เช่น ฐึ เป็น ฮึ และ ร้อง เป็น ฮ้อง ฯลฯ และยังมีศัพท์อีกมากมายเวลาเขียนในรูป เดิมตามอักษรเก่าและใหม่เวลาอ่านมักจะเปลี่ยนเป็นเสียงอื่นได้ เช่นกัน “ค” อ่านเป็นเสียง “ก”,

^{๒๑}สัมภาษณ์ นายแอ๊ด คำเงิน, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑, ตำบลแม่สาय อำเภอมะสาय จังหวัดเชียงราย, วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒}อ้างแล้ว, เรื่องเดช ปันเขื่อนขัตติย์,

“ด” เป็นเสียง “ล”, “ซ” เป็นเสียง “จ”, “บ” เป็นเสียง “ว”, “ก” เป็นเสียง “อ” และ “พ” เป็นเสียง “ป” เช่น คน เปลี่ยนเสียงเป็น กุน และ ช้าง เปลี่ยนเสียงเป็น จ่าง และ เชียงรุ่ง เปลี่ยนเสียงเป็น เจียงฮุ้ง ฯลฯ^{๒๓}

ภาษาพูดของคนยอง จังหวัดเชียงรายจะมีลักษณะที่คล้ายกับคนยอง ในจังหวัดลำพูน เป็นส่วนมาก บ้างก็จะมีเชียงใหม่ด้วย ซึ่งจะต่างกับเชียงรายในอำเภออื่นที่จะมีจาริต สำเนียงภาษาแบบเชียงราย พะเยา อย่างเช่น การกินสลาก งานปอยหลวง งานศพ ซึ่งเขตแม่จัน เชียงแสน มักจะมีสลาปราสาทศพเยอะมากที่สุด โดยปัจจุบัน คนเฒ่าเก่า ๆ ก็ยังเดินทางไปหาญาติพี่น้องที่อยู่ในจังหวัดลำพูน ไม่ว่าจะม้งงานศพ งานจะหวง (ปอยหลวง) ก็มักจะเห็นญาติพี่น้องมากันเป็นล่ำรถ และคนลำพูนจะเรียกพี่น้องที่มาจากทางเชียงรายว่า “จาวเจียงแสน” ไม่ว่าจะมาจากแม่จันก็ได้ แม่สายก็ได้ เชียงแสนก็ได้ ก็จะเรียกรวม ๆ กันว่า “จาวเจียงแสน”

ตารางที่ ๑ ตัวอย่างภาษาของที่ใช้ในปัจจุบันและใกล้สูญหาย^{๒๔}

คำและความหมายปัจจุบัน	กลุ่มผู้สูงอายุ (๖๐ ปีขึ้นไป)	กลุ่มวัยรุ่น (๒๕ - ๑๕ ปี)
เจาะหู	บ่องหู	เจาะหู
เป็นลม	ปิ่นปี	ปิ่นลม
หนด	หมุยปาก	โหนด/หนด
แก้วน้ำ	จอก	แก้วน้ำ
หนังสือ	ปอบ/ปั๊	หนังสือ
ดินสอ	ปี้ด	ดินสอ
ปิ่น	สินาด	ปิ่น
ผ้าเช็ดหน้า	ผ้าสีแจ่ง	ผ้าเช็ดหน้า
กระเป่าหิ้ว	กะเล็บ	กระเป่าหิ้ว
สระผม	ดำโ	สระผม

^{๒๓}ดิศราร สร้อยญาณะ, “การศึกษาวรรณยุกต์ภาษายองเชิงกลศาสตร์: การเปรียบเทียบในบริบทคำพูดเกี่ยวกับคู่ต่อเนืองและระหว่างสองรุ่นอายุ”, (ปริญาญอักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร) บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒ - ๑๙.

^{๒๔}ดิศราร สร้อยญาณะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑ - ๒๗.

คำและความหมายปัจจุบัน	กลุ่มผู้สูงอายุ (๖๐ ปีขึ้นไป)	กลุ่มวัยรุ่น (๒๕ - ๑๕ ปี)
โกนผม	ขุดโท	โกนผม
หอมแก้ม	กั๊	หอมแก้ม
กระโดด	วิด	กระโดด
เดิน	ย่าง	เดิน
ลีลาวดี/ลั่นทม	จุ่มป่าลาว	ลีลาวดี/ลั่นทม
หลุม (ดิน)	ขุม	หลุม
ห้องอาบน้ำ	ต้อมอาบน้ำ	ห้องอาบน้ำ
บ้านปาก	โป้นสบ	โป้นปาก
รองเท้า	ซ็อก/ เก็บ	รองเท้า
ล้างหน้า	โซ้ยหน้า	ล้างหน้า
ปล่อยมือ	ชะมือ	ป่อยมือ
ส่องกระจก	แยงแว่น	ส่องกระจก
ลับมีด	ฝุนพั้า	ฝุนมีด
กระทะ	หม้อขาง	กระทะ
รูป	เตนแส้	รูป
สุมไก่	โขงไก่	สุมไก่
กลอนประตู่	แซ่ปะตุ้	กลอนประตู่
ตะกล้า	ซ้า	ตะกล้า
ขวาน	มุย	ขวาน
ตะปู	เหล็กโกน	ตะปู
ปลอกหมอน	เสื่อหมอน	ปลอกหมอน
ผักชี	ผักป้อม	ผักชี
ต้นหมามู๋	... หมาเหยิง	... หมามู๋

คำและความหมายปัจจุบัน	กลุ่มผู้สูงอายุ (๖๐ ปีขึ้นไป)	กลุ่มวัยรุ่น (๒๕ - ๑๕ ปี)
ดอกดาวเรือง	ดอกคำปู้จู้	ดอกดาวเรือง
ปลาช่อน	ป่าหลิม	ปลาช่อน
ผีเสื้อ	ก่าเบ้อ	ผีเสื้อ
ยาพิษ	ยาเบ้อ	ยาพิษ
ปู่, ย่า, ตา, ยาย	ป้อโหลง/แมโหลง	ปู่, ย่า, ตา, ยาย
ผักขอม	ผักละ	ผักขอม
ผ้าฟืน	โอะโหล	ผ้าฟืน
ไม้กวาด	ยู	ไม้กวาด
วัง	แล่น	วัง

๒.๓ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนยอง

วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาติเป็นสิ่งที่ทำให้ชาติดำรงอยู่ได้ ถ้าชาติไม่มีวัฒนธรรม หรือคนในชาติไม่รักษาวัฒนธรรมของตนจะถูกกลืนชาติได้ง่าย ๆ การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้ทราบว่าชาติที่แม้จะมีกำลังอำนาจ หากไม่มีวัฒนธรรมก็อาจถูกชาติที่มีวัฒนธรรมแข็งแกร่งกว่ากลืน เนื่องจากรับวัฒนธรรมของชาติอื่นมาเป็นของตน

การดำเนินชีวิตของคนยองมีทั้งความเหมือนและแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ในภาคเหนือ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ทั้งสภาพแวดล้อม ชาติพันธุ์ ความเชื่อ ศาสนา และประเพณีที่หลอมรวมจนก่อให้เกิดเป็นวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะเป็นตัวบ่งบอกถึงค่านิยมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

คนยองเดิม คือ ชาติพันธุ์ไทลื้อจากเมืองยอง พม่า หรือเมียนมาร์ ในปัจจุบัน ซึ่งมีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่มีเอกลักษณ์ทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน วัฒนธรรม และประเพณี ทำให้การดำเนินชีวิตของผู้คนยองเป็นไปอย่างเรียบง่ายละมุนละไม ทั้งภาษาพูดแบบคำเมืองที่ไพเราะอ่อนหวาน ประเพณีและการแสดงพื้นเมืองอันอ่อนช้อยสวยงาม เช่น ประเพณีปอยหลวง งานยี่เป็ง หรืองานลอยกระทง ลอยโคม การตานก๋วยฉลาก การตานฉลากย้อม ตานข้าวใหม่ อีกทั้งผู้คนยองยังมีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังคงนับถือผีตามความเชื่อที่มีมาแต่เดิมเห็นได้จากการทำพิธีสืบชะตาหรือการส่งแถน

ชาวไทยองเลือกตั้งถิ่นฐานบนที่ราบลุ่มแม่น้ำ เพราะเหมาะสมในการดำรงชีพด้วยการเพาะปลูกทำไร่ทำสวนทำนา แม่น้ำปิงเป็นแม่น้ำสายใหญ่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบชลประทาน ชาวบ้านได้สร้างเหมืองฝายเพื่อการเกษตร สังคมชาวไทยองเป็นสังคมที่มีความผูกพันกันอย่างมากซึ่งมีขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และพื้นฐานทางสังคมของชาวไทยองคือ มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความเชื่อผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ^{๒๕} ในส่วนของวิถีชีวิตของชาวไทยองในจังหวัดลำพูน โดยทั่วไปมีลักษณะที่ยังคงดำเนินกิจกรรมในวิถีชีวิตของชาวไทยอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นแต่คล้ายคลึงกับกลุ่มชาติพันธุ์ไท หรือ ไต อันประกอบไปด้วย ไทลื้อ ไทซิ่น ไทยวน ไทใหญ่ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาวิถีชีวิตชาวไทยองและขอเสนอในแต่ละด้านดังนี้

๒.๓.๑ วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ด้านบ้านเรือนที่อยู่อาศัยในจังหวัดเชียงราย

ด้านบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวยองในยุคที่เริ่มอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดลำพูน เป็นทั้งแบบเรือนเครื่องผูกและเรือนเครื่องสับ พัฒนาการครั้งสำคัญของเรือนมีสาเหตุจากที่ชาวไตลื้อเมืองยองอพยพเคลื่อนย้ายจากทางเหนือลงสู่ลำพูนซึ่งอยู่ในเขตร้อนชื้น เรือนเครื่องไม้ของชาวไตลื้อและชาวไตทั่วไปมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ในรูปแบบของเรือน บันได รัานน้ำ หลังคา ฯลฯ รูปแบบจะแยกตามอัตลักษณ์และการปรับเข้ากับสภาพพื้นที่ตั้งถิ่นฐาน^{๒๖} ซึ่งมีลักษณะสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นของชาวยองในลำพูน เกิดจากการผสมผสานรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากหลายกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในลำพูน รูปแบบเรือนเกิดขึ้น ตามสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบเรือนจนกลายเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งรูปแบบเรือนของชาวยองในจังหวัดลำพูนมีพัฒนาการ มาจากชาวไตลื้อเมืองยอง ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในล้านนา ใช้สภาพสังคมและวัฒนธรรมความเป็นอยู่มาเป็นตัวกำหนดในการสร้างเรือน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากลัวะ^{๒๗} ซึ่งมีรูปแบบเรือนเริ่มแรกเป็นเรือน เครื่องผูกโครงสร้างเป็นไม้ไผ่ มุงหลังคาด้วยแฝก หญ้าคา ตองตึง ภายในเรือนประกอบด้วย ห้องนอน เต้นพักผ่อน คริวไฟ และทางเดินขนาดเล็ก และต่อมาพัฒนาเป็นเรือนเครื่องสับ มีโครงสร้างเป็นไม้จริง ซึ่งเรือนรูปแบบนี้ต้องอาศัยเวลาในการเก็บไม้ ฐานะของเจ้าของบ้าน และได้ไปขอสลา (ช่างก่อสร้าง) ที่ชำนาญในการสร้าง ต่อมาเรือนไม้ได้พัฒนารูปแบบ

^{๒๕} สุวิภา จำปาวัลย์, ชาติพันธุ์ไทยในจังหวัดลำพูน, ชาติพันธุ์พื้นราบในล้านนา, (สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๓.

^{๒๖} โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา, ไทยอง ชีวิต ศรัทธา สล่าแผ่นดิน, เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑, หน้า ๑๑๐ - ๑๑๑.

^{๒๗} ณิชภาพร แสงเหมือนขวัญ, การศึกษาเส้นทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวยองในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน, (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการศิลปะและวัฒนธรรม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๓๒ - ๓๓.

ตามอิทธิพลจากค่านิยมและเทคนิควิทยาที่มาจากเมืองหลวง จากเจ้าหลวงลำพูน ข้าหลวง และชาวตะวันตกที่เริ่มเข้ามาในจังหวัดลำพูน ทั้งด้านวัสดุก่อสร้าง และรูปแบบการดำเนินชีวิต แต่ยังคงนิยมใช้ประโยชน์ใช้สอยเหมือนเดิม ทำให้เกิดรูปแบบเรือนที่หลากหลาย มีลักษณะเฉพาะของเรือนไม้ในลำพูน อาทิ เรือนไม้ประยุกต์ เรือนปั้นหยา เรือนขนมปังขิง เรือนสระระโน มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “เฮือนป่าเก่า”

ลักษณะเด่นของเรือนประยุกต์เหล่านี้คือ ใต้ถุนสูง มีชาน เต็น พาลู หลังคาทรงจั่ว มนิลาและปั้นหยา ตกแต่งยอดมุมหลังคาไม้กลิ้งสระระโน หลังคามุงกระเบื้องซีเมนต์ทางว่าวแทนกระเบื้องดินเผา มีการใช้ปูนก่อและปูนฉาบของช่างชาวจีน บางครั้งใช้เสาคอนกรีตแทนเสาไม้ มีการประดับอาคารประเภทฉลุลายแบบล้านนาในการตกแต่ง ภายในบริเวณเรือนชาวยอง มีลักษณะสภาพแวดล้อมเป็นพื้นที่ใช้สอย ชั้นล่างบริเวณนอกตัวบ้าน ประกอบด้วย ช่าง เป็นพื้นที่ลานดินโล่งกว้าง สำหรับเป็นทางเดินสู่ตัวเรือนแต่ละหลังใช้ประกอบพิธีต่างๆ มีการปลูกต้นไม้ใหญ่ล้อมไว้บริเวณใกล้ๆ จะขุดบ่อน้ำไว้เพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำ บ้านที่มีผู้หญิงจะสร้างต่อมอาน้ำ (ห้องอาบน้ำ)^{๒๘} นิยมปลูกไม้พุ่มประดับตกแต่ง ส่วนทางขึ้นตัวอาคารใช้บันได นิยมทาหลังคาคลุมค้ำยันด้วยเสาที่เรียกว่า เสาแหล่งหมา ใกล้กันจะตั้งภาชนะใส่น้ำล้างเท้า นิยมปลูกไม้ดอกและไม้ประดับ ในบริเวณนี้ภายในตัวอาคาร แบ่งเป็นพื้นที่สำหรับใช้สอยของผู้พักอาศัย ประกอบด้วย เต็น (ห้องโถงกึ่งเปิดโล่งภายในบ้าน) ยกสูงจากระดับบ้านเล็กน้อย เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ ใช้นั่งเล่น รับประทานอาหาร รับแขก และในประกอบพิธีต่างๆ ทางด้านตะวันออกจะเป็นห้องพระ ใกล้กันมีการกั้นเป็น ห้องนอน ลักษณะมิดชิด แบ่งบริเวณส่วนตัวของสมาชิกภายในครอบครัวกับบุคคลภายนอก มีเรือนครัวหรือครัวไฟ แยกกับเรือนนอน ภายในครัวมีแม่เตาไฟ ด้านบนเตาจะเป็นตะแกรงไม้ไผ่ขัดตะหรือคว้นสำหรับเก็บภาชนะของแห้ง โดยมีช่องทางเดินเป็นตัวเชื่อมชายคาของเรือนครัวและเรือนนอน บริเวณชานโล่ง จะมีห้องสำหรับวางหมอน้ำดื่ม เรียกว่า ฮ้านน้ำ ตั้งในที่ร่มเพื่อไม่ให้แสงแดดส่องหมอน้ำ^{๒๙}

การออกแบบเรือนยังที่คำนึงถึงความสะอาด มีระเบียบ จัดวางที่ล้างเท้าและสวนอู่ บริเวณบันไดหน้าก่อนขึ้นเรือน จะมี น้ำช่วยดิน (โถง กระจบวย กระจบะปูนที่ล้างเท้า) สำหรับทำความสะอาดเท้าก่อนขึ้นเรือน โดยเฉพาะผู้ชาย ที่ทำงานจากไรนามักที่มีเศษคราบโคล เศษฝุ่นดิน ที่ติดมาจากท้องไรนา ต้องได้ทำความสะอาดครั้งแรกก่อนขึ้นบันได เมื่อขึ้นบันไดแล้วจะมีมี น้ำช่วยหน้าเป็น ราน้ำเป็นที่ต้มน้ำและที่ล้างหน้าตาก่อนเข้าชายคาเรือน เป็นการทำความสะอาดครั้งที่สอง เนื่องจาก

^{๒๘}โครงการพิพิธภัณฑสถานธรรมชาติและชาติพันธุ์ล้านนา, ไทยอง ชีวิต ศรัทธา สล่าแผ่นดิน, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๙ - ๑๑๐.

^{๒๙}วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง, บ้านโบราณเมืองลำพูน, เอกสารโครงการ “บ้านสวย ลำพูนเมืองน่าอยู่. พิมพ์ครั้งที่ ๑., (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖), หน้า ๔๓-๕๕.

นิสัยส่วนตัวของชาวยองที่รักความสะอาด และน้ำจากการทำความสะอาดร่างกายทั้งสองครั้งนี้จะระบายไปสู่ สวนอี หรือสวนไม้ดอกเล็ก ๆ ในบริเวณนั้น^{๓๐}

๒.๓.๒ วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ด้านเกษตรกรรมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านเกษตรกรรม ในอดีตได้มีหลักฐานบันทึกไว้ในงานวรรณกรรมปริวรรตเรื่องจดหมายเหตุล้านนาระบุว่า เจ้าหมากูปราชนำเจ้าเมือง บุตรภรรยา ญาติพี่น้อง และไพร่พลมาอยู่เมืองลำพูน เข้าใจว่าผู้คนส่วนใหญ่น่าจะมีความเชี่ยวชาญ เพราะเมืองยองเป็นเมืองเกษตรกรรม เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองลำพูน หมู่บ้านที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งครั้งแรกเรียกว่าหมู่บ้านหลัก ผู้คนเหล่านี้ก็เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำทั้งสี่ ได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง แม่น้ำกวัง และแม่น้ำทา อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการมีอาชีพเกษตรกรรมของผู้คนที่มาจากเมืองยอง^{๓๑} ได้แก่

การประกอบอาชีพหลักในด้านของการทำเกษตร คือ การทำนา ทำไร่ ทำสวน การปลูกผลไม้ เช่น ลำไย ลิ้นจี่ มะขามหวาน ส้มเขียวหวาน และพุทรา ในระยะหลังพบว่า ชาวไทยของส่วนหนึ่งนิยมปลูกผลไม้ชนิดอื่นเพิ่มขึ้น เช่น เงาะโรงเรียน แก้วมังกร มังคุดลองกอง และพืชผลไม้เช่นเดียวกับเกษตรกรในที่อื่น ๆ หรือ การปลูกดอกไม้ เช่น ดอกมะลิ กุหลาบ เบญจมาศ หรือการปลูกต้นไม้ เช่น ไม้เลื้อย รวมทั้งการปลูกข้าว และยาสูบ นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่พันธุ์พื้นเมือง กุ้ง ปลาตุ๊ก หมูขุน วัวขุน และ นอกจากการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์แล้ว ชุมชนยังทำการขายพันธุ์พืช และขยายพันธุ์สัตว์ด้วย รวมทั้งมีหมอดินประจำหมู่บ้าน เพื่อให้คำแนะนำและช่วยเหลือแก่ชุมชน^{๓๒}

การประกอบอาชีพเสริม คือ การทอผ้าพื้นเมือง และผ้ามัดย้อม ซึ่งในอดีตนั้นการทำนาจะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คือ มีการเอามือกัน (การลงแขก) และผ้าที่ทอนั้นก็นำมาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อความหลากหลายของผ้า หรือขายให้กันในราคาถูก แต่ในปัจจุบัน ชาวบ้านในเขตพื้นที่บ้านกอม่วง มีการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น และการทอผ้ามัดย้อม ซึ่งในปัจจุบันอาชีพหลักของชาวบ้านคือการทอผ้า และการทำผ้ามัดย้อม ซึ่งแตกต่างกับในอดีตที่ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา และในปัจจุบันนี้ การประกอบอาชีพในทุกด้านเป็นเรื่องของธุรกิจทั้งสิ้น กล่าวคือ สิ่งของ หรือ

^{๓๐}โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา, ไทยอง ชีวิต ศรัทธา สล่าแผ่นดิน, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๑.

^{๓๑}แสวง มาละแถม. ชาวไทยองย้ายถิ่น, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๓ - ๔๔.

^{๓๒}สัมภาษณ์ มนูญ ศรีประสาธ รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สินค้าทุกอย่าง ทำขึ้นเพื่อการค้าขายทั้งสิ้น ไม่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเหมือนแต่ก่อน ไม่มีการเอา มือกัน จะให้คนช่วยทำงานก็ต้องจ้าง ให้มาช่วยทั้งสิ้น^{๓๓}

ชุมชนไทยเองมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดระบบเหมืองฝาย โดยมีหัวหน้าเหมืองฝาย จัดส่งน้ำไปยังไร่นา สวน มีการอนุรักษ์ป่า ชุมชน การดูแลป่าต้นน้ำลำธาร โดยจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้น เพื่อให้การบริโภค ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างคุ้มค่า มีกิจกรรมปลูกป่า กิจกรรมการบวชป่า กิจกรรมการสืบชะตาแม่น้ำ หรือ การสู่วัฒนธรรมน้ำ ขณะเดียวกันมีการจัดการน้ำในบางชุมชน โดยทำ เป็นระบบประปาหมู่บ้าน รวมทั้งมีการอนุรักษ์สัตว์ป่าอีกด้วย^{๓๔}

๒.๓.๓ วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ด้านโภชนาการ

ด้านโภชนาการ ชาวไทยของภูมิภาคมีการปรุงอาหารและผลิตเครื่องปรุง อาหารพื้นเมือง เช่น ลาบ หลู้ ส้า พริกแกง ใส่อั่ว แหนม ไกหรือเตา (สำหรับ) มีการแกะสลักผักและ ผลไม้ มีการถนอมอาหารและแปรรูปอาหาร เช่นการทำปลาต้ม ปลาร้า ปลาจ่อม ถั่วเน่า น้ำปู แหนม ต่าง ๆ เช่น แหนมเห็ด เนื้อปลา เนื้อควาย เนื้อหมู การทำน้ำพริกตาแดง น้ำเมียง น้ำพริกหนุ่ม แคบหมู รวมทั้งการทำกล้วยตาก และการเชื่อมผลไม้^{๓๕} ชาวไทยของไม่นิยมกะปิ ถั่วเหลืองเป็นอาหาร ที่นิยม ใช้ทำถั่วเน่า ถั่วเน่าเค็ม น้ำผักที่ทำจากส่วนยอดหรือดอกของผักกาดเป็นการถนอมอาหารที่ นิยมมากของตนเอง^{๓๖}

๒.๓.๔ วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ด้านการแพทย์พื้นบ้าน

ด้านการแพทย์พื้นบ้าน ภูมิภาคในชุมชนยังให้มีการยอมรับและเชื่อถือในภูมิ ปัญญาพื้นถิ่นในการดูแลสุขภาพ ทั้งในตัวหมอเมือง (แพทย์ แผนโบราณ หรือ แพทย์พื้นบ้าน) ซึ่งเป็น ที่พึ่งของชุมชน ไม่ว่าจะป่วยที่รักษาด้วยการใช้สมุนไพร ยาต้ม เป้าคาถา ย่ำขาง ความสุขุ่ย รวมทั้งหมอนวดแผนโบราณ^{๓๗}

^{๓๓} สัมภาษณ์ พ่อหลวงก่อง หน่อไชย, อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘ บ้านก่องาม, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พชรภรณ์ ปัญญาเค็ง, ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๕} สัมภาษณ์ บัวไข เชื้อนเรือง, ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๖} เมืองดี นนทะธรรม และคณะ, การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นชุมชนวัดประตูป่า ตำบลประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น, (ลำพูน: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๑), หน้า ๘๗.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลธีรคุณ, เจ้าอาวาสวัดต้นแก้ว ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๒.๓.๕ วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ด้านหัตถกรรม

ด้านหัตถกรรม ในการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวยอง โดยนักวิชาการและปราชญ์ชาวบ้านมักจะกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า เนื่องความอุดมสมบูรณ์ของภูมิประเทศทั้งภาคเหนือของไทยรวมทั้งเมืองยองในสหภาพพม่า ซึ่งต่างก็มีอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ทั้งไม้เนื้อแข็งหรือไม้จริงและไม้ใผ่หรือไม้บัว รูปแบบของเครื่องจักสานทั้งที่พบเห็นการผลิตเพื่อใช้งานในพื้นที่เมืองยอง จังหวัดเชียงใหม่หรือไม้บัว รูปแบบของเครื่องจักสานทั้งที่พบเห็นการผลิตเพื่อใช้งานในพื้นที่เมืองยอง จังหวัดเชียงใหม่โดยกลุ่มชาวยอง และเครื่องจักสานที่พบเห็นการใช้งานในกลุ่มชาวไทยองในเขตภาคเหนือของไทยซึ่ง จัดหมวดหมู่กว้าง ๆ ตามหน้าที่ใช้สอยได้ดังนี้^{๓๘}

๑. เป็นส่วนประกอบของอาคารที่อยู่อาศัยและรั้วกัน
๒. เป็นเครื่องปู
๓. เป็นเครื่องดักจับ, ชั่งสัตว์และเลี้ยงสัตว์
๔. เป็นภาชนะใช้เกี่ยวกับการบริโภค
๕. เป็นภาชนะใส่พืชผัก, ผลไม้ และของใช้เกี่ยวกับการเกษตร
๖. เป็นที่สวมศีรษะ กันแดดและฝน
๗. เป็นของใช้เกี่ยวกับความเชื่อ

ทั้งนี้งานหัตถกรรมของชาวยองสามารถแบ่งตามกรรมวิธีในการผลิต ได้แก่^{๓๙}

๑. เครื่องปั้นดินเผา
๒. งานแกะสลัก
๓. เครื่องจักสาน
๔. งานถักทอ ปักเย็บ
๕. งานเชื่อมหล่อ
๖. เครื่องกระดาษ
๗. งานประดิษฐ์จากพืช

^{๓๘}โครงการพิพิธภัณฑสถานวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา, ไทยอง ชีวิต ศรัทธา สล่าแผ่นดิน, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๓.

^{๓๙}ปริญญา แก้วโพธิ์ และคณะ, โครงการศึกษาหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านในการสนับสนุนการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย, (เชียงใหม่: สถาบันงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗.

๘. งานเครื่องรัก เครื่องเงิน

๙. งานตอก ดุน

โดยแบ่งตามวัสดุที่นำมาใช้ประกอบชิ้นงานหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากไม้ ดินเผา ผ้า ปูนหิน อัญมณี โลหะ หรือกระดาษ เป็นต้น

ดังนั้นจึงมักจะพบว่า ชาวอโยธยามีการนำไม้ไผ่มาใช้ในชีวิตประจำวันเป็นประจำ ครัวเรือน เช่น การสานเข่ง แห สุ่มไก่ หมวก ไซตักปลา ช้อง แซะ ซ้ำหวด สวิง แห และตุ้ม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานแกะสลักไม้ ช่างปั้น ช่างทำขลุ่ย สะล้อ ซอ ซึง รวมทั้งช่างไฟ ช่างไม้ ช่างเฟอร์นิเจอร์ ช่างปูน ช่างตีมีด ในบางชุมชนมีงานประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง ทำบายศรีสู่ขวัญ กระทบใบตอง และดอกไม้สด สำหรับงานทอในชุมชน ได้แก่ การทอผ้าพื้นเมือง ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าทอ (จกดอก) รวมทั้งการทอเสื่อและสิ่งที่เป็นงานหัตถกรรมของชุมชน อีกอย่างหนึ่งคือ การทำฟูกด้วยมือแบบยัดนุ่น^{๔๐} ทั้งนี้ ชาวไทยของทั้งเจ้านายและไพร่เมืองได้เทครัวลงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ตามเมืองสำคัญในล้านนา โดยเฉพาะในเชียงใหม่ชาวไทยของอาศัยอยู่มากที่สุด เป็นเวลากว่า ๒๐๐ ปีที่ชาวไทยองในล้านนายังคงรักษาเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของตนไว้จนถึงปัจจุบัน

โครงการพิพิธภัณฑ์ฯ ได้ศึกษาและรวบรวมสิ่งทอของชาวไทยองจากสองพื้นที่^{๔๑}

๑. ผ้าและสิ่งถักทอจากเมืองยอง สหภาพเมียนมาร์ ถิ่นฐานเดิมของชาวไทยอง
๒. ผ้าและสิ่งถักทอจากเมืองลำพูน ประเทศไทย ซึ่งชาวอโยธยาก็อพยพย้ายมาตั้งหลักแหล่งมานานกว่า ๒๐๐ ปี

๒.๑ ผ้าและสิ่งถักทอจากเมืองยอง สหภาพเมียนมาร์ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

- ๒.๑.๑ ผ้าและสิ่งถักทอในครัวเรือน
- ๒.๑.๒ เสื่อผ้าและรูปแบบเครื่องแต่งกาย
- ๒.๑.๓ สิ่งทอในพิธีกรรมทางศาสนา

๒.๒ ผ้าและสิ่งถักทอจากเมืองลำพูน ประเทศไทย แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

- ๒.๒.๑ ผ้าและสิ่งถักทอในครัวเรือน
- ๒.๒.๒ สิ่งทอในพิธีกรรมทางศาสนา

^{๔๐} สัมภาษณ์ พิกุล อุ่นพิมพ์, ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๑} โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา, ไทยอง ชีวิต ศรัทธา สล่าแผ่นดิน, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๒๖๓.

๒.๒.๓ ผ้าไหมยกดอก

๒.๓.๖ วิธีชีวิตและอัตลักษณ์ด้านศิลปกรรม

ศิลปกรรม เป็นผลงานที่ตั้งใจแสดงออกถึงความสวยงาม ประณีต ซึ่งมีรูปแบบแนวคิด และพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรล้านนา ซึ่งเป็นผลงานสร้างสรรค์ของชาวไทยองซึ่งอาจแยกออกเป็น ๓ ประเภท คือ ประเภทจิตรกรรม ประเภทสถาปัตยกรรม และประเภทประติมากรรม

ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำกวัง สิ่งที่ยังคงมีการปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน พบว่า มีการงานด้านศิลปกรรมที่พบอยู่ทั่วไป ทั้งงานศิลปกรรมที่เป็นช่างแบบชาวบ้าน และที่ผ่านระบบการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศ^{๔๒}

การสืบทอดพระพุทธศาสนาศิลปกรรม “พุทธศิลป์” คือ งานสร้างสรรค์ที่มนุษย์ได้จัดสร้างหรือประดิษฐ์ขึ้นที่มีอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ได้แก่ งานจิตรกรรม ได้แก่ การเขียนภาพ ลวดลายไทย งานประติมากรรม ได้แก่ การปั้น การหล่อ และการสลักรูป งานวรรณกรรม ได้แก่ การประพันธ์ร้อยแก้ว ร้อยกรอง สถาปัตยกรรม การออกแบบ การก่อสร้าง และนาฏศิลป์ ดุริยางศิลป์ ได้แก่ การขับร้อง ฟ้อนรำ เป็นต้น ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น สังคมวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา^{๔๓}

โดยเฉพาะงานประติมากรรม การสร้างงานประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่มักทำเป็นพระพุทธรูป เทวรูป รูปเคารพต่างๆ งานประติมากรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมักจะปรากฏตามวัดและวัง มีขนาดเล็กที่สุด เช่น พระเครื่อง เครื่องรางของขลัง จนถึงใหญ่สุด เช่น พระอัญนะ หรืออัฐารส ซึ่งเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ การสร้างประติมากรรมเหล่านี้เพื่อแสดงถึงความเชื่อทางศาสนา เช่น ความเชื่อในพระรัตนตรัย เชื่อในการกระทำของมนุษย์ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว เชื่อในความเป็นจริง ตลอดจนเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอภินิหารต่างๆ การผลิตซ้ำและการสืบทอดพระพุทธศาสนาผ่านงานประติมากรรมเป็นการรับใช้พระพุทธเจ้าในทางศิลปะเป็นการสร้างสรรค์ความเชื่อที่เป็นนามธรรมออกมาเป็นรูปธรรม โดยมีตัวแทนของพระพุทธศาสนา คือ พระพุทธรูป เพื่อการกราบไว้บูชา นอกจากนี้การสร้างประติมากรรมประกอบศิลปสถาน เพื่อสร้างคติความเชื่อทางศาสนา

^{๔๒} สัมภาษณ์ นภาพรรณ ยะเวียง, ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๓} สุรทิน ตาตะนิยะ, จิตรกรรมพุทธประวัติ, (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐.

ในกรณีตัวอย่างบทบาทและอิทธิพลของตำนานพระธาตุเจ้าจอมยองที่มีต่องานด้านพุทธศิลป์ในล้านนาความเชื่อและประเพณีการบูชาเทวบุตรหลวง ชาวยองมีความเชื่อที่ปรากฏในตำนานเมืองยองในรัชสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช เจ้าเมืองยองลำดับที่ ๘ ในราว พ.ศ. ๑๙๔๕-๑๙๘๔ ได้นำผู้คนในเมืองยองอัญเชิญพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า บรรจุลงในพระผอบแล้วนำไปใส่ในหลุมดินปิดด้วยแผ่นหินบนจอมดอยมะหิยงค์หรือดอยจอมยอง แล้วสร้างองค์พระธาตุขึ้น เมื่อเสร็จแล้วได้ป่าวประกาศไปยังหัวเมืองต่างๆ ๒๘ หัวเมืองในสิบสองพันนา ล้านนา ล้านช้าง อาทิเช่น เชียงตุง เชียงรุ่ง เชียงทอง เชียงแขง เชียงของ เชียงแสน เชียงลาบ เมืองพง เมืองแซ่ เป็นต้น เพื่อมารวมฉลองสมโภชพระมหาธาตุที่สร้างขึ้นใหม่ ตั้งแต่เดือนเกียงขึ้น ๑๕ ค่ำ จนถึงเดือน ๗ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ตำนานได้ระบุว่า ในเวลานั้นพระอินทร์ได้มีอาณัติให้เทวบุตรทั้ง ๔ คน ชื่อ สุรธรรมา มหินี ยังคะ ลักขณะ มังคะ มาอารักขา ปกป้องรักษาพระมหาธาตุจอมยองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณพระมหาธาตุ เช่นบ่อน้ำทิพย์ หินบาตรตั้งให้ปลอดภัย ไม่ให้ใครมาลบหลู่ ย่ำยีและสร้างหอเทวบุตรทั้ง ๔ ไว้บริเวณพระมหาธาตุ เรียกกันว่า “หอเทวบุตรโหลง” เป็นสิ่งแสดงถึงความสำคัญและต้องเคารพยำเกรง และเมื่อคราวที่ผู้จากเมืองยองได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองลำพูนในลักษณะการอพยพมาทั้งระบบของสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วยเจ้าเมือง ชายา ราชบุตร ครูบาทหลวงเมือง (สังฆราชา) และไพร่พลจำนวนมาก พิธีกรรมความเชื่อดังกล่าวถูกนำมาพร้อมกับการเทศน์ ครั้งนี้ ก็ยังคงรักษาสืบทอดมาตลอดระยะ ๒๐๐ กว่าปีซึ่ง “หอเทวบุตรโหลง” ก็ถูกสร้างขึ้นในบริเวณ “วัดโหลง” (วัดหัวข่วง) ที่เวียงยองปัจจุบันคือวัดหัวข่วง^๔ เพื่อเป็นสัญลักษณ์เป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณ ให้คุ้มครองปกป้องรักษาผู้คนชาว เมืองยองให้อยู่รอดปลอดภัยในแผ่นดินใหม่คือ เมืองลำพูนนานกว่า ๒๐๐ ปี เป็นต้น

การจำลองพระธาตุจอมยองมาสร้าง ณ วัดลำปางโดยตั้งชื่อว่า “พระธาตุจอมยองศรีหริภุญไชย” ของอาจารย์รัตน์ – คุณผ่องพรรณ ปาละพงศ์ พร้อมด้วยคณะกรรมการสมาคมชาวยองและสมาคมคนยอง รวมทั้งศรัทธาประชาชน ได้เก็บรายละเอียดขององค์ประกอบรายรอบองค์พระธาตุมาด้วย โดยได้สร้างรูปเทพบุตร หรือที่เรียกว่า “เตวะบุตร โหลง” ๔ องค์ เพื่อรักษาองค์พระธาตุตามแบบอย่างโบราณ ตามที่ตำนานกล่าวถึงครั้งเมื่อพระยาสุริยวงศาธรรมิกราชได้สร้างพระธาตุจอมยองเสร็จแล้ว มีการเฉลิมฉลองครั้งใหญ่ พระยาอินทร์ได้อาณัติให้ เทวบุตรสี่ตนให้มาดูแลรักษาพระธาตุ “ครั้นว่าบุคคลใดหรือคฤหัสถ์และนักบวชก็ดี และปมาทะอนาตระเป่าคยาตั้งอัน สูท่านทั้งหลายจง

^๔ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ ใจอินทร์/ เจษฎา สอนบาลี, เอกสารประกอบการประชุมเสวนาเชิงประชาพิจารณ์เรื่องภาษา ศาสนา ศิลปะ และพิธีกรรมของชาวยอง: มองผ่านเทวบุตรหลวง, (ลำพูน: ฝ่ายการศึกษาเทศบาลตำบลเวียงยอง, ๒๕๕๖), หน้า ๒.

ทำอันตรายแก่เขาผู้นั้นเทอะ.....ตั้งเทวบุตรสี่ตน ตนหนึ่งชื่อ สุรัณณ ตนหนึ่งชื่อมหายังคะ ตนหนึ่งชื่อว่า ลักษณะ ตนหนึ่งชื่อว่า มังคละ”^{๔๕}

ตำนานเมืองของหลายฉบับ เรียกชื่อ เทวบุตรหลวงเมืองของ ต่างกันออกไปบ้าง เช่น ในตำนานพระธาตุจอมยองบางฉบับได้กล่าวถึงประวัติพระธาตุจอมยอง และไม้ศรคำ (ครเรโพธิ์) เมืองของ ระบุถึงนามของเทวบุตรทั้งสี่เป็น สุรัณณ พิธวระ ลักษณะ บางฉบับเรียกว่า สุณนมหายัง คัทธิวร ลักษณะ เทวบุตรโหลง ที่สร้างประดิษฐานที่วัดพระธาตุจอมยองศรีหริภุญไชยนี้สมาคมชาวของบริจาคนฝมือสลาเพชร วิริยะ ออกแบบปั้น และบริจาคนขุ่ม (โขง) ด้วย

ในส่วนของประติมากรรมเป็นผลงานศิลปกรรมที่เป็นรูปทรง ๓ มิติ ประกอบจากความสูง ความกว้าง และความนูน หรือความลึก รูปทรงนี้มีปริมาตรที่จับต้องได้ และกินระวางเนื้อที่ในอากาศ ต่างจากรูปทรงปริมาตรทางจิตรกรรม ที่แสดงบนพื้นเรียบ เป็นปริมาตรที่ลวงตา ประติมากรรมเกิดขึ้นจากกรรมวิธีการสร้างสรรค์แบบต่างๆ เช่น การปั้นและหล่อ การแกะสลัก การฉลุหรือดุน ประติมากรรมทั่วไปมี ๓ แบบคือ ประติมากรรมแบบลอยตัว สามารถดูได้โดยรอบ ประติมากรรมนูน มีพื้นรองรับ สามารถดูได้เฉพาะด้านหน้าและด้านเฉียงเท่านั้น และประติมากรรมแบบเจาะลึกลงไปในพื้นที่ ประติมากรรมล้านนาส่วนใหญ่เน้นเนื้อหาทางศาสนา มักปรากฏอยู่ตามวัดและวัง มีขนาดตั้งแต่เล็กที่สุด เช่น พระเครื่อง เครื่องรางของขลัง จนถึงขนาดใหญ่ที่สุด เช่น พระอจนะ หรือพระอัฐฐารส ซึ่งเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่กลางแปลง มีทั้งประติมากรรมตกแต่ง ซึ่งตกแต่งศิลปวัตถุ ศิลปสถาน เพื่อเสริมคุณค่าแก่ศิลปวัตถุ หรือสถานที่นั้น จนถึงประติมากรรมบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นประติมากรรมที่มีคุณค่า และคุณสมบัติเฉพาะสมบูรณ์ด้วยตัวของประติมากรรมเอง^{๔๖}

ในกรณีตัวอย่างของสถาปัตยกรรมภายในวัดล้ามช้าง ตำบลประตูป่า จังหวัดลำพูนยังหลงเหลือเสนาสนะที่สร้างขึ้นในยุคหลังจากที่ชาวยองมมาพื้นฟูเมืองลำพูนแล้วหลายหลังมีอายุตั้งแต่ประมาณเกือบ ๒๐๐ ปีลงมาจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วย วิหารหลวง อุโบสถ กุฏิ โรงเรียน พระปริยัติ

^{๔๕} เพ็ญสุภา สุขคตะ, วัดล้ามช้าง, พระธาตุจอมยอง: คนยอง: การสร้างบ้านปลงเมือง, พิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสพิธีสงฆ์พระธาตุจอมยองศรีหริภุญไชย ณ วัดล้ามช้าง ตำบลประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, (เชียงใหม่: บุญยศิริงานพิมพ์, ๒๕๕๗), หน้า ๔ -๙.

^{๔๖} สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ ๒๐ เรื่องที่ ๓ จิตรกรรมไทยแบบประเพณี [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?page=main&book=20,2538>, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

ธรรม และหอธรรม โดยแยกกล่าวถึง “หอธรรม” ทั้งหมดล้วนได้รับอิทธิพลจากเมืองยองมาทั้งสิ้น รายละเอียดมีดังนี้^{๔๗}

๑. วิหารหลวง ถือว่ามีขนาดใหญ่มากกว่าวัดทั่วไป ทางเข้าด้านหน้ามีช่วงเสาที่รองรับหน้าแหบ (หน้าบัน) ในลักษณะ ๕ ห้อง เดิมเป็นวิหารเครื่องไม้ต่อมาการบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่ จึงใช้เครื่องคอนกรีตแทนที่ วิหารหลังนี้ยังคงเหลือร่องรอยของการนำ “หน้าแหบ” หรือหน้าบันที่แกะสลักลวดลายด้วยไม้ปิดทองบนแผ่นกระจกจีน (ตะกั่ว) ที่พื้นหลังของวิหารหลังเดิมมาใช้ใหม่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุจากพื้นหลังที่เคยเป็นกระจกจีน ก็กลายเป็นกระจกเขียวหรือกระจกเงาแบบสมัยใหม่ และจากเสาประดับผนังที่เป็นทรงกลมทำด้วยเครื่องไม้ก็เปลี่ยนมาเป็นเสาคอนกรีตทรงสี่เหลี่ยมย่อมุมถี่ๆ แบบรัตนโกสินทร์ ลวดลายบนหน้าแหบของ วิหารวัดล่อมช้าง แม้จะมีการปรับเปลี่ยนวัสดุใหม่ แต่ยังคงเค้าความงามฉายชัดอยู่มากผ่านลวดลายกระหนกกันสอดแบบล้านนาที่แทรกสอดดอกกาลักป (คนเหนื่อเรียกว่า “ลายบักขะนัด”) เนื่องจากเห็นว่า คล้ายกับลายหัวสับประรด โดยหน้าแหบตอนล่างในส่วนที่เรียกว่า “โถงคิ้ว” (ภาคกลางเรียกสาหร่ายรวงผึ้ง) มีการตกแต่งเศียรพญานาคและตัวมังกร (กิเลน) อย่างอ่อนช้อยแต่ทรงพลัง ภายในวิหารมีโบราณวัตถุที่น่าสนใจหลายชิ้น อาทิ กลุ่มพระพุทธรูปประธานทั้งประทับนั่งและประทับยืน ปัจจุบันได้รับการทาด้วยสีทองเหมือนกันหมด แต่ในอดีตนั้นบางองค์หล่อด้วยสำริด และบางองค์ทำด้วยปูนปั้นระบายสี นอกจากนี้ยังมีสัตตภัณฑ์ หรือเชิงเทียน และธรรมมาสน์ หรือธรรมปราสาท (ธรรมมาสน์ยอดปราสาท) ขึ้นเยี่ยมอีกด้วย

๒. อุโบสถวัดล่อมช้างหลังเดิมเป็นเครื่องปูน ตกแต่งรายละเอียดของระเบียงลูกกรงและองค์ประกอบของบานหน้าต่างประตูด้วยปูนหล่อในแม่พิมพ์สร้างราว ๖๐ กว่าปี แต่ต่อมามีการบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่ ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าพระธาตุจอมยอง

๓. กุฏิไม้มรดกทรงตั้งงามมาก เป็นเรือนไม้แฝดสองหลังเชื่อมด้วยบันไดทางขึ้นตอนกลาง ประตูหลังคาหน้าจั่วด้วยเครื่องไม้สรไน (สระระไน) และฉลุไม้ที่ราวระเบียงลูกกรงด้วยลายพันธุ์พฤกษา ตามความนิยมของชาวยองในยุคนั้นเดิมหลังคากุฏิเคยมุงด้วยกระเบื้องว่าวสีเทา แต่ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้เกิดลมพายุลูกเห็บในช่วงเปลี่ยนจากฤดูหนาวมาเป็นฤดูแล้ง ทำให้หลังคากุฏิวัดได้รับความเสียหาย จึงเปลี่ยนมาเป็นกระเบื้องลอนลูกฟูกดังที่เห็นปัจจุบันใช้เป็นอาคารเก็บเครื่องอัฐบริวารของวัด เนื่องจากมีการสร้างกุฏิหลังใหม่ให้พระเณรแทน

^{๔๗}ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ ใจอินทร์และเจษฎา สอนบาลี, เอกสารประกอบการประชุมเสวนาเชิง ประชาพิจารณ์เรื่องภาษา ศาสนา ศิลปะ และพิธีกรรมของชาวยอง: มองผ่านเทวบุตรหลวง, (ลำพูน: ฝ่ายการศึกษาเทศบาลตำบลเวียงยอง, ๒๕๕๖), คำนำ.

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรมเดิมเคยมีสองชั้น เป็นศูนย์กลางศึกษาสามเณร เคยจัดตั้งที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป ไม่มีการใช้สอยงานอาคารหลังนี้ในฐานะโรงเรียนอีกต่อไป จึงได้รื้อชั้นบนออกเหลือชั้นล่างเพียงชั้นเดียวเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ปัจจุบันเป็นโรงเก็บของ

๕. หอธรรม “เพชรน้ำหนึ่ง” แห่งเมืองลำพูน หอธรรม หรือหอไตร (หอพระไตรปิฎก) สร้างในยุคเจ้าอธิการชั้นคมภีรวโส ดังที่รู้จักกันในนามของครูบาคัมภีระ (ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๔๕-๒๔๖๐) หอธรรมของวัดลุ่มช้าง สร้างราว ๑๐๐ ปีเศษ ราวสมัยรัชกาลที่ ๕ จัดเป็นหอธรรมในกลุ่มที่สามมีลักษณะพิเศษคือเป็นอาคารทรงโรงแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่ออิฐถือปูนซ้อนกันสองชั้น เป็นศิลปะแบบของผสมตะวันตก สาเหตุที่สถาปัตยกรรมสมัยนี้สร้างด้วยรูปแบบผสมระหว่าง ยอง + ไทใหญ่ (เงี้ยว) + ตะวันตก เนื่องจากเป็นยุคที่อังกฤษเข้ามาทำสัมปทานค้าไม้ในเมืองเหนือ เช่น บริษัทบอร์เนียว บริษัทบอมเบย์เบอร์มา ซึ่งคนในบังคับของอังกฤษส่วนใหญ่เป็นชาวพม่าไทใหญ่ มีการติดต่อเดินทางไปมาระหว่าง กรุงอังวะ มณฑลพะเย่ ทำให้มีการนำนายช่างหรือสถาปนิกชาวพม่าเชื้อสายไทใหญ่ เข้ามาประกอบอาชีพก่อสร้างอาคารมากมายในล้านนาทั่วทุกจังหวัด เกิดการใช้ลักษณะ Arch โค้งรูปเกือกม้าการใช้เสาบิดเกลียว ปูนปั้นรูปกามเทพ นักดนตรี บุรุษไพรชณีย์ ธิบั้งเป็นลอนยาว สยาย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นอิทธิพลแบบตะวันตก เป็นสถาปัตยกรรมชั้นเยี่ยมที่น่าสนใจยิ่ง ช่วงส่งเสริมภาพลักษณ์ว่าเมืองลำพูน เป็นจังหวัดที่พบหอธรรมงดงาม และโดดเด่นมากที่สุดในภาคเหนือ คือมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๖๐ แห่ง แต่ละแห่งมีรูปแบบ ความงามและคุณค่าที่แตกต่างกันไป โดยหอธรรมที่วัดลุ่มช้างนี้ ถือว่าเป็นหอธรรม ๑ ใน ๑๐ แห่ง ชั้นเยี่ยม^{๔๘}

โดยปกติหอธรรมในล้านนา มักสร้างอยู่ ๔ แบบคือ^{๔๙}

๑. หอธรรมหลวง หรือหอธรรมแบบคลาสสิก สร้างบนผังสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นอาคารสองชั้นอาคารทรงสูงเรียกว่าทรง “สิขระ” หรือเขาพระสุเมรุ เช่นที่วัดพระธาตุหริภุญชัย วัดช้างรอง วัดช้างสี วัดช้างฆ้อง ฯลฯ

๒. หอธรรมกลางสระน้ำ เพื่อป้องกันปลวกมดแมลงและอัคคีภัยนักวิชาการด้านสถาปัตยกรรมระบุว่าหอธรรมกลางน้ำนี้รับอิทธิพลจากภาคกลางสมัยอยุธยาหรือรัตนโกสินทร์ แต่เป็นฝีมือช่างชาวยองแท้ เช่นวัดแม่แรง วัดป่าเหียง วัดบ้านก้อง วัดสันกำแพง วัดกู่ขาว ฯลฯ

^{๔๘} เพ็ญสุภา สุขคตะ, วัดลุ่มช้าง, พระธาตุจอมยอง: คนยอง: การสร้างบ้านปลงเมือง พิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสพิธีสงฆ์พระธาตุจอมยองศรีหริภุญไชย ณ วัดลุ่มช้าง ตำบลประตูป่า อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน, (เชียงใหม่: บุญยศิริงานพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๗.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

๓. หอธรรมทรงพื้นบ้านชาวยอง หรือพื้นบ้านล้านนา ที่ตอนล่างเปิดใต้ถุนโล่งสำหรับ เก็บวางกลอง หรือเก็บของใช้จีปาละ ส่วนตอนบนเป็นเครื่องไม้มีระเบียงลูกกรงล้อมรอบ และมีห้อง เก็บหีบธรรมคัมภีร์ตอนกลาง เช่นที่วัดประตูป่า วัดหมูเป็ง และกลุ่มหอธรรมที่อำเภอบ้านโฮ้ง ได้แก่ วัดป่าปวย วัดดงฤๅษี วัดห้วยกาน ฯลฯ

๔. หอไตรก่ออิฐถือปูนทรงผสมพิเศษ คือ กิ่งพื้นบ้านชาวยองแต่มีอิทธิพลตะวันตกเข้ามา ด้วย เช่น วัดป่าซางงาม วัดหนองเจือก วัดบ้านหลุก และวัดลำม้าง^{๕๐}

ในขณะเดียวกัน การตกแต่งมูมผนังอาคารด้านนอกด้วยรูปปูนปั้นระบายสีทำเป็นรูป เทวบุตร เทวดา ประณมกรในลักษณะผู้เฝ้าศาสนสถาน และทำรูปลายหมอน้ำแห่งความอุดมสมบูรณ์ (ปุณณฆฎะ) หรือหม้อดอกตกแต่งตามช่องโค้งเหนือบานประตูหน้าต่าง ลายหม้อดอกนี้เป็นสัญลักษณ์ แห่งการโปรยพรให้แก่ม้าสักการะ นอกจากนี้ยังมีกรโหว่พื้นผิวของบานประตูด้วยเทคนิคการชุตร่อง ลึกเป็นเส้นริ้วขนานกันไปแบบทิ้งจังหวะช่องไปอย่างทรงพลัง

ในส่วนของสถาปัตยกรรมที่เป็นพระธาตุนั้นวัดต่าง ๆ ในเมืองลำพูนได้นำรูปแบบเจดีย์ ทรงพระธาตุจอมยอง ไปใช้เป็นแบบอย่างในการก่อสร้างมีดังนี้ วัดฉางข้าวน้อยเหนือ และวัดโป่งรูป อำเภอป่าซาง วัดป่าปวย อำเภอบ้านโฮ้ง วัดป่าตาล อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และล่าสุดคือ วัดลำม้าง ตำบลประตูป่า อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน ได้จัดสร้าง พระธาตุจอมยองศรีหริภุญไชย เนื่องจากเป็นวัดร้างเก่า พระธาตุเจดีย์องค์เดิมตั้งแต่สมัยพระเจ้าติโลกราชได้ล่มสลายกลายเป็นซาก ปักฝังไปแล้ว ทำให้สมาคมชาวไทยอง และสมาคมชาวยอง และสมาคมชาวยองภายใต้การนำบุญ ของ อาจารย์รัตน์ – คุณผ่องพรรณ ปาละพงศ์ ประธานกรรมการบริหาร บริษัท ผึ้งน้อยเบเกอรี่ จำกัด ได้ดำริจัดสร้างพระเจดีย์ประจำวัดลำม้าง โดยใช้รูปแบบของพระมหาธาตุเจดีย์ศรีจอมยองแห่งเมือง ยองหรือมเหยิงคณะในรัฐฉาน ประเทศสาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์ติโลกราช ในช่วงที่มีการเผยแพร่ ศาสนาพุทธนิกายป่าแดง ขึ้นสู่แผ่นดินเชียงตุง (เขมรัฐฉาน) และมเหยิงนคร (เมืองยอง) ระหว่าง พ.ศ. ๑๙๘๔ – ๒๐๓๐^{๕๑}

พระธาตุจอมยองศรีหริภุญไชย เป็นสถูปที่สร้างฐานบัวลูกแก้วยกเก็จที่รอบรับฐานบัว แปดเหลี่ยมซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไป ๕ ชั้น เพื่อรองรับองค์ระฆังแปดเหลี่ยม ต่อด้วยบัลลังก์และส่วนยอด ซึ่งทำเป็นมาลัยเถาซ้อนชั้น เจดีย์รูปแบบนี้กำลังได้รับความนิยมอย่างสูงในปัจจุบัน ท่ามกลางกลุ่มชาติ

^{๕๐} แสง มาละแถม. ชาวไทยองย้ายถิ่น, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๑.

^{๕๑} เพ็ญสุภา สุขคตะ, วัดลำม้าง, พระธาตุจอมยอง: คนยอง: การสร้างบ้านปลงเมือง พิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสพิธีสงฆ์พระธาตุจอมยองศรีหริภุญไชย ณ วัดลำม้าง ตำบลประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, (เชียงใหม่: บุญศิริงานพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๙ – ๔.

พันธุ์ไทยของที่อาศัยในลำพูน – เชียงใหม่ โดยการนำของครูบาเชื่อนคำ (พระครูเวฬุวันพิทักษ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดพระพุทธรูปตากผ้า) ได้นำรูปแบบเจดีย์พระธาตุจอมยองมาสร้างครั้งแรกในเมืองลำพูน โดยครอบทับเจดีย์พระธาตุจอมยองมาสร้างครั้งแรกในเมืองลำพูน โดยครอบทับเจดีย์แบบพม่าที่วัดนางขำน้อยเหนือ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ เพื่อสร้างความเป็นเอกลักษณ์ และอนุสรณ์สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ยองในลำพูน ให้รำลึกถึงเมืองยอง ซึ่งเป็นบ้านเมืองเดิมของบรรพบุรุษ โดยกลุ่มสลาลำพูนซึ่งประกอบด้วยพระครูเวฬุวันพิทักษ์ สืบมาจนถึงรุ่นของพระครูวิสิฐปัญญากร เจ้าอาวาสวัดบ้านตองอำเภอเมือง และลูกศิษย์ได้นำรูปแบบพระธาตุจอมยอง มาเป็นแบบในการก่อสร้างอย่างแพร่หลายทั่วจังหวัดลำพูน และพื้นที่ใกล้เคียง^{๕๒}

๒.๓.๗ วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดง

ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดง ที่ยังคงมีอยู่ ได้แก่ การฟ้อนและการแสดงพื้นบ้านในชุมชน เช่น การแสดงการขับร้อง ซอ ค่าว มีการฟ้อนเล็บ ฟ้อนดาบ ฟ้อนเทียน การฟ้อนหรือภูญชัย การฟ้อนยอง และฟ้อนเล็บ การฟ้อนรำ เช่น การฟ้อนเล็บ ฟ้อนเจิง ฟ้อนดาบ ฟ้อนน้อยใจยา^{๕๓} เครื่องดนตรีพื้นเมือง ซึ่ง ขลุ่ย สะล้อ เปียะ การตีกลองสะบัดชัย การตีกลองบูชา การตีกลองหลวง การตีกลองปู่เจ^{๕๔} แต่ปัจจุบันมีการประยุกต์เพิ่มขึ้น โดยมีการส่งเสริมการฟ้อนยองในกลุ่มเด็กนักเรียนและผู้ใหญ่ เพื่อแสดงในงานต่าง ๆ มีการนำการฟ้อนรำของไทยภาคกลางมาประยุกต์ใช้ เช่น รำอวยพร รำวงในปัจจุบันวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงของชาวไทยอง ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำกวางที่ยังคงมีการปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน^{๕๕}

^{๕๒}ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ ใจอินทร์/ เจษฎา สอนบาลี, เอกสารประกอบการประชุมเสวนาเชิงประชาพิจารณ์เรื่องภาษา ศาสนา ศิลปะ และพิธีกรรมของชาวยอง: มองผ่านทิวบุตรหลวง, (ลำพูน: ฝ่ายการศึกษาเทศบาลตำบลเวียงยอง, ๒๕๕๖), หน้า ๘ – ๙.

^{๕๓}เมืองดี นนทะธรรม และคณะ, การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนวัดประตูป่า ตำบลประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น, (ลำพูน: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๑), หน้า ๙๓.

^{๕๔}สัมภาษณ์ นายทองคำ ภิญโญจิตร, ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๕๕}สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมาภิรม, เจ้าอาวาสวัดบ้านยู, ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๐.

กล่าวโดยสรุป ชาติพันธุ์ยอง เป็นเผ่าพันธุ์ ๑ ใน ๕ ของชาติพันธุ์ไทลื้อ มีลักษณะเด่นด้านชาติพันธุ์ที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน เช่น ภาษา ที่อยู่อาศัย (เขื่อน) และการแต่งกาย ดังตารางเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

ลักษณะเด่นทางชาติพันธุ์	ชาติพันธุ์ยอง	ชาติพันธุ์ไทลื้อ
ภาษา	<p>- มีหน่วยเสียงทั้งหมดรวมกัน ๔๓ หน่วยเสียง คือ หน่วยเสียงพยัญชนะ ๑๙ หน่วยเสียง เสียงสระ ๑๘ หน่วยเสียง และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ ๖ หน่วยเสียง ภาษายองไม่มีสระประสม หน่วยเสียงตรี (Hightone) จะมีระดับเสียงต่ำกว่าหน่วยเสียงตรีของภาษาล้านนา และภาษาไทยกลางโดยทั่วไป ไม่มีหน่วยเสียงและใช้เช่นเดียวกับภาษาล้านนา เสียงสามัญ (Midtone) ในวลีหรือประโยค ถ้าเกิดหลังคำที่มีเสียงเอก เสียงตรี และเสียงจัตวา เสียงสามัญจะเปลี่ยนระดับเสียงเป็นเสียงสูง เกือบจะเป็นเสียงตรีไปทันที ถือเป็นเอกลักษณ์ของภาษานี้โดยแท้</p>	<p>- ภาษาไทลื้อมีหน่วยเสียงทั้งหมด ๔๕ หน่วยเสียง คือ หน่วยเสียง พยัญชนะ ๒๐ หน่วยเสียง เสียงสระ ๑๘ หน่วยเสียง และมีเสียงวรรณยุกต์ ๖ และ ๗ หน่วยเสียง ลักษณะพิเศษทางภาษา คือ มีการแปรเสียงวรรณยุกต์ของคำเมื่ออยู่ในวลี และประโยค</p>

<p>ที่อยู่อาศัย (เฮือน)</p>	<p>- ลักษณะของบ้านชาวองนั้น จะนิยมสร้างบ้านไม้ ใต้ถุนโล่ง หลังคาจะไม่มีกาแล แต่จะมีรูปนกยูง ซึ่งเป็นสัตว์สัญลักษณ์ที่ชาวองเคารพนับถือประดับอยู่แทน ผนังปิดทึบ หน้าต่างสานด้วยไม้ไผ่ มีหลังคาปกคลุมทุกส่วนของตัวบ้าน ไม่มีชานขนาดใหญ่หน้าบ้าน ส่วนที่เป็น “เต็น” ของเรือนไทยองนั้นจะไม่เปิดฝาโล่ง แต่จะเป็นเพียงระเบียงของบ้านเพื่อที่จะลงบันไดเท่านั้น และส่วนใหญ่จะมีการยกพื้นเรือนตรงส่วนที่เป็นชานบ้านและห้องนอน ลักษณะของเรือนนั้นจะเป็นการยกใต้ถุนขึ้นสูง โดยมีไม้ที่ผ่าเป็นทางยาวมาทำเป็นรั้วรอบตัวบ้าน ด้านล่างเพื่อที่จะใช้เลี้ยงสัตว์หรือเก็บเครื่องมือการเกษตรในสมัยก่อน มีห้องสำหรับวางหม้อน้ำดื่ม พร้อมทั้งที่แขวนกระบวยน้ำ ที่ต่ออยู่กับตรงส่วนที่เป็นขอบระเบียง โดยจะมีฝาปิดทึบทางด้านหลัง และจะมีหลังคาคลุม หรือเป็นไมปิดทึบไว้เท่านั้น</p>	<p>- เป็นเรือนไม้ยกใต้ถุนสูง ใช้งานใต้ถุนเรือน ทางขึ้นบันไดหน้าเพียงบันไดเดียว มีหลังคาคลุม ทั้งที่หลังคามื่นใหญ่คลุมและที่ต่อชายคายื่นยาวคลุม หลังคามื่นใหญ่ ยื่นยาว และทำเป็นสองตับ จนแทบมองไม่เห็นผนัง มีและใช้เสาแหลงหมา มีบริเวณที่เรียกว่า หัวค่อมหรือค่อม เหมือนเต็นในเรือนล้านนา แต่นิยมทำมานั่งยาวโดยรอบแทนการทำราวกันตก ภายในเรือนเป็นโถงแบ่งพื้นที่ซ้ายขวาเป็นส่วนอเนก ประสงค์และส่วนนอน ซึ่งอาจแบ่งสองส่วนนี้ด้วยฝาไม้หรือเพียงผ้ามาน โถงอเนกประสงค์ใช้พักผ่อน คราวไฟ เก็บของ ส่วนปลายเป็นลานซักล้างหรือ จานกอน ใช้แม่เตาไฟเป็นกระบะไม้ดาดดินเหนียวใช้ตั้งเตาไฟ ส่วนนอนจะกั้นพื้นที่แต่ละคนด้วยผ้ามาน ใช้เตียงหรือฟูกปูนอน มีหิ้งผีบรรพบุรุษติดตั้งกับฝาบ้านในห้องโถง ไม่มีหิ้งพระ</p>
-----------------------------	--	--

<p>การแต่งกาย</p>	<p>- เครื่องแต่งกายของคนยองจะโดดเด่นไม่เหมือนใคร ผู้หญิงจะสวมเสื้อแขนยาวที่เรียกว่าและนุ่งซิ่น หญิงคนยองจะโพกผ้าเป็นเอกลักษณ์ เสื้อรัดรูปสีดำครามเอวลอย แขนยาวตรงสาบหน้าตกแต่งด้วยผ้าแถบสีเฉียงมาผูกติดกันตรงมุมซ้ายทางลำตัว ติดกระดุมเงินนุ่งซิ่นลายขวาง ทอด้วยเทคนิคเกาะหรือล้วง เรียกว่า “ลายน้ำไหล” ส่วนชายจะสวมเสื้อแขนยาวสีดำครามคล้ายเสื้อหม้อห้อม มี ๒ แบบ แบบดั้งเดิมเป็นเสื้อเอวลอย สายหน้าขลิบด้วยผ้าแถบสีป้ายมาติดกระดุมที่ได้รักแร้และเอว อีกแบบเป็นแบบเมืองเงินเป็นเสื้อคอตั้ง มีแถบผ้าจกปลายขอนาค ตกแต่งทั้งชายและหญิงจะมีผ้าโพกศีรษะ โดยผู้เฒ่าผู้แก่ชาวไทลื้อบางคนก็ยังคงแต่งกายเช่นนี้อยู่</p>	<p>- ผู้ชายใส่เสื้อหม้อห้อมกลมกางเกงเปาโย่ง ผู้หญิงใส่เสื้อสีดำหรือสีหม้อห้อมแขนยาว แต่ปัจจุบันได้มีการประยุกต์ชายเสื้อให้มีแถบเป็นริ้วหลายสี สาบเสื้อก็จะมีแถบริ้วลงมาจากเอว เสื้อปักจะไม่มีการกระดุมมีเชือกผูกตรงเอวทั้งสองข้างสาบคอค่อนข้างใหญ่เวลาสวมสาบจะแนบติด ตั้งแต่คอจนถึงหน้าอกอย่างมิดชิด</p>
-------------------	--	--

บทที่ ๓

กระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยอง

กระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธเป็นสิ่งที่คู่มาพร้อมกับสังคมของคนยอง ทำให้เกิดเอกลักษณ์ของความเป็นยองและเป็นมรดกที่สำคัญซึ่งเป็นความภูมิใจ แสดงถึงศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของคนยองทุกคนต้องร่วมใจอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่สืบสานวัฒนธรรมที่ดั่งงามนี้สืบไป

ความสำคัญของกระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีคุณค่าสำหรับชาติหนึ่ง ๆ การที่มนุษย์แตกต่างกันจากสัตว์หรือการที่มนุษย์แบ่งเป็นชาตินั้นชาตินี้ก็อาศัยวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดนั่นเอง วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์มีแบบแผนในการดำรงชีวิต ฉะนั้นการศึกษาสังคมมนุษย์จึงจำเป็นต้องศึกษาวัฒนธรรม เพราะจะช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ แสดงออกมา

การสืบสานวิถีวัฒนธรรม เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคม ทั้งยังเป็นเครื่องวัดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม ดังนี้

๑. เป็นสังคมคุณภาพ หมายถึง สังคมต้องพัฒนาคนในสังคมทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะมีการดำเนินชีวิตที่ดี โดยยึดหลักความพอเพียง ความพอดี และสามารถพึ่งพาตนเองได้

๒. เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตให้เป็นคนคิด เป็นทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เป็นผู้ที่มีเหตุผล ร่วมใจกันพัฒนาภูมิปัญญาไทย ควบคู่กับการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่นด้วย

๓. เป็นสังคมที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน โดยต้องปลูกฝังให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่ถูกต้อง พึ่งพาอาศัยกัน มีความรู้รัก รู้สามัคคี รักษาสถาบันที่สำคัญของสังคมสืบไป

ดังนั้น กระบวนการสืบสานวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อคนในสังคมอยู่หลายประการ ดังนี้

๑. ทำให้มองเห็นวิถีความเป็นคนยอง ความคิดสร้างสรรค์ ทั้งด้านศาสนา สังคม วัฒนธรรม การปกครองที่สั่งสมสืบทอดกันมา

๒. ทำให้คนยองเป็นผู้มีความรับผิดชอบ รู้จักรักษาระเบียบวินัย มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้จักพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างในการปลูกจิตสำนึกที่ดั่งงาม เหมาะสมกับสภาพของสังคมสืบไป

๓. ทำให้คนยองเกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ส่งเสริมขนบธรรมเนียมที่ดีงาม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

๔. ทำให้เกิดการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งซึ่งนับว่าเป็นการสืบทอดเอกลักษณ์ เพื่อให้คงอยู่ในสังคมสืบไป

วัฒนธรรมประเพณีของคนยองล้วนเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมของไทย เป็นสิ่งที่แสดงถึงแนวความคิด ความเชื่อ และสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตความเป็นมาในอดีต ซึ่งมีความสำคัญพอสรุปเป็นสังเขปได้ดังต่อไปนี้

พระพุทธศาสนา และพราหมณ์รวมทั้งพิธีกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมานั้น มีอิทธิพลต่อขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ในด้านความเชื่อในเรื่องของความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตเป็นเครื่องเตือนจิตใจ ให้รู้จักเป็นผู้มีความเสียสละ และความรักความสามัคคี ซึ่งจะเห็นได้จากงานบุญต่างๆ ที่ต้องใช้การร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจกันจึงจะประสบผลสำเร็จ เช่น การตานก๋วยสลาก การการทานสลากย้อม เป็นต้น

ขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงความอ่อนน้อม ถ่อมตน และการมีสัมมาคารวะ เป็นเครื่องกำหนดควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในกรอบที่ดีงาม และสามารถบ่งบอกถึงความเป็นมาของชาติพันธุ์ ถึงแม้ประเพณีจะแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น แต่ก็แสดงถึงความเหมือนกันอันเดียวเป็นชนชาติเดียวกัน

การรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมต่างๆ ทั้ง จากคนในท้องถิ่น และเอกสารที่ได้มีการบันทึกไว้เพื่อนำมาศึกษา วิจัยให้เข้าใจถึงแก่นแท้ เอกลักษณ์ และคุณประโยชน์ของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้คนรุ่นใหม่เกิดการยอมรับ และนำไปปรับใช้กับชีวิตยุคปัจจุบันได้

๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการสืบสานวัฒนธรรม

๓.๑.๑ ความหมายของการสืบสานวัฒนธรรม

การสืบสานวัฒนธรรม หมายถึง การสืบสาน สืบทอดวิถีการดำเนินชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นประเพณีการเล่น การแสดง การร้องเพลง พฤติกรรม และบรรดาผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนความคิด ความเชื่อ ความรู้ ที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ ความรู้สึก ความประพฤติกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณีความกลมเกลียว และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ซึ่งวัฒนธรรมของคนแต่ละภาคในประเทศไทยก็มีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างตามแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย วิถีวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ควบคุมสังคม สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้แก่

สังคม เพราะในวัฒนธรรมจะมีทั้งความศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน ตลอดจน การปฏิบัติตนและบทลงโทษเมื่อฝ่าฝืน พฤติกรรมของคนจะเป็นเช่นไรก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมนั้น ๆ สิ่งเหล่านี้จะแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น การแต่งกาย ภาษาอาหาร เป็นต้น

งามพิศ สัตย์สงวน^๑ กล่าวว่า เราควรมองวัฒนธรรมว่า เป็นหนทางต่าง ๆ หรือเป็นแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีขึ้นเพื่อสนองความต้องการจำเป็น (needs) ของมนุษย์ในการเอาชีวิตรอดมันเป็นวิธีการในการแก้ปัญหาพื้นฐานต่าง ๆ ของชีวิตที่กลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ต้องจัดการหรือแก้ไขเพื่อสมาชิกของสังคมจะมีชีวิตรอดอยู่ได้ เมื่อความต้องการจำเป็นของมนุษย์ได้รับการตอบสนองมนุษย์โดยทั่วไปมีความต้องการจำเป็นอยู่ ๓ ประการคือ

๑) มนุษย์มีความต้องการจำเป็นวัสดุสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ (biological needs) คือต้องการปัจจัย ๔ นั้นเอง สิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์เพื่อมีชีวิตรอดอยู่รอดได้ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ วัฒนธรรมที่สนองความต้องการจำเป็นด้านนี้ของมนุษย์ คือ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องอาศัยมันเพื่อสร้างบ้าน ผลิตสิ่งของต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องทำมาหากินและยารักษาโรค

๒) มนุษย์มีความต้องการจำเป็นทางสังคม (social needs) ซึ่งเป็นรากฐานมาจากชีวภาพ เช่น จำเป็นต้องมีทั้งเพศหญิง เพศชาย เพื่อผลิตลูกหลานได้ มนุษย์เราเกิดมาเป็นทารกที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ และต้องใช้เวลานานกว่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ช่วยตนเองได้ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องมีการจัดระเบียบต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือกัน มีการแบ่งงานกันทำเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานที่จำเป็นในการมีชีวิตรอด ส่วนของวัฒนธรรมที่สนองความต้องการจำเป็นด้านนี้ของมนุษย์ คือ การจัดระเบียบทางสังคม (social organization)

๓) มนุษย์มีความต้องการจำเป็นด้านจิตใจ (psychological needs) ซึ่งมีรากฐานมาจากชีวภาพ เช่นกัน มนุษย์มีสมองขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อมีชีวิตรอดอยู่รอดได้ มนุษย์จำเป็นต้องฉลาดกว่าสัตว์อื่น ๆ เพราะเราวิ่งไม่เร็ว และไม่มีเขี้ยวเล็บเป็นอาวุธป้องกันตัว มนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมาย และต้องหาทางจัดการกับเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ครอบครัวยุติ โศกภัยไข้เจ็บ ความตาย ความลึกลับต่าง ๆ ความคิดเกี่ยวกับนรกสวรรค์และโลกหน้า มนุษย์จำเป็นต้องจัดการกับปัญหาเหล่านั้น เพื่อมีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิตต่อไป วัฒนธรรมด้านสนองความต้องการจำเป็นด้านนี้ของมนุษย์ คือ ระบบความเชื่อ (ideology)

---

^๑งามพิศ สัตย์สงวน, **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๔**, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓) หน้า ๔๖-๔๗.

๓.๒ วัฒนธรรมคนยอง

การอพยพของคนยองเข้าสู่เมืองเชียงราย เริ่มต้นในรัชกาลที่ ๓ ได้มีการจัดตั้งเมืองเชียงรายพื้นคืนให้เป็น บ้านเมืองขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นกำลังช่วยเหลือเชียงใหม่ป้องกันภัยจากพม่า โดยมีฐานะเป็นเมืองบริวารของเชียงใหม่ พระเจ้ามหาโกทรประเทศ เจ้าเมืองเชียงใหม่ ได้ให้ญาติพี่น้อง อันมีเจ้าหลวงธรรมลังการเป็นเจ้าหลวงเมือง เชียงราย เจ้าอุ่นเรือนเป็นพระยาอุปราช เจ้าคำแสนเป็นพระยาราชวงศ์ เจ้าชายสามเจ้าปู่เกียง เป็นพระยาราชบุตร และพระยาบุรุษรัตน มีราษฎรที่ถูกกวาดต้อนมาจากหัวเมืองขึ้นของพม่า ในสมัย “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” พร้อมด้วยพ่อค้าที่เป็นคนพื้นเมืองของ ไพร่เมือง ๔ เมือง คือ เมืองเชียงตุง เมืองพยาก เมืองเลน และเมืองสาด ประมาณ ๑,๐๐๐ ครอบครัวขึ้นมาตั้งสร้างบ้านเมือง เมืองเชียงรายในยุคนี้นี้ได้มีการ ก่อกำแพงสร้างประตูเมืองต่างๆ เพิ่มเติมในส่วนที่เคยเป็นเมืองเก่ามาแต่สมัยแต่สมัยพญามังรายให้เป็นเมือง “พันธุมศิริตนาอาณาเขต” มีสะดือเมืองอยู่ที่วัดจันทโลก (ปัจจุบันคือวัดกลางเวียง) ในสมัยนั้นเมืองเชียงใหม่มีชื่อว่า เมืองรัตนตึงสาวภิวณบุรี การปกครองเมืองเชียงรายในฐานะเป็นเมืองบริวารของเมืองเชียงใหม่ในสมัยนี้ เป็นยุคที่เรียกว่า เจ้าชั้น ๕ ใบ ซึ่งเป็นเชื้อสายในตระกูลเจ้าเจ็ดตนที่ได้รับการแต่งตั้งจากเมืองเชียงใหม่ มาเป็นคณะปกครองเมืองเชียงรายประกอบด้วย เจ้าหลวง (มีฐานะเป็นเจ้าเมือง) และผู้ช่วยอีก ๔ ตำแหน่ง คือ พระยาอุปราช พระยาราชวงศ์ พระยาราชบุตร และพระยาบุรุษรัตน พ.ศ. ๒๔๑๓ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์ นครเชียงใหม่ มีใบบอกขอราชการไปยังกรุงเทพฯ ว่า พม่า ลื้อ จีน เมืองเชียงตุง ประมาณ ๓๐๐ ครอบครัว มาอยู่เมืองเชียงแสนตั้งตัวเป็นอิสระไม่ยอมอยู่ใต้การปกครองของไทย จึงมอบให้อุปราชแต่งคนไปว่ากล่าวให้ถอยจากราชอาณาจักร ถ้าหากจะตั้งอยู่ ให้อยู่ในบังคับบัญชาเมืองเชียงรายและนครเชียงใหม่ แต่ก็ได้ไม่ผล เพราะพวกพม่า ลื้อ จีน และเชียงตุง ไม่ยอมออกไป

พ.ศ. ๒๔๑๗ เจ้าอินทวิไชยยานนท์ เจ้านครเชียงใหม่เกณฑ์กำลัง จากเชียงใหม่ นครลำปาง เมืองลำพูน ไพร่ทั้งสิ้น ๔,๕๐๐ คน ยกจากเชียงใหม่มาเชียงราย และเชียงแสน ไล่ต้อนกลุ่มเหล่านั้นออกจากเชียงแสน จึงทำให้เชียงแสนกลายเป็นเมืองร้างไประยะหนึ่ง จวบจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๒๓ จึงได้มอบหมายให้ เจ้าอินต๊ะ บุตรเจ้าบุญมา (เจ้าบุญมาเป็นน้อง ของเจ้ากาวิละ เจ้านครเชียงใหม่) เจ้าผู้ครองเมืองลำพูน เป็นหัวหน้านำราษฎรเมืองลำพูน เชียงใหม่ ประมาณ ๑,๕๐๐ ครอบครัว ขึ้นมาตั้งรกราก “ปักซั้งตั้งถิ่น” อยู่เมืองเชียงแสน นับเป็นการสร้างบ้านแปงเมืองครั้งใหญ่ของเมืองเชียงแสน กลุ่มที่อพยพมารุ่นแรกได้มาตั้งถิ่นฐาน ทำกินอยู่เรียงรายตามลำแม่น้ำแม่คำ ตั้งแต่บ้าน แม่คำ บ้านห้วยน้ำราก จนถึงเขตเชียงแสน ตลอดถึงบ้านกวีานบุญเรือง ในเขตประเทศลาวปัจจุบัน

ต่อมา เจ้าอินตะ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร เป็นพระยาราชนครินทร์ ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองเชียงแสน สมัยนั้นการปกครองล้านนาเฉพาะมณฑลพายัพ เหนือ มีเจ้าเมืองบริเวณหัวเมืองมี ๕ ชื่อ ประจำเมืองต่างๆ คือ พระยาประเทศสุทรทิศ เจ้าเมืองพะเยา พระยามหิทธิวงศา เจ้าเมืองฝาง และพระยารัตนเขตต์ เจ้าเมืองเชียงราย

อำเภอที่มีชาวองอาศัยมากที่สุดก็จะมี อำเภอแม่จัน รองลงมาแม่สาย และเชียงแสน กับพาน ดังนั้น ประเพณี ภาษาพูดจะไปคล้ายกับลำพูนเป็นส่วนมาก ซึ่งจะต่างกับเชียงรายในอำเภออื่นที่จะมีจารีตแบบเชียงราย พะเยา อย่างเช่นการกินสลาก งานปอยหลวง งานศพ

ปัจจุบันนี้ ยังมีการติดต่อไปมาหาสู่กันเมื่อมีพิธีกรรม หรือขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ เช่น งานศพ งานปอยหลวง เป็นต้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์พ่อน้อยมุง สิทธิตัน กล่าวได้ว่า จากการที่ได้บวชเป็นสามเณร ๗ ปี ได้ศึกษาเล่าเรียนกับครูบาอาจารย์ในวัดจนมีความเข้าใจในวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธพอสมควร ถึงเวลามีงานศพญาติพี่น้องทางลำพูนมงานทำบุญปอยหลวง วัดวาอารามต่างๆ ตลอดจนทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงานของญาติๆ ก็เดินทางไปร่วมงานอยู่เป็นประจำ เช่นเดียวกับพ่อหลวงบุญช่วย จับใจนาย พ่อบุญยืน จี๋มปัน พ่อจรัส สมบัติใหม่ และแม่ดาว คำใจ กล่าวได้ว่า ได้เดินทางไปเยี่ยมญาติที่ลำพูนอยู่เป็นประจำเมื่อมีงานต่างๆ โดยเฉพาะงานศพ นอกจากนั้นญาติพี่น้องจากจังหวัดลำพูนก็มาเยี่ยมเยียนกันอยู่เป็นประจำเมื่อมีงานที่อำเภอแม่จันเช่นกัน

เมื่อเริ่มตั้งหลักปักฐานและสร้างวัดได้แล้ว ชาวองจะทำการเฉลิมฉลอง ทั้งการฉลองหมู่บ้านหรือฉลองวัด ตามวัฒนธรรมที่ตนเองได้พกติดตัวมาก เมื่อก่อนนี้วัฒนธรรมและประเพณีมากมายของชาวองเป็นที่รู้จักเฉพาะกลุ่มในวงแคบๆ จนเมื่อกระแสการท่องเที่ยวจากส่วนกลางและนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่นิยมหาประสบการณ์ต่างแดนเข้ามาจับต้องมองเห็น ก็เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชาวองมีวัฒนธรรมมากมายที่ทุกคนประทับใจและเข้าร่วมงานเมื่อช่วงเวลาของประเพณีนั้นเวียนมาถึง วัฒนธรรมประเพณีชาวองก็มักจะอิงอยู่กับการเกษตรและการศานา กิจกรรมต่าง ๆ เริ่มต้นในช่วงหลังวันออกพรรษาเป็นต้นไป เริ่มตั้งแต่ประเพณีการตานก๋วยสลาก ประเพณีการตานสลากย้อม งานยี่เป็งหรืองานลอยกระทง ประเพณีฟังเทศน์มหาชาติ ประเพณีตานเจดีย์ทราย ตานข้าวใหม่ เป็นต้น^๒

ดังนั้นสิ่งที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของความเป็นคนองได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมได้อย่างเหนียวแน่น คือ การรักษาและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ชาวองมี

^๒แสวง มาละแซม, **ท้องถิ่นศึกษา: ยองศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๒**, (เอกสารประกอบการศึกษาในสถานศึกษาและชุมชน: เทศบาลตำบลเวียงยอง, ๒๕๕๗) หน้า ๑๓๙.

ความมั่นคงในวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ ทั้งด้านภาษา และวิถีชีวิต ที่ยังคงอัตลักษณ์มาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกความยงไว้หลายประการ ได้แก่

ความเป็นยงที่ “ภาษา” คือ การเปล่งวาจาที่มีอัตลักษณ์แห่งภาษาและสำเนียงของยามใดวาจาที่เปล่งออกจากปาก ความภาคภูมิใจที่ได้เกิดเป็นยงจะผูกพราย สำเนียงสุมเสียงที่เปล่งออกมาจะทำให้พลังที่มีอยู่ภายในกายจะถูกขับออกมาสู่ภายนอก นั่นคือสัญชาติญาณในความเป็นยงโดยแท้

ความเป็นยงที่ “มือ” คือ ความเป็นศิลปิน ความมีฝีมือไม่ลายมือในเชิงช่าง และความมีฝีมือปากในเชิงกวีของชาวยองนั้นเป็นที่ประจักษ์มาช้านาน เช่น สล่าเพชร วิริยะ ศิลปินยงร่วมสมัย เคยเล่าถึงฝีมือในเชิงช่างชั้นครูของบรรพชนชาวยอง ด้วยความภาคภูมิใจว่า แม้กระทั่งพระเจ้าบุเรงนองได้เจริญสัมพันธไมตรีกับเจ้าเมืองยง เพราะสิ่งที่พระองค์นำเข้าสู่กรุงอังวะในต้นสมัยพระองค์มากที่สุด คือ “สล่ายอง”

ความเป็นยงที่ “บ้านเรือน” คือ บ้านแบบคนยงนั้นในปัจจุบันไม่ค่อยจะพบเห็น เพราะคนยงได้ปรับตัวตามยุคสมัย บ้านเรือนที่พบในปัจจุบันเป็นแบบบ้านของคนเหนือทั่วไป ถ้าเป็นเรือนชาวยองแบบดั้งเดิมจะเหมือนแบบเฮือนลื้อ เฮือนยวนทางเหนือ คือ หลังคาจั่ว มีเติน (ชานบ้าน) เอาไว้รับแขก มีหลองข้าว (ยุ้งข้าว) ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงฐานะ ทรงบ้านของคนยงจะมีความอ่อนช้อยงดงาม ไม่แข็งกระด้าง

ความเป็นยงที่ “แม่ญิง หรือผู้ญิง” คือ ความเป็นแม่ญิงของชาวยองจะสืบสานงานศิลปะทางสายเลือดและจิตวิญญาณจนได้รับการขนานนามด้วยความชื่นชมว่ามีทักษะในการ “ตอหูก” คือ การทอผ้าได้เป็นเลิศ และมีลายผ้าเป็นของตนเอง

ความเป็นยงที่ “การรำรำ” คือ ความเป็นเลิศด้านศิลปะการฟ้อนรำ ต้องยกให้กุลสตรีชาวยองทั้งหลายที่สืบทอดศิลปะการฟ้อนเล็บชาวยอง ซึ่งจะฟ้อนกันในงานบุญนำหน้าการแห่ไทยทานเข้าวัดในยามที่มีการทอดกฐิน หรือทอดผ้าป่าของชาวยอง

ความเป็นยงที่ “ชั้นเชิงในการต่อสู้” คือ ศิลปะการรำรำที่ขึ้นชื่อลือชาอีกอย่างหนึ่งของชาวยอง คือ การรำรำด้วยชั้นเชิงในการต่อสู้ ด้วยดาบ ด้วยหอกและด้วยมือเปล่า โดยท่าทางการรำรำดังกล่าวจะใช้ท่าทางเลียนแบบการเคลื่อนไหวของสัตว์ต่างๆ เช่น เสือ สิงห์ ช้าง กวาง ปลา เป็นต้น

ความเป็นยงที่ “กลองหลวง” คือ สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่บ่งบอกความเป็นคนยง เพราะกลองหลวงเป็นกลองที่มีขนาดใหญ่และยาว จนต้องมีแท่นวางขนาดใหญ่ เช่น ลื้อ หรือเกวียน โดยจะใช้หนังแท่นเดียว มีสายเร่งเสียง มีการตกแต่งอย่างประณีตวิจิตรบรรจงโดยช่างฝีมือชาวยอง

ซึ่งกลองหลวงจะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางหน้ากลองประมาณ ๒๘ นิ้ว มีความยาวประมาณ ๑๓๐ นิ้ว ในปัจจุบันชาวยองได้มีการจัดการแข่งขันตีกลองหลวงจนทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งเกียรติยศและศักดิ์ศรีของชุมชนชาวยอง

ความเป็นยองอยู่ที่ “ใจ” คือ จิตสำนึกของความเป็นยองซึ่งเป็นสิ่งงดงามที่บรรพบุรุษชาวยองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ความเป็นยองอยู่ที่ “ศรัทธา” คือ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเราจะเห็นได้จากคนยองมีงานพิธีทางศาสนาที่ยิ่งใหญ่ตั้งแต่อดีต ได้สร้างแบบแผนการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

สรุป วิถีวัฒนธรรมชาวยองเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีความสุข ซึ่งเกิดจากพลังศรัทธาแห่งการอุทิศเพื่อจรรโลงวิถีวัฒนธรรมพุทธและพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม สิ่งเหล่านี้คือ พลังแห่งการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะทั้งพระสงฆ์ ชาวบ้าน ที่ร่วมกันหล่อหลอมจนเป็นวัฒนธรรมคนยองที่เข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน

๓.๓ กระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยอง

จากการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวยองพบว่า การอพยพเคลื่อนย้ายของผู้คนเพื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานในล้านนานั้นได้ดำเนินมาแต่ครั้งโบราณ แม้กระทั่งในปัจจุบัน ก็ยังมีปรากฏให้เห็นแต่อยู่ในลักษณะการเคลื่อนย้ายผู้คนเพื่อเข้ามาขายแรงงาน หรือไม่ก็มาในรูปของสามเณรหรือพระสงฆ์ แต่ปรากฏการณ์ครั้งสำคัญที่สุดก็คือปี พ.ศ. ๒๓๔๘ สมัยพระเจ้ากาวิละได้ดำเนินนโยบายรวบรวมผู้คนจากเมืองต่างๆ ทางตอนบนเพื่อการฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่และเมืองลำพูนขึ้นอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่บ้านเมืองได้รับความเสียหายจากการทำสงครามกับพม่า การฟื้นฟูบ้านเมืองขึ้นมาในครั้งนี้ได้มีการกวาดต้อนผู้คนจากเมืองยองในลักษณะการ “เทครัว” เพื่อให้มาตั้งถิ่นฐานในลำพูน จึงทำให้ผู้คนจากเมืองยองกลายเป็นประชากรส่วนใหญ่ของเมืองลำพูน โดยสามารถรักษาวัฒนธรรมและประเพณีของตนเองไว้จนถึงปัจจุบัน การเคลื่อนย้ายชาวยองให้เข้ามาอยู่ในเมืองลำพูนนั้น ถือได้ว่าเป็นการยกเข้ามาทั้งรูปแบบและโครงสร้างทางสังคม อันประกอบด้วย เจ้าเมือง บุตรภรรยา ญาติพี่น้อง ขุนนาง พระสงฆ์ ตลอดจนไพร่พลจำนวนมาก ทำให้มีผลต่อโครงสร้างการปกครองเมืองลำพูนในระยะต้นๆ คือราว พ.ศ. ๒๓๔๘-๒๓๕๔ ซึ่งเจ้าเมืองที่โยกย้ายมานั้นก็จะมิบทบาทในการปกครองเมืองลำพูนร่วมกับกลุ่มเจ้าเจ็ดตนที่ปกครองอยู่เดิมในช่วงแรกชาวยอง มักจะตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่มีความคล้ายคลึงกับสภาพแวดล้อมคล้ายๆ กับเมืองยองและเหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำสำคัญ เช่น ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง แม่น้ำกวง แม่น้ำทา และแม่น้ำลี้ นอกจากนี้ยังกระจายตัวออกไปตามที่ราบอื่นๆ ในแถบจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ ด้วยเหตุที่ชาวยองดำรงวิถีชีวิตด้วยการเกษตรกรรมเป็นหลักนั้นทำให้ภาพสะท้อนทางด้านวัฒนธรรมประเพณีหรืองาน

ศิลปกรรมต่างๆ ไปมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องราวทางเกษตรกรรมด้วยเช่นกัน อย่างประเพณี และงานรื่นเริงทางวัฒนธรรมต่างๆ นั้นก็จะเริ่มต้นขึ้นหลังจากเทศกาลออกพรรษา ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีเชิงพุทธของชาวยองมีหลากหลายด้วยกัน ได้แก่ ประเพณีการทานก๋วยสลาก ประเพณีการ ทานสลากย้อม ประเพณีงานยี่เป็งหรืองานลอยกระทง ประเพณีถวายทานไม้แค่วันยี่เป็ง ประเพณี ฟังเทศน์มหาชาติ ประเพณีตานเจดีย์ทรายวันยี่เป็ง ประเพณีตานข้าวใหม่ เป็นต้น

๓.๓.๑ ภาพรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

วิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีถือได้ว่าเป็นการสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษมี แบบอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนที่เห็นว่าถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับและมีการปฏิบัติต่อกันมา จนถึงปัจจุบัน และยังบ่งบอกถึงความเจริญองงามทางด้านวัฒนธรรม ด้านวิถีชีวิต ด้านความคิด ศิลปะ ปรัชญา ภาษา และศีลธรรม ซึ่งวัฒนธรรม วิถีชีวิต ของคนยองที่เกี่ยวข้องกับเดือนทั้งสิบสอง เดือนนั้นมีดังนี้^๓

เดือนเกียง ตรงกับเดือนตุลาคมของไทย มีประเพณีสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ ประเพณีออกพรรษา วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนเกียงนี้เป็นวันออกพรรษา ชาวบ้านจะมีการทำบุญใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่มักจะมารักษาศีลที่วัด ก่อนออกพรรษา ๑ วัน เป็นวันดา ซึ่งเป็นวันที่จะจัดเตรียมอาหาร คาวหวานเพื่อไปทำบุญที่วัด นอกจากนี้ยังมีข้าวตอกดอกไม้และธูปเทียน ถือเป็นวันหยุดไม่มีการ ทำงาน ที่วัด พระสงฆ์และเด็กวัด จะจัดเตรียมสถานที่และเครื่องมือเครื่องใช้ถ้วยชามสำหรับชาวบ้าน ที่มาทำบุญ

ประเพณีเดือนเกียงทางพระพุทธศาสนาอีกอย่างหนึ่ง คือ การตักบาตรเทโวกระทำกัน ในวันแรก ๑ ค่ำ เป็นโอกาสที่ชาวบ้านจะได้ร่วมมือกันตักบาตรเป็นจำนวนมาก และส่วนมากจะทำบน ถนนสายหลักของหมู่บ้าน ชาวบ้านจะเตรียมอาหารคาวหวาน ข้าวสุก ดอกไม้ธูปเทียนใส่บาตร โดยจะ มีการนิมนต์พระมาเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจะยืนเรียงรายตามข้างถนนเพื่อรอตักบาตรเมื่อพระมาถึง ผู้ใส่บาตรจะถอดรองเท้าย่างแล้วจึงใส่บาตร มีข้อห้ามไม่ให้ถูกต้องบาตรพระเป็นอันขาดโดยเฉพาะ ผู้หญิง

เดือนยี่ ประเพณีลอยกระทง เพื่อลอยเคราะห์ในวันขึ้น ๑๒ ค่ำ มีการปล่อยโคมลอย จุด “ตะตูป” เพื่อให้ความสว่างไสวแก่บ้านเรือน บางบ้านจะทำประตู่โขงตกแต่งด้วยต้นอ้อย ต้น มะพร้าวต่าง ๆ ในเดือนนี้จะมีประเพณีตั้งธรรมหลวง หรือตั้งธรรมหลวงยี่เป็ง และ “ยอดานธรรมหรือ ตานหาเมตหาผี” เป็นการถวายทานอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว กรณีตั้งธรรมหลวงวันยี่เป็ง

^๓สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, วัฒนธรรมไทยของ วัดป่าตาล, (เชียงใหม่: หสม.เวียงบัวการ พิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๙-๓๑.

หรือการตานก่วยหลวงในวันขึ้น ๑๓ ค่ำ ซึ่งเป็นวันดาหรือวันเตรียมข้าวของอื่นที่จะใช้ มีการนำ “ข้าวหม้อแกงหม้อ” มารับประทานกันที่วัด เป็นงานที่สนุกสนานม่วนจุ่นเพราะเป็นโอกาสที่วัดจะเทศน์ครบ ๑๓ กัณฑ์

เดือน ๓ เป็นช่วงหลังการเก็บเกี่ยว จะมีการสู่ขวัญเพื่อบูชาแม่โพสพแสดงความรู้คุณ โดยจะทำพิธีที่ทุ่งนา มีไก่ต้ม ๒ ตัว เหล้า ๑ ไห ขนม และผลไม้ กล้วย อ้อย หมากและเมี่ยง ใส่กระทงใหญ่ไปวางไว้หน้าของตน และมีการช้อนขวัญข้าวมาไว้ที่ยุ้งข้าว โดยนำสวิงและข้อง ไปทำที่เหมือนช้อนเอาขวัญข้าว กล่าวคำเรียกขวัญครั้งหนึ่งก็ช้อนครั้งหนึ่ง มักทำในเวลาเช้า เครื่องเช่นมีข้าว ๑ ปั้น กล้วย ๑ ลูก ใบพลูและผ้าขาว

เดือน ๔ มีประเพณีตานข้าวใหม่ ชาวบ้านเล่าสืบต่อกันมาว่าชาวนาผัวเมียคู่หนึ่งเก็บเกี่ยวแล้วก็นำข้าวไปถวายพระ แต่พระไม่รับบอกให้นำข้าวนั้นไปให้แก่พ่อแม่ก่อน หรือให้บรรพบุรุษกินก่อน จึงเกิดเป็นธรรมเนียมว่าหลังฤดูการเก็บเกี่ยวจะมีการตานข้าวใหม่ให้แก่พ่อแม่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการอุทิศส่วนบุญกุศลให้ ระลึกถึงบุญคุณของพ่อแม่ที่ได้ให้ไร่นาเป็นมรดกทำให้มีข้าวกินตลอดปี

อีกประเพณีหนึ่งในเดือนนี้ คือ การตานหลวงผิงไฟพระเจ้า หรือการถวายผิงเพื่อจุดให้พระพุทธรูปผิงไฟ เพื่อเป็นพุทธบูชาชาวบ้านเชื่อว่าพระพุทธรูปนั้นมีชีวิตจิตใจ ต้องการให้อาหารและความอบอุ่นเหมือนกับคน ในขณะเดียวกันก็เป็นโอกาสให้คนมาทำบุญในตอนเช้าในฤดูหนาว ได้ผิงไฟรับความอบอุ่นเช่นกัน

เดือน ๕ ประเพณีปอยน้อย หรือการบวชเณร เนื่องจากในสมัยก่อนไม่มีการสอนหนังสือในโรงเรียน จึงต้องให้เด็กชายได้บวชเป็นสามเณรเพื่อจะศึกษาหาความรู้ในวัดวาอารามทั้งเป็นการสร้างกุศลให้แก่พ่อแม่และตนเอง เจ้าภาพ คือ พ่อแม่ของเด็กจะเป็นผู้เตรียมเครื่องบวชรวมทั้งเครื่องนอน เช่น ผ้าปูที่นอน หมอน ผ้าห่ม มุ้งและของใช้อื่นๆ ตามสมควร ปอยน้อยนี้จะใช้เวลา ๒ วันสำหรับจัดเตรียมของ และวันบวช

เดือน ๖ ประเพณีการจัดงานปอยหลวงเพื่อฉลองถาวรวัตถุของวัด เช่น กุฏิ วิหาร ศาลา โรงเรียน หอประชุม หรือสิ่งก่อสร้างอื่นๆ เพื่ออุทิศส่วนกุศลไว้ภยันงานปอยหลวงเป็นงานใหญ่ มีการเชิญหัววัดทั้งหลายมาร่วมด้วย ชาวบ้านจะบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นและจัดเตรียมอาหารไว้รับแขกที่มาร่วมทำบุญ ชาวบ้านจะเตรียมครัวตาน ทำตุ่งหรือขอเพื่อถวายวัดไปประดับประดับสถานที่

เดือน ๗ ประเพณีสำคัญคือ สงกรานต์ เป็นการฉลองวันขึ้นปีใหม่ เป็นประเพณีที่เสริมสร้างความสามัคคี เป็นโอกาสที่พี่น้องจากบ้านได้กลับมาพบกันและได้ขอขมาลาโทษผู้ใหญ่ที่ได้ล่วงเกินไป ประเพณีสงกรานต์มี ๓ วัน โดยวันแรกเรียกว่า วันสังขารล่อง เป็นวันส่งท้ายปีเก่าชาวบ้าน

มักเตรียมทำสะอาดบ้านเรือน ทำจิตใจให้แจ่มใส วันที่ ๒ เป็นวันเนา หรือวันเนา จะต้องพูดและทำแต่สิ่งดีงาม ไม่ทะเลาะหรือด่าว่ากัน ห้ามเด็ดต้นไม้ ดอกไม้ มีคำกล่าวที่ว่า “ผักบ่อหื้อเด็ด เห็นบ่อหื้อใช้” ชาวบ้านจะเตรียมอาหารและขนมไปวัด ในตอนเย็นจะมีการขนทรายเข้าวัดเพื่อก่อเจดีย์ทราย ตามความเชื่อที่ว่า คนมาวัดจะได้เหยียบเอาทรายติดเท้าไปจะต้องนำทรายใหม่มาทดแทน ทรายเหล่านี้จะใช้ในการก่อสร้างของวัดต่อไป วันที่ ๓ เป็นวันพญาวัน ชาวบ้านพากันไปดำหัวผู้ใหญ่เพื่อขอขมาลาโทษ มีการ “दानขันข้าว” เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับ หนุ่มสาวจะเอาตุ้งไปปักไว้บนกองทรายเป็นตุ้งขนาดใหญ่ เรียกว่า “ตุ้งใจ” ชายหนุ่มจะไม่ทำเพราะจะทำให้จิตใจไม่อยู่กับเนื้อกับตัว จะล่องลอยปลิวเหมือนลม และยังเชื่ออีกว่าคนที่ตายไปแล้วจะไปเกาะชายตุ้งขึ้นสวรรค์ ชาวบ้านถือว่าวันพญาวันเป็นวันสำคัญต้องทำบุญสุนทานให้มาก ต้องถือศีลอย่างเคร่งครัดและฟังเทศน์ฟังธรรม

วันปากปี คือวันที่ ๑๖ เมษายน ชาวบ้านจะประกอบพิธีสำคัญของหมู่บ้านการเจ็บป่วยล้มตาย คือประเพณีส่งเคราะห์หลวง หรือตานใจบ้าง หรือแบ่งบ้านใจถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เดิมมักจะ เป็นกลางหมู่บ้าน หรือจุดแรกที่มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ แต่ภายหลังเนื่องจากมีการขยายหมู่บ้านที่ตั้งของใจบ้านจึงไม่ได้ตั้งอยู่กลางหมู่บ้านอีกต่อไป ใจบ้านมักปรากฏเป็นรูปเสา หรือเป็นเสาต้นเดียว หรือเสาใหญ่ ๑ ต้น ล้อมรอบด้วยเสาเล็กอีก ๔ ต้น ที่สิบสองปีนามีหลายบ้านที่ใจบ้านทำด้วยหินก้อนเดียว หรือทำเป็นรูปเสา

เดือน ๘ ประเพณีขึ้นพระธาตุ สรงน้ำพระธาตุ วันเดือน ๘ เพ็ญ (เหนือ) เป็นวันที่มีความสำคัญทางพุทธศาสนา มาก กล่าวคือ ตรงกับวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า เป็นวันที่ชาวพุทธทั่วโลกทำพิธีรำลึกถึงพระพุทธเจ้า โดยการทำบุญถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ และรักษาศีล ฟังเทศน์ปฏิบัติธรรมกันทั่วไปในล้านนา และวัดในหมู่บ้านชาวยอง ถ้าวัดไม่มีพระธาตุเจดีย์จะมีงาน “ปาเวณีสรงน้ำพระธาตุ” เป็นงานบุญที่หัววัดมาร่วมทำบุญ

เดือน ๙ พิธีเลี้ยงผีปู่ย่า เพื่อแสดงความเคารพและระลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เชื่อกันว่าในสมัยก่อนเมื่อพ่อแม่ตาย ลูกหลานมักไม่ค่อยได้ทำบุญไปให้อาจจะเนื่องจากอยู่ห่างไกลวัด ลูกหลานมีธรรมเนียมว่าในเครือญาติผีปู่ย่าเดียวกันห้ามแต่งงานกัน ผีปู่ย่านี้ถือเป็นผีอารักษ์ ดังนั้นไม่ว่าจะมีกิจกรรมใด ๆ เช่น การแต่งงาน การย้ายเข้าหรือออกจากบ้าน จะต้องมีการบอกกล่าวผีปู่ย่าเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง หรือครอบครัว

ความเชื่อเรื่องผีในสมัยก่อนนั้นมีความสำคัญมาก ชาวยองเชื่อว่าผีทุกแห่งจะต้องไม่ละเมิดหรือทำให้ผีโกรธ ไม่ทำสิ่งใดที่ไม่ดีไม่เหมาะสม เพราะอาจจะทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เพาะปลูกไม่ได้ผล เกิดอาเพศต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน จึงจัดให้มีพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้หัวอนขอความคุ้มครองช่วยเหลือจากผี และมีพิธีกรรมเพื่อจะแสดงความขอบคุณผี เช่น พิธีตานข้าวใหม่เป็นการขอบคุณผีบรรพบุรุษที่ทำให้มีผลผลิตที่อุดมสมบูรณ์

เดือน ๑๐ มีพิธีกรรมเกี่ยวกับการเพาะปลูก ซึ่งพิธีของชาวยองนั้นจะเหมือนกับคนเมือง คือ มีพิธีแฮกนา เพื่อบูชาพระแม่โพสพ แต่ก่อนทำเหมือนการขึ้นท้าวทั้งสี่ นำอาการแกงส้มแกงหวาน ข้าว กล้วย อ้อย ใส่ในสะตวง ๖ อัน วาง ๔ ทิศ ถวายท้าวสี่ วางข้างบนเพื่อถวายพระอินทร์ และวางข้างล่างบนดินถวายพระแม่ธรณี เจ้านา มีการปักตาแหลวเพื่อให้ช่วยดูแลคุ้มครองข้าวและเอาไม้หมายนาไปวางไว้ เป็นการบอกผีนาและพระแม่ธรณีให้คุ้มครอง

สมัยก่อนจะไม่แฮกนาในวันเสียเป็นอันขาด วันที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นเสียในแต่ละเดือนมีดังนี้

เดือนเกียง เดือนห้า เดือนเก้า	เสีย	วันอาทิตย์ วันจันทร์
เดือนยี่ เดือนหก เดือนสิบ	เสีย	วันอังคาร
เดือนสาม เดือนเจ็ด เดือนสิบเอ็ด	เสีย	วันพฤหัสบดี วันเสาร์
เดือนสี่ เดือนแปด เดือนสิบสอง	เสีย	วันศุกร์ วันพุธ

ในเดือนสิบนี้เป็นธรรมเนียมว่าชาวบ้านจะตานขันข้าวเพื่อเป็นกุศลสำหรับตนเองหรือญาติพี่น้องพ่อแม่ที่เสียชีวิตไปแล้ว มักทำในวันพระหรือวันสำคัญต่าง ๆ โดยนำเอาอาหารคาวหวานต่าง ๆ จัดใส่สำรับนำมาถวายพระสงฆ์ บอกชื่อที่ต้องการทำบุญให้แล้วหยาดน้ำอุทิศถวาย

ก่อนวันอาสาฬหบูชา ชาวบ้านจะถวายเทียนเข้าพรรษาเพื่อให้ความสว่างแก่พระสงฆ์ในเวลาท่องพระธรรมในสมัยก่อน และเป็นการสร้างกุศลแก่ผู้ถวาย เป็นงานใหญ่ของชุมชนเช่นกัน ตอนกลางคืนจะมีการเวียนเทียน

หลังจากวันอาสาฬหบูชาหนึ่งวันจะเริ่มประเพณีเข้าพรรษาพระสงฆ์ทุกรูปจะต้องทำพิธีอธิษฐานพรรษา เพื่ออยู่ประจำวัดใดวัดหนึ่งที่ตนทำพินั้นเป็นเวลา ๓ เดือน ในฤดูฝนเริ่มตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำเดือน ๘ ถึงแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ผู้เฒ่าผู้แก่จะมานอนวัดจำศีลเพื่อทำจิตใจสงบเพื่อความสุกกายภาคหน้า จะมาทุกวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในวันพระข้างขึ้นและข้างแรม ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ

เดือน ๑๑ มีการพึ่งเทศน์ฟังธรรมทุกวันพระ เพื่อให้จิตใจบริสุทธิ์สดใส ให้ความรู้ทางธรรมแก่ชาวบ้าน เป็นโอกาสที่ผู้เฒ่าผู้แก่จะได้มาพบปะกัน ในทางโลกเดือน ๑๑ ถือเป็นเดือนที่จะมีการदानาปลูกข้าว ชาวบ้านมีธรรมเนียม การ “เอามื้อ เอารัน” เป็นการช่วยกันทำงาน ตอบแทนแรงงานซึ่งกันและกัน สร้างความสัมพันธ์อันดีในหมู่บ้านและชุมชน

หลังจากเสร็จการทำนาแล้ว ชาวบ้านก็จะทำพิธีทำขวัญควาย เป็นการขอโทษที่ใช้งานหนักและทุบตีควายระหว่างฤดูการทำนา และเป็นการขอบคุณควายที่ได้ช่วยเหลือให้มีข้าวกิน จะทำที่

คอกควายโดยเจ้าของจะเตรียมข้าวตอก ดอกไม้ ธูปเทียน สายสิญจน์ ข้าว น้ำ หญ้าอ่อน ไม้ต้ม ๑ คู่ เหล้า ๑ ไห และน้ำส้มป่อยมาที่คอกควาย อาบน้ำให้ควาย ให้น้ำให้อาหารควายกินจนอิ่มหน้าสำราญ นำด้ายสายสิญจน์มาพันรอบขาทั้งสองข้างพร้อมกับกรวยดอกไม้ประพรมน้ำขมิ้นส้มป่อยแล้วกล่าวเรียกขวัญควาย

เดือน ๑๒ ประเพณีทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตาย รวมทั้งส่งเคราะห์ให้ผู้ตายด้วย โดยในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ชาวบ้านจะจัดเตรียมอาหาร ขนมหวานต่าง ๆ หมากพลูและบุหรีพร้อมข้าวตอก ดอกไม้ใส่ขันหรือพาน ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ก็จะนำไปถวายพระสงฆ์ที่วัด เป็นการตบขันข้าว โดยมีการหยาดน้ำ หรือกรวดน้ำอุทิศถวายไปให้ผู้ตายแล้วมีการใส่บาตรฟังเทศน์แบบทางเหนือซึ่งมีความไพเราะมาก มีการเทศน์เข้าถึงเที่ยง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การทานเปรต หรือประเพณีเดือน ๑๒ เบื้องอกันว่า ในเดือน ๑๒ ขึ้น ๑ ค่ำ ถึงแรม ๑๕ ค่ำ พระยายมราชจะปล่อยวิญญาณ สัตว์ และมนุษย์ให้กลับสู่โลก เพื่อรับของส่วนบุญที่พี่น้องลูกหลานทำให้ ประเพณีดังกล่าวนี้เป็นการแสดงถึงความกตัญญู รู้คุณที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษ และเป็นบุญกุศลแก่ผู้ทำ

๓.๓.๒ กระบวนการถ่ายทอดวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

วัฒนธรรมคนยองเป็นสิ่งที่คู่มาพร้อมกับสังคมชาวยอง ทำให้เกิดเอกลักษณ์ของความเป็นคนยอง และมรดกที่สำคัญซึ่งเป็นความภูมิใจ แสดงถึงเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรีของไทย ดังจะเห็นได้จากวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ทั้งด้านภาษา ศิลปะ การรักษาประเพณีทางพระพุทธศาสนาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น คนยองจึงถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ต้องร่วมใจอนุรักษ์ พื้นฟู เผยแพร่สืบสานวัฒนธรรมที่ดีงามนี้สืบไป ความสำคัญของกระบวนการถ่ายทอดวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยอง

วัฒนธรรม เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคม ทั้งยังเป็นเครื่องวัดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม ซึ่งมีผลต่อความก้าวหน้าของประเทศ เพราะประเทศจะเจริญหรือมีนั้นย่อมขึ้นอยู่กับพัฒนาของคนในสังคม สังคมต้องมีคุณภาพ จากการพัฒนาคนในสังคมปรากฏผลของการพัฒนาได้ดังนี้^๔

๑. เป็นสังคมคุณภาพ หมายถึง สังคมต้องพัฒนาคนในสังคมทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ มีการดำเนินชีวิตที่ดี โดยยึดหลักความพอเพียง ความพอดี และสามารถพึ่งพาตนเองได้

๒. เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตให้เป็นคนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เป็นผู้ที่มีเหตุผล ร่วมใจกันพัฒนาภูมิปัญญาไทย ควบคู่กับการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่นด้วย

^๔วัลนิสา แวตะ, การสืบสานวัฒนธรรม [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thttraditionthailand.blogspot.com/2015/11/blog-post.html>, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

๓. เป็นสังคมที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน โดยต้องปลูกฝังให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่ถูกต้อง พึ่งพาอาศัยกัน มีความรู้รัก รู้สามัคคี ภูมิใจในความเป็นไทย รักษาสถาบันที่สำคัญของสังคมไทยสืบไป

ดังนั้น กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยอง จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อคนยองและสังคม ชุมชนชาวยอง อยู่หลายประการดังนี้

๑. ทำให้มองเห็นวิถีความเป็นคนยอง ความคิดสร้างสรรค์ ทั้งด้านภาษา ศาสนา สังคม วัฒนธรรม ที่สั่งสมสืบทอดกันมา

๒. ทำให้คนยองเป็นผู้มีความรับผิดชอบ รู้จักรักษาระเบียบวินัย มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้จักพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างในการปลูกจิตสำนึกที่ดีงาม เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทยสืบไป

๓. ทำให้คนยอง เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ส่งเสริมขนบธรรมเนียมที่ดีงาม นำภูมิปัญญาที่สั่งสมมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน สังคม ให้เป็นที่รู้จัก

๔. ทำให้เกิดการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งซึ่งนับว่าเป็นกระบวนการสืบสานเอกลักษณ์ของคนยอง เพื่อให้คงอยู่ในสังคมสืบไป

กระบวนการสืบสานวัฒนธรรมคนยองที่สืบทอดต่อกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันยังมีให้เห็นในท้องถิ่นของคนยองในภาคเหนือ ไม่ว่าจะเป็น บ้านป่าซาง จังหวัดลำพูน บ้านแม่จันจว้า อำเภอมแม่จัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้ได้สืบทอดต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษถึงรุ่นลูกหลาน ประเพณีวัฒนธรรมของคนยองที่ยังคงอยู่และมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในปัจจุบันมีการสืบสานวัฒนธรรมคนยอง โดยมีกระบวนการถ่ายทอดดังนี้

๑. **ระดับบุคคล** วิถีชีวิตคนยองปัจจุบันยังมีความเป็นอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ มีปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หลาน อยู่ร่วมกัน ดังนั้นในการถ่ายทอดวัฒนธรรม จึงผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) โดยผ่านปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ สู่ลูกหลาน เช่น ประเพณีสลาที่ย้อม พ่อแม่จะสอนให้ลูกหลานจัดเตรียมเครื่องตกแต่งต้นสลาที่ย้อม โดยแม่จะสอนหญิงสาวชาวยองจะใช้เวลาในตอนเย็น เริ่มจาก การจำต้อง คือ การรีดใบตอง ด้วยเตารีดถ่ายเพื่อใช้สำหรับมวนบุหรี ซึ่งต้องใช้จำนวนมาก แล้วย่านบุหรีดังกล่าวมาถักเป็นแพ เรียกว่า “มูลีแป” (บุหรีถักเรียนกันลงมาที่มีความยาว ๓-๔ เมตร) เพื่อใช้แขวนประดับกันต้นสลาที่ย้อม รอบๆ ขอบชายร่มก็จะนำเหรียญสตางค์ ถักด้วยข้าวเปลือกเรียนรอบขอบเหรียญด้วยฝีมือประณีตสวยงาม เรียกว่า “การถักชะจา” มาร้อยแขวนตกแต่งโดยรอบๆ ขอบร่ม ส่วนพ่อจะสอนลูกชายจะเตรียมต้นสลาที่ย้อม การทำต้นสลาที่ย้อมจะนิยมทำต้นสลาที่ย้อมให้มีขนาดสูงใหญ่ ลำต้นสลาที่ย้อมจะใช้ฟางมัดล้อมรอบ เพื่อป้องกันการปักไม้ไผ่

บริเวณปลายไม้จะมีการย้อมสีให้มีสีสันหลากหลาย และจะให้กระดาษสีมาประดับจำนวนมาก ทำให้มีลักษณะคล้ายดอกไม้ไฟที่เรียกว่า “ดอกทองเฮ้ง” ด้วยสีสันต่างๆ ซึ่งทำให้เป็นที่มาของคำว่า “สลากย้อม”

นอกจากการสอนให้จัดเตรียมสลากย้อมแล้ว พ่อแม่ก็จะแนะนำให้ลูกทราบถึงหน้าที่ที่หญิงสาวพึงปฏิบัติเป็นเบื้องต้น คือ การเก็บหอมรอมริบเงินทองที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงเพื่อรักษาไว้ ทานสลากย้อมโบราณกล่าวว่าหญิงใดยังไม่ได้ทานสลากย้อมหญิงนั้นไม่สมควรจะแต่งงาน ถ้าหญิงใดทานสลากย้อมแล้วเขาถือว่าแต่งงานเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีได้ เพราะประเพณีทำให้เกิดผลดี คือ เป็นการทำให้เด็กรู้จักการเก็บหอมรอมริบ รู้จักมัธยัสถ์ ซึ่งต้องใช้เวลาในการเก็บเงินเพื่อทำสลากย้อมประมาณ ๔-๕ ปี พ่อจะทำนิสสัยมัธยัสถ์เกิดขึ้นได้ เมื่อหญิงสาวมีเงินพอที่จะทานสลากย้อมแล้ว โดยจะเริ่มซื้อของตระเตรียมไว้ทีละเล็กทีละน้อยตั้งแต่สร้อยคอทองคำ เข็มขัดเงิน และเครื่องเรือนครบทุกชิ้น นอกนั้นก็เป็นผู้สันทัดกลุ่ไม้ โดยเฉพาะกล้วยใส่ทั้งเครือมะพร้าวใส่ทั้งทะลาย และยังมีขนมมเนยทุกอย่างใส่ตามมา

๒. ระดับชุมชน ในชุมชนคนยองได้มีการจัดตั้งศูนย์ต่างๆ ขึ้นมาเพื่อสืบสานวัฒนธรรมคนยอง เช่น กลุ่มทำขนมพื้นบ้านชาวไตยอง กลุ่มแปรรูปผ้าทอมือบ้านกิ้วพร้าว กลุ่มผ้าปักด้วยมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์ทอผ้าบ้านสันหลวงใต้ ได้ดำเนินการทอผ้า เช่น ผ้าถุงลายจก ผ้าถุงลายน้ำไหล ผ้าถุงลายขีด ผ้ายกดอกสี่ตระกอ เป็นต้น โดยโรงเรียนจันจว้าวิทยาคมนำข้อมูลของศูนย์ฯ เป็นแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ และมีโครงการไปศึกษาดูงานที่ศูนย์ เป็นต้น

นอกจากนั้นชุมชนได้ฟื้นฟูประเพณีที่นำเอารูปแบบเดิมมาให้ความหมายใหม่หรือผลิตใหม่ในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นปัจจัยให้คนยองตื่นตัวในการฟื้นฟูด้านวัฒนธรรมและประเพณี ชาวยองได้ริเริ่มประเพณีสลากย้อม ซึ่งถูกวางเว้นไปกว่า ๕๐ ปี โดยการรวมกลุ่มของชุมชนและจัดงานทานต้นสลากย้อม นอกจากนี้มีการสาธิตด้านขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เห็นภาพและธรรมเนียมปฏิบัติของคนยองในชุมชน มีทั้งประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง เช่น พิธีสืบชะตา ที่ทำเป็นประจำในวันปีใหม่เมือง และประเพณีอื่นๆ ที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องหรือสูญหายไปเลยแล้ว เช่น การบวชปอยลูกแก้ว ในอดีตปอยลูกแก้ว คือ การบวชเด็กชายเพื่อเข้าศึกษาในวัด สำหรับปัจจุบันมีการฟื้นฟูการบวชปอยลูกแก้วที่ทุกคนแต่งกายสีสันสดใสสมจริง ซึ่งการบวชปอยลูกแก้วในครั้งแรกให้ถูกต้องตามประเพณีดั้งเดิม จึงเป็นการสาธิตการบวชเพื่อจะได้สืบสานกันต่อไป โดยพิธีการจะอธิบายถึงเครื่องสักการะและของใช้ต่างๆ สำหรับพิธีการบวชตามประเพณี ส่งผลให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจประเพณีการบวชปอยลูกแก้วที่ถูกวิธีและมีการสืบทอดต่อกันมา

ปัจจุบันการสืบสานวัฒนธรรมในระดับชุมชน มีการสืบสานกันในรูปของโครงการต่างๆ ที่จัดทำขึ้นในชุมชน โดยความร่วมมือของวัด บ้าน โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่จัน ได้แก่

โครงการท่องเที่ยววิถีไทย ท่องเที่ยววิถีชุมชน บ้านสันกลางหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เป็นโครงการสืบสานภูมิปัญญาวิถีของล้านนาอันมีเอกลักษณ์ ซึ่งโครงการนี้มีลักษณะที่แสดงถึงความเป็นคนยอง โดยเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมในด้านศิลปะ การฟ้อนรำ การทำอาหาร การแต่งกายของคนยอง

โครงการวิถีไทยวิถียอง เป็นโครงการที่แสดงให้เห็นถึงความเคารพต่อผู้ใหญ่ โดยจะมีพิธีการรดน้ำดำหัว ขอพรเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง มีการทำบายศรีสู่ขวัญ มีการจัดสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อการอนุรักษ์วิถีชีวิตคนยอง

โครงการจัดแสดงศิลปะพื้นบ้านและอาหารพื้นเมืองของคนยอง เป็นการแสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนยอง ไม่ว่าจะเป็นการฟ้อนรำที่งดงาม อาหารที่เน้นปรุงจากพืชผักตามสภาพแวดล้อม และการจักสานตะกร้า ซึ่งถือได้ว่าเป็นภาชนะที่สำคัญอย่างหนึ่งของคนยอง เพราะคนยองจะสานตะกร้าเพื่อใช้ในวันสำคัญทางศาสนา คือ ก๋วยสลาก ในงานสลากภัต

โครงการจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม กลองหลวงจะนำออกมาใช้ในงานแต่ละปีเมื่อหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวไปจนถึงหลังสงกรานต์ คือ ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน กลองหลวงจะใช้ในขบวนแห่เมื่อวัดจัดให้มีงาน เช่น งานสงฆ์น้ำฉลองพัตเปริยญ งานครัวตาน งานบุญต่างๆ

งานบวงสรวง “พ่อบ้าน” เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ เป็นประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิม มีจัดขึ้นทุกปี เป็นการบูชาเจ้าที่ที่ปกปักรักษา และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ

การจัดเทศนาธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คนยองหรือชาวยองจะทำบุญตักบาตร เข้าวัดฟังธรรมในพระ หรือการฟังเทศน์มหาชาติ หรือตั้งธรรมหลวง เพราะคนยองเชื่อว่า การฟังเทศน์มหาชาติครบ ๑๓ กัณฑ์ในวันเดียวจะได้รับอานิสงส์ เมื่อตายไปแล้วจะได้ไปเกิดในสวรรค์

งานสืบสานวัฒนธรรมคนยอง วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนยอง โดยคนยองอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ได้ร่วมกับคนยองในอำเภอต่างๆ ในภาคเหนือ

๓. ระดับสังคม มีการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมคนยอง ผ่านสมาคมคนยอง อำเภอมะนัง มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมคนยองให้กับนักเรียนโรงเรียนจันจว้าวิทยาฯ เช่น มีการถ่ายทอดวิธีการสานกล้วยสลากให้กับนักเรียนจันจว้าวิทยาฯ สอนการทำงานหัตถกรรมต่างๆ เช่น ญู หน้าไม้ ฮอกว้าวฮอกควาย (กระดิ่งห้อยคอวัวควาย) การทำอาหารคนยอง (ของกินคนยอง) สอนการตัดช่อดูง การจักสาน เช่น สานตะกร้า สานปลาตะเพียน เป็นต้น ซึ่งในการจัดตั้งสมาคมคนยอง มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตคนยอง เสริมสร้างและสนับสนุนให้สมาชิกได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกและบุคคลทั่วไปเชิงสร้างสรรค์และพัฒนา ร่วมกัน

๓.๓.๓ การนำกระบวนการถ่ายทอดสู่การบูรณาการของวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ

วัฒนธรรมถือเป็นเครื่องหล่อหลอมสมาชิกของสังคมให้เกิดความผูกพัน สามัคคี และอบรมขัดเกลาให้มีทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่มิได้หยุดนิ่งอยู่กับที่หากแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไปตามยุคสมัย เพื่อให้วัฒนธรรมยังคงอยู่ต่อไป จึงได้เกิดกระบวนการถ่ายทอด หรือกระบวนการสืบสาน สิ่งเหล่านี้เราเรียกว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นการปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนี้เป็นสิ่งที่ชุมชน และกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ในวิถีชีวิต ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์

การเตรียมต้นสลากย้อม

การจัดเตรียมทำเครื่องตกแต่งต้นสลากย้อม นอกจากหญิงสาวจะจัดซื้อหาและจัดทำไว้บ้างแล้ว ยังมีงานที่จะต้องทำและประดิษฐ์ประดอยอีกมากมายหลายอย่าง หญิงสาวแต่ละครอบครัวที่จะทำต้นสลากย้อมจะขอให้ญาติพี่น้องและเพื่อนมาช่วยกันในการจัดทำเครื่องตกแต่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เวลาวางในตอนเย็นและตอนกลางคืนบ้างก็จะมานอนค้างคืน ส่วนตอนกลางวันก็จะกลับบ้านไปทำงานบ้านตามปกติ ซึ่งอาจจะใช้เวลาไม่น้อยกว่า ๓ เดือนก่อนวันทานสลาก และเป็นช่วงเข้าพรรษา หลังจากฤดูทำนา จึงทำให้มีเวลาว่าง มีการ “จำตอง” คือ การรีดใบตองกล้วยด้วยเตารีดถ่านเพื่อใช้สำหรับมวนบุหรี (ทำบุหรี) ซึ่งต้องใช้เป็นจำนวนมาก แล้วนำบุหรีดังกล่าวมาถักเป็นแพเรียกว่า “มุสิแป” (บุหรีที่ถักเรียงกันลงมามีความยาว ๓-๔ เมตร) เพื่อใช้แขวนประดับกับต้นสลากย้อม และมีการประดับจ้อย (ร่ม) ด้วยดอกไม้แห้ง มีดอกจำปา สร้อยคอ เข็มขัดตลับเงิน เพื่อประดับไว้ส่วนยอดของต้นสลาก รอบ ๆ ขอบชายร่มก็จะนำสตางค์แดงหรือเงินแถบ (เงินรูป) ถักด้วยข้าวเปลือกเรียงรอบขอบเหรียญด้วยฝีมือประณีตสวยงาม เรียกว่าการถัก “ชะจา” มาร้อยแขวนโดยรอบขอบร่ม ในยามค่ำคืนของการเตรียมงานก็จะมีชายหนุ่ม จากทั้งบ้านใกล้และไกลเดินทางมาเที่ยว “แอ้วสาว” หยอกล้อพูดคุย และช่วยทำงาน เช่น งานเหลาไม้ไผ่เพื่อเสียบเงินและประดับประดาต้นสลาก ทำให้บรรยากาศยามค่ำคืนมีความครึกครื้น บ้างก็นำสิ่งของเครื่องใช้ที่ประดิษฐ์อย่างประณีตด้วยตนเองมามอบให้หญิงสาวเพื่อร่วมถวายทาน ส่วนหนุ่มที่หมายปองหญิงสาวเจ้าของสลากย้อมก็จะช่วยทำเครื่องประกอบต้นสลากย้อมอย่างประณีตเป็นพิเศษ เช่น จำพวกเครื่องจักสาน ตระกร้าข้องใส่ปลา หรือกระบายที่ประดิษฐ์เป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น

ถักชะจา (การนำข้าวเปลือกมาร้อยถักรอบเหรียญ) เมื่อถักชะจาเสร็จแล้วก็จะนำมาผูกเข้ากับก้านดอกของเฮียงที่ทำจากก้านน้อยไผ่ เหลาปลายให้เป็นขยุ้นนำไปย้อมสีให้สดใส แล้วจึงนำมาเสียบที่ต้นคา ซึ่งทำจากใบหญ้าคาแห้งมัดรวมกันเป็นต้นมีสามขา กลายเป็นต้นกลบพฤษ์ที่ออกลูกเป็นเงินเป็นทอง พร้อมข้าวสารอาหารแห้งให้ความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป

มวนบุหรี่ยี่โย รูปเทียนหรือแม่กระทิงปลาแห้งก็ถูกนำมาถักเป็นแพ ตกแต่งต้นสลากย้อมพร้อมด้วยหมากสายหอมสายให้ไหลหลังถึงโถมกันมาอย่างอุดมสมบูรณ์

สิ่งของทุกอย่างที่นำมาถวายทานบนต้นสลากย้อมนี้จะได้รับการตกแต่งอย่างสวยงามจนถือได้ว่าเป็นงานศิลปะการตกแต่งแบบพื้นบ้านอย่างแท้จริง

การทำต้นสลาก^๕

การทำต้นสลากย้อม ก็จะเป็นการช่วยกันทำในตอนกลางวัน ซึ่งมักจะเป็นกิจกรรมของผู้ชายที่มีความรู้ทางช่าง โดยใช้บริเวณลานบ้านของเจ้าของต้นสลาก ซึ่งจะนิยมทำสูงประมาณ ๕-๖ วา ลำต้นสลากย้อมจะใช้ฟางมัดล้อมรอบเพื่อช่วยแก่การปักน้อยสำหรับแขวนผลไม้และสิ่งของต่าง ๆ ตามแต่เจ้าภาพจะปรารถนา การแต่งดาใช้เวลาร่วมเดือน กระจาดสีที่นำมาประดับประดาก็จะมีจำนวนนับเป็นร้อยแผ่นมีการย้อมดอกน้อยไผ่ (ดอกของเฮียง) ด้วยสีสันท่าง ๆ ซึ่งในการประดับต้นสลากด้วยดอกไม้ไผ่สีต่าง ๆ นี้ทำให้เป็นที่มาของคำว่า “สลากย้อม” นอกจากนี้ตรงด้านบนสุดของยอดต้นสลากย้อมจะปักร่มกางกั้นเอาไว้ และบริเวณเชิงชายของร่มจะห้อยย้อยไปด้วยสร้อยคอเข็มขัด ตลับเงินตลับทองไปจนตลอดเงิน เหรียญประดับประดาอย่างสวยงามแกนด้านในของต้นสลากย้อมทำ

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

จากฟางข้าวมัดรวมกันเป็นต้นขนาดใหญ่เพื่อสำหรับเสียบไม้ไฟที่เหลาปลายเป็นดอกของเฮียงย้อมสี และยังประดับด้วยกระดาษสีสันต่าง ๆ สดใส่ระการตา

ต้นสลากที่มีฐานเป็นจองอ้อ

ฐานของต้นสลากย้อมขนาดใหญ่

ส่วนฐานของต้นสลากย้อม หากเป็นต้นไม้ใหญ่มากนักก็จะทำเป็นจองอ้อ หมายถึง แคร่หามประมาณสี่คนแบกมีฐานเป็นกะบะใส่สิ่งของที่นำมาถวายทานได้พอประมาณ แต่หากเป็นต้นขนาดใหญ่จะทำฐานกว้างสามารถรับน้ำหนักต้นสลากที่มีสิ่งของจำนวนมากได้ส่วนยอดของต้นสลากย้อม จะนำร่มมาปักกางไว้บริเวณเชิงชายก็จะห้อยร้อยไปด้วยเงินชะจา และแบงค์สตางค์ที่ตกแต่งมาอย่างสวยงาม

ต้นสลากย้อมยิ่งต้นขนาดใหญ่มากเท่าไร อานิสงค์ก็จะมีมากตาม

กลองหลวงที่ใช้ตีประกอบขบวนแห่ครัวทาน หรือฟ้อนรำ จะเลือกลูกที่มีเสียงดังกังวานไพเราะ ซึ่งจะนำมาตีร่วมกับฆ้อง ฉาบและปี่แน (วัดยางหลวง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่) ตามประวัติมีเรื่องเล่าที่ว่ากลองหลวงใบแรกถูกสร้างขึ้นเมื่อประมาณ ๘๐ ปีที่แล้ว โดยช่างชื่อหนานหลวง บ้านทุ่ง

ตุ้ม ตำบลแม่ก้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีขนาดหน้ากลอง ๒๐ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๔๐ นิ้ว (๗ ศอก) ซึ่งถือว่าใหญ่มากในสมัยนั้นและสามารถตีเสียงดังกังวานชนะไปทุกที่ หลังจากนั้นได้นำมาถวายพระครูพุทธวิงศ์ธาดา วัดฉางข้าวน้อยเหนือ เจ้าคณะแขวงปากบ่อง (อำเภอป่าซาง ปัจจุบัน) เพื่อใช้สำหรับแห่ครีวทานและตีแข่งกัน ซึ่งก็ได้รับความนิยมมาก

ปัจจุบันได้มีคนสร้างกลองหลวงแข่งขันกันมากขึ้น บางลูกมีขนาดใหญ่ถึง ๒๘ นิ้ว ๑๓๐ นิ้ว แต่ก็ยังสู้ความดังกังวานของกลองใบแรกไม่ได้

รูปทรงและโครงสร้างของกลองหลวงในปัจจุบัน มีสองลักษณะใหญ่ ๆ คือ กลองหลวงที่เป็นรูปทรงแบบเก่า มีขนาดหน้ากลองไม่ใหญ่นัก กับกลองหลวงที่มีรูปทรงที่ได้รับการพัฒนาเพื่อการแข่งขัน ซึ่งมีขนาดหน้ากลองกว้างถึง ๒๘ นิ้ว และมีระบบการตกแต่งโครงสร้างภายในของไทกลอง (หุ่นกลอง) ไปจนถึงก้นกลองที่ส่งผลถึงระบบเสียงให้มีความดังเพิ่มมากขึ้น

การแข่งขันตีกลองหลวงจะมีความนิยมมากในจังหวัดลำพูน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานประเพณีสงกรานต์พระธาตุหริภุญไชย จะมีการจัดแข่งขันตีกลองหลวงควบคู่กันไปเป็นประจำทุกปี

โครงสร้างกลองหลวงประกอบด้วย

๑. หน้ากลอง ทำมาจากหนังวัวตากแห้งทั้งผืน แล้วนำมาขึงตึง เพื่อให้เกิดเสียงดังกังวานจึงต้องมีการจำหน้ากลองด้วย ข้าวเหนียวผสมขี้เถ้า และทราย

๒. ตัวกลอง หรือไทกลองทำจากต้นไม้ขนาดใหญ่ทั้งต้น แล้วนำมาคว้านแกนด้านในออกให้กลวง รองรับเชือกขึงหน้ากลองที่ทำจากหนังวัวมาพันเป็นเกลียว เช่นกัน

๓. เอวกลอง เป็นส่วนของน้อยท่อนเดียวกับตัวกลอง แต่มีเทคนิคพิเศษในการสร้างเอวกลอง ก็คือ การเคียนไม้ขนาดใหญ่ ให้เป็นเกลียววงกลมรอบผายกว้างออกไปจนถึงก้นกลอง

๔. ก้นกลอง เป็นส่วนปลายสุดที่เชื่อมออกมาจากเอวกลอง ถือว่าสำคัญมากเช่นกัน เพราะเมื่อตีกลองแล้วเสียงกลองจะดังลอดออกมาจากส่วนนี้ และเสียงจะมีความก้องกังวานหรือยาว

ไกลขนาดไหนก็ขึ้นอยู่กับเทคนิคการคว้านรู กลองในส่วนนี้เช่นกัน ดังนั้น หากจะฟังเสียงกลองที่ดี แข่งขันกันนั้นจะต้องมานั่งฟังอยู่ด้านท้ายกลองไม่ใช่หน้ากลอง

ประเพณีการแข่งขันกลองหลวงที่มีชื่อเสียง และจัดติดต่อกันทุกปีในวันแปดเป็ง (วันเพ็ญเดือนหกของภาคกลาง) ซึ่งเป็นงานประเพณีสงกรานต์น้ำพระธาตุ และวันวิสาขบูชา ซึ่งหลังจากนี้อีกแปดวัน ตรงกับวันแรมแปดค่ำ เดือนหก จะมีการแข่งขันกลองหลวง นอกจากนี้จะมีการแข่งขันกันตามวัดหรือหน่วยงานต่าง ๆ กลองหลวงที่มีชื่อเสียงและแข่งขันชนะเป็นประจำโดยส่วนมากจะอยู่ในเขตจังหวัดลำพูน เพราะหน่วยงานและวัดต่าง ๆ มีการส่งเสริมการแข่งขันตีกลองหลวงกันอยู่ประจำ และการแข่งขันตีกลองหลวงจำแนกได้ เป็น ๒ ลักษณะคือ แข่งขันเพื่อนันทนาการ และเพื่อชิงชัย ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อความสนุกสนาน และอวดผละกำลังในการตีอวดเสียงที่ดังมากกว่าการแข่งขันบรรเลงเพื่อความไพเราะ

๓.๓.๔ ผลสัมฤทธิ์ของการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยอง

การฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรม เป็นผลมาจากปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันจากภายนอก การพัฒนาทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจที่ก้าวเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม คนยองจึงต้องปรับตัวเข้ากับความเป็นอยู่แบบวิถีที่เปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวในอำเภอแม่จัน คนยองถูกจัดวางตำแหน่งแห่งที่โดยรัฐในบริบทต่างๆ มีการปรับเปลี่ยนและหดยิมประเพณีคนยองไปใช้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว พร้อมกับส่งเสริมและเปิดพื้นที่ให้คนยองแสดงตัวตนในเวทีสาธารณะ และปัจจัยที่เป็นแรงดึงดูดจากภายใน เสริมส่งเสริมให้คนยองเกิดความ สนใจในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง การฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมของคนยองเป็นกระบวนการของการสร้างและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง และมีการต่อรองซึ่งความหมาย ความเป็นยองเป็นการแสดงออกในที่สาธารณะที่ทำให้ คนนอกประจักษ์ได้ถึงตัวตนคนยอง ดังจะเห็นได้อย่างเด่นชัดว่า คนยองมีประวัติศาสตร์การโยกย้ายถิ่นฐานและ เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูบ้านเมือง มีสำนักทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน มีภาษาของที่เป็น เอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ถิ่นมาตุภูมิของคนยอง มีประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเครื่องหมายทางวัฒนธรรมเฉพาะ ทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการที่เสริมสร้างให้คน ยองตระหนักในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง และความเป็นยองมีเอกภาพมากขึ้น

การสืบทอดทางวัฒนธรรมของคนยอง ไม่เพียงแต่การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเท่านั้น แต่มันเป็นกระบวนการการเรียนรู้ (learning) โดยการสืบทอดวัฒนธรรมสู่กระบวนการเรียนรู้ของเด็กนักเรียน เยาวชน เช่น โครงการจัดอบรมเยาวชนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ และตระหนักถึงคุณค่าของตนตรีพื้นบ้านตามวิถีคนยอง ภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง กระบวนการพัฒนาโดยการเปลี่ยนแปลง (change) โดยการ

ประยุกต์ให้เป็นไปตามยุคสมัยในปัจจุบัน ได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน เช่น โครงการท่องเที่ยววิถีไทยท่องเที่ยววิถีชุมชน เป็นโครงการที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นไปตามวิถีชุมชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การปรับแต่ง (adaptation) โดยการปรับแต่งรูปลักษณ์หรือรูปแบบของวัฒนธรรมได้สอดคล้องกลมกลืนกับยุคสมัย แต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ เช่น การแต่งกายที่ปรับไปตามสภาพของสังคมยุคปัจจุบัน จะแต่งกายแบบยองจะเฉพาะในช่วงของเทศกาล เป็นต้น การตีความหมายใหม่ (re-interpretation) โดยการประดิษฐ์ประเพณีเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ เช่น การประดับตกแต่งต้นสลากย้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุดิบที่มีอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งมีการสร้างสรรค์ใหม่ (re-creation) การถ่ายทอด (transmit) และการสืบทอด (inherit) ทางวัฒนธรรม เหตุเพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดมาจากการเรียนรู้ของมนุษย์ และความพยายามของมนุษย์ที่จะต่อสู้ดิ้นรนเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ให้อยู่รอด เมื่อต้องการอยู่รอดจึงต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องเข้ากันได้กับยุคสมัย วัฒนธรรมจึงมีความเป็นพลวัต (dynamic) ยืดหยุ่นได้ มีความคงที่เพียงบางส่วน มีการเปลี่ยนแปลงได้ในบางส่วน

การสืบทอดทางวัฒนธรรมของคนยอง (cultural inheritance) เป็นกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนา (learning and development) ของคนยองเพื่อที่จะรักษาอัตลักษณ์ของแบบแผนของความคิด ความเชื่อ วิถีทาง และแนวปฏิบัติของตนเองไว้ โดยอาศัยกระบวนการในการสืบทอดทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นการไหลเวียนอย่างต่อเนื่องกันไปอย่างไม่รู้จบ การสืบทอดทางวัฒนธรรมในที่นี้หมายถึงการสืบทอดในสิ่งที่ประกอบด้วยแนวคิด (concept) รูปแบบ (form) และเนื้อหา (content) และวิธีการ (method) ที่ใช้ในการสืบทอดวัฒนธรรม การสืบทอดทางวัฒนธรรมพิจารณาได้เป็น ๓ มิติ คือ มิติบุคคล (human) เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากบุคคลกลุ่มหนึ่งไปยังบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง มิติพื้นที่ (space) เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่ง และมิติเวลา (time) เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากช่วงเวลาหนึ่งไปยังอีกช่วงเวลาหนึ่ง

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ภายใต้การดำเนินงานในรูปของชาติพันธุ์ เพื่อมุ่งเน้นทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการตั้งสมาคมคนยองเป็นตัวขับเคลื่อนถึงความเป็นชาติพันธุ์ยองที่ยังคงอยู่ในวิถีสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการมุ่งเน้นการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมคนยองไปสู่ลูกหลานเพื่อยังคงชาติพันธุ์ยองต่อไปในอนาคต

บทที่ ๔

วิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยอง

การสร้างเครือข่ายทางสังคมในชุมชน ต้องเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคมของชุมชน ซึ่งต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชน มีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจและการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่สำคัญ โดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ

๔.๑ วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยอง

หลังจากการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวยอง (จากเมืองยอง) ในเมืองลำพูนครั้งใหญ่ในกร เทศวร เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๘ ระยะเวลาผ่านไป ความหนาแน่นของประชากรยองมีมากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรมีจำนวนจำกัด ด้วยเกรงว่าจำนวนที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของเมืองเชียงใหม่ และส่วนหนึ่ง อยากรับเมืองยอง (บรรพบุรุษของ บ้านใหม่ หมู่ที่ ๑) ประกอบกับเมืองเชียงรายเป็นเมือง ที่รกร้างว่างเปล่า ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ เจ้าหลวงเชียงใหม่ จึงมีนโยบายกระจายประชากรโดยให้อพยพชาวยองเมืองลำพูนมาอยู่ที่อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอพาน เทศบาลตำบลจันจว้า ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่จัน มีจำนวน ๒๓ หมู่บ้าน และมีถึง ๒๑ หมู่บ้าน ที่บรรพบุรุษเป็นชาวยองที่อพยพมาจากเมืองลำพูน การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวยองในเทศบาลตำบลจันจว้าจากเมืองลำพูน จะเข้ามาเป็นกลุ่มญาติพี่น้องเป็นสกุล ซึ่งเป็นไปตาม “พระราชบัญญัติชานานามสกุล พระพุทธศักราช ๒๔๕๖” สมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นแนวทางในการ จัดแบ่งกลุ่มชาวยอง เนื่องจากเห็นชัดเจนว่ามีหลายสกุลที่มีเฉพาะในเขตเทศบาลตำบลจันจว้า หรืออำเภอใกล้เคียง แต่ไม่ปรากฏในเมืองลำพูน การจะเข้าใจถึงบรรพบุรุษของคนยอง จำเป็นต้องสืบค้นหลากหลายทางเพื่อความ สมบูรณ์เชื่อถือของข้อมูล เมื่อคนยองมาอยู่ที่เมืองลำพูน และอพยพจากลำพูนมาอยู่ เชียงราย ในอำเภอ แม่จัน อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอพาน ด้วยสำนึกรักบ้านเกิด ความพลัดพรากจากบ้านเมือง ทำให้กลุ่มคนยองเหล่านี้ พยายามรักษาเอกลักษณ์ของตัวเอง โดยเฉพาะภาษาพูด เพื่อว่าวันหนึ่งลูกหลานอาจได้มีโอกาสกลับ “เมืองยอง” จึงสั่งสอนลูกหลานว่า “เราคือคนยอง” ก็คือ กลุ่มคนที่ถูกกวาดต้อนเป็นเชลยสงครามจากเมืองยอง เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๘ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตรัฐฉานฝ่ายตะวันออกของพม่า

วัฒนธรรมชาวองเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น และมีการสืบทอดมายาวนาน ชาวองมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายตามธรรมชาติ มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งวัฒนธรรมชาวองได้สร้างความสามัคคี ความสุข และความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ชาวองตลอดมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เมื่อเริ่มตั้งหลักปักฐานและสร้างวัดได้แล้ว ชาวองจะทำการเฉลิมฉลอง ทั้งการฉลองหมู่บ้านหรือฉลองวัด ตามวัฒนธรรมที่ตนพกติดตัวมา เมื่อก่อนวัฒนธรรมและประเพณีมากมายของชาวองเป็นที่รู้จักเฉพาะกลุ่มในวงแคบ ๆ จนเมื่อกระทั่งการท่องเที่ยวจากส่วนกลางและนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่นิยมหาประสบการณ์ ก็เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในส่วนของวัฒนธรรมมากมายที่ทุกคนประทับใจและรอเข้าร่วมเมื่อถึงช่วงเวลาของประเพณีนั้นๆ เช่นเดียวกับชาติพันธุ์อื่น ๆ ประเพณี วัฒนธรรมของชาวองจะอิงอยู่กับการเกษตรและศาสนา กิจกรรมต่างๆ เริ่มต้นในช่วงหลังวันออกพรรษาเป็นต้นไป เช่น การตานก้วยฉลาก การตานฉลากย้อม งานยี่เป็งหรืองานลอยกระทง ตานข้าวใหม่

๔.๒ วิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนยอง

วิถีวัฒนธรรมคนยอง เกิดจากความเชื่อดั้งเดิม และพระพุทธศาสนาที่เคารพนับถือในมาตราปัจจุบัน ได้ผ่านการหล่อหลอมสืบทอด ผ่านกระบวนการทางความคิด ปรัชญา และกาลเวลามาอย่างยาวนานนับตั้งแต่มีการสถาปนาชนชาติของตัวเองขึ้น

จากการศึกษาพบว่า เดิมชาวองมีความเชื่อเคารพนับถือในพลัง อำนาจลึกลับ จากธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ สิ่งแวดล้อม ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร ทุ่งนา ภูเขา หมู่บ้าน ฯลฯ โดยเชื่อว่าสิ่งสรรพสิ่งทั้งหมด เป็นที่สถิตของวิญญาณทรงฤทธิ์ มีอิทธิพลเหนือมนุษย์ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวได้แสดงผ่านอย่างเคารพ โดยผ่านพิธีกรรม มีการอ้อนวอน บวงสรวง บูชา เช่นไหว้ เป็นต้น

จากกระบวนการคิด มาเป็นความเชื่อ แล้วปฏิบัติต่อความเชื่อแสดงออกมาเป็นการบูชา เคารพ รักษา แก้ไข ป้องกัน ด้วยการ เช่นไหว้ สุกต้ายกลายเป็น วิถีวัฒนธรรม ที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยลื้อ ซึ่งกระบวนการทั้งหลายเหล่านี้เป็นวิถีที่ส่งผ่านเครือข่าย ชุมชน สังคม ที่แผ่ขยายออกไปจากการย้ายถิ่นฐาน อพยพ และเพื่อที่จะรักษาซึ่งวัฒนธรรมของตน จึงได้มีการถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่นสืบไป

ในการศึกษาบทนี้จะได้วิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมของคนยอง ใน ๒ ด้าน ดังนี้

๑. วิถีวัฒนธรรมทางภาษา

๒. วิถีวัฒนธรรมประเพณี

๔.๒.๑. วิเคราะห์วิวัฒนาการทางภาษา

ชาวไทยอง หรือ ชาวไทลื้อมีภาษาใช้เป็นของตนเอง และมีความแตกต่างที่จัดเป็นภาษาหนึ่งในภาษาตระกูลไท ทั้งเรื่องเสียง คำ และประโยค แต่ไม่มากจนเป็นภาษาคนละกลุ่ม จึงจัดภาษาไทยกลาง ในภาคเหนือไว้ในกลุ่มเดียวกับภาษาไทยลื้อและไทยอง มีภาษาคลายคลึงกันมากทั้งในเรื่องเสียง คำและประโยค จะแตกต่างกันในระดับที่เป็นภาษาย่อยของกันและกัน เช่น บิน แดง ดาว ภาษาไทลื้อจะออกเสียงว่า บิ่น แด้ง ดำว ภาษาองจะอ่านออกเสียง บิ่น แด้ง ดำว

ลักษณะทั่วไปของภาษาอง เป็นคำโดดเช่นเดียวกับภาษาไทยถิ่นอื่นๆ มีหน่วยเสียงทั้งหมดรวมกัน ๔๓ หน่วยเสียง คือ หน่วยเสียงพยัญชนะ ๑๙ หน่วยเสียง เสียงสระ ๑๘ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ ๖ เสียง ภาษาองไม่มีสระประสม หน่วยเสียงตรี (Hightone) จะมีระดับเสียงต่ำกว่าหน่วยเสียงตรีของภาษาล้านนา และภาษาไทยกลางโดยทั่วไป ไม่มีหน่วยเสียงและใช้เช่นเดียวกับภาษาล้านนา เสียงสามัญ (Midtone) ในวลีหรือประโยคถ้าเกิดหลังคำที่มีเสียงเอก เสียงตรี และเสียงจัตวา เสียงสามัญจะเปลี่ยนระดับเสียงเป็นเสียงสูง เกือบจะเป็นเสียงตรีไปทันที ถือเป็นเอกลักษณ์ของภาษานี้โดยแท้ และเสียงพูด โดยทั่วไปจะขึ้นจุกมากกว่าภาษาถิ่นไทยลื้อล้านนา และบางหน่วยคำ (โดยเฉพาะคำปฏิเสธ) เสียงจะขึ้นจุกหมด เช่นเดียวกับภาษาล้านนา

เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ขององจังหวัดเชียงรายที่เด่นชัดที่สุดคือ ภาษาอง แต่ภาษาองในปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงไปและมีแนวโน้มที่จะถูกลืมหรือเลือนหายไปในกลุ่มคนรุ่นใหม่ แต่ยังมีการใช้ภาษาองเฉพาะผู้ใหญ่ และคนแก่ที่พูดภาษาอง เด็กและเยาวชนจะไม่พูดหรือพูดไม่เป็นสภาพที่เห็นชัดขึ้นเรื่อยๆ คือ ชาวองไม่พูดอง แม่พูดคำเมือง แต่พูดภาษาไทยกลางแทน

ภาษาอง ซึ่งเป็นภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ สำเนียงแปลก แตกต่างจากภาษาคำเมือง ปัจจุบันยังมีคนองที่ยังรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาเอาไว้ เช่น อ.ป่าซาง อ.บ้านธิ จังหวัดลำพูน ตำบลจันจว้า ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

สำเนียงภาษาองเป็นสำเนียงเชียงรุ่งถือว่าเป็นสำเนียงภาษากลางของชาวไทลื้อ คือเป็นภาษาของชาวเชียงรุ่ง เป็นสำเนียงที่พูดซ้ำและฟังดูสุภาพ มักมีคำว่า “เจ้า” ต่อท้ายเหมือนคนล้านนา สำเนียงนี้เป็นสำเนียงที่ใช้ในบริเวณสิบสองปันนาตอนกลาง และตะวันตกของสิบสองปันนา ครอบคลุมถึงรัฐฉาน ประเทศพม่า ประกอบด้วย (เมืองยอง, เมืองหลวย, เมืองยู๋, เมืองเชียงลาบ, เมืองเลน, เมืองพะยาก และเมืองโฮ) เลยมาถึงประเทศลาวแถบเมืองสิงห์ (เชียงทอง), เชียงแขง, เวียงภูคา, บ่อแก้ว, ไชยะบุลี, เชียงฮ่อน, เชียงลม และหงสา โดยมีสำเนียงจะออกกลางๆ การผันสำเนียงเสียงจะอยู่ในระดับกลางๆ ขึ้นๆ ลงๆ ค่อนข้างน้อย แต่มักตัดคำพูดควบกันให้สั้นลง และมักเอื้อนเสียงพูดหรือลากเสียงยาว ภาษาชาวไทลื้อกลุ่มนี้พูดกันมากในจังหวัดลำพูน เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ เชียงราย น่าน

(นับแต่ ตำบลยม อำเภอท่าวังผา, อำเภอบัว ขึ้นไปจนถึงเมืองเงิน และหลวงพระบาง, เมืองสิงห์ของประเทศลาว)

ตัวอย่างสำเนียงและความหมายทางภาษาชาวยอง ก็คล้ายภาษาชาวเหนือหรือชาวล้านนา จะมีระดับที่ต่างกัน ได้แก่ เหมือน คล้าย เพี้ยนนิดหน่อย และไม่เหมือน เช่น “ทิด” เรียกว่า “หนาน” ชื่อผู้ชาย นิยมใหม่จ้อย^๑ คำ ปัน คำ น้อย เมือง กุย วอน ปิง จัน สี ฯลฯ นามสกุล สมฤทธิ คำพิระ บุญยัง กาวีละ ไชยลังการณ, ลือชา ฯลฯ ชื่อผู้หญิง ก็จะใช้ แสง เงิน คำ เกียง นวล วัน ดี ถ้าเป็นชื่อของ เช่น ไม้ขีดไฟ กับไฟโซ้ กระทบตักน้ำ หม้อแขก กางเกงใน-เดี่ยว ซ้อน เป็นต้น

วิเคราะห์วิถีวิวัฒนาการทางภาษาในอนาคตภาษาชาวยอง มีทิศทางที่เปลี่ยนไป คนเองเองคำพูด ภาษาเขียน ภาษาพูดมีแนวโน้มจะหายไป คำบางคำชาวยองผู้มีอายุ พูดกับเด็กของสมัยใหม่ไม่รู้เรื่องเรื่อง การเขียนหรืออักษร เองก็เหมือนกันเด็กของสมัยนี้ไม่ได้ศึกษาอักษรของ หรือ ตัวเมืองเลยไม่สามารถอ่าน ออกและเขียนได้ แต่ก็ยังเป็นที่น่าสนใจ สถาบันการศึกษา ศูนย์ส่งเสริมคนขององค์กรส่วนงานที่ตระหนักถึงที่จะสูญหายทางภาษาคนของ ก็ได้มีการฟื้นฟู ถ่ายทอด และสืบทอดกันในสถานการศึกษา ดังจะกล่าวในส่วนของการสืบทอดเครือข่าย

นอกจากวิถีวิวัฒนาการทางภาษาแล้ว ยังทำให้เกิดวิถีวิวัฒนาการของการนำภาษามาแต่งสร้างสรรค์เป็นวรรณกรรม เป็นคัมภีร์ไบเบิลที่ใช้สำหรับประเทศน์ หรือการตั้งชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาบาลี สันสกฤต เช่น “ฉายาของผู้บวชเป็นพระภิกษุ เช่น สุเมโธ ซึ่งมีที่มาจากภาษาบาลี หรือ คำพูดที่ใช้ในชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น บุญ บาป หม้อนะฮก (นรก) สวรรค์ เป็นต้น

๔.๒.๒. วิเคราะห์วิถีวิวัฒนาการประเพณี

ประเพณีการทำบุญถวายทานในลักษณะนี้เป็นการทำบุญที่เก่าแก่และได้ปรากฏขึ้นใน ตำนานพระธรรมบทขุททกนิกาย ว่าในสมัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ พระองค์ทรงสรรเสริญพระสาวกอรหันต์ของพระองค์ คือ พระโกณฑธานเถระ ซึ่งเป็นผู้โชคดีในการจับสลากได้ที่หนึ่งทุกครั้งแม้พระพุทเจ้าจะสู้ท่านไม่ได้พระสาวกทั้งหลายมีความสงสัยว่าทำไมท่าน ถึงโชคดีเช่นนั้น พระพุทเจ้าจึงตรัสบอกแก่ภิกษุสงฆ์ทั้งหมดว่าโกณฑธานปรารถนาว่าถ้าเลือก อะไร แข่งขันอะไรขอให้ได้ที่หนึ่งเสมอตั้งนั้นในชาตินี้โกณฑธานจึงเป็นคนโชคดี เช่น

^๑บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, ๓๐ ชาติ ในเชียงราย, (พิมพ์ครั้งที่สาม, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ศยาม, ๒๕๕๑, หน้า ๘๗-๘๘.

ประเพณีกินก๋วยสลาก หรือประเพณีสลากภัต เป็นงานที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างมากมาย แสดงถึงความศรัทธาในศาสนาและการร่วมกันสนับสนุนวัดและพระสงฆ์ เพราะเป็นโอกาสที่ชาวบ้านจะได้ถวายจตุปัจจัยต่าง ๆ แก่พระสงฆ์

ซึ่งในปัจจุบันคนยอมนิยมทำก๋วยสลากแบบทั่วๆ ไป คือ จะเป็นลักษณะชะลอมสาน แล้วนำอาหารแห้งผลไม้ของใช้ประจำวันเล็กๆ น้อยๆ เข้าไปแล้วเสียบกรวยดอกไม้ธูปเทียนและเงินเป็นปัจจัยไทยทาน

วิถีวัฒนธรรมทางความเชื่อ

ความเชื่อและความศรัทธาของผู้คนเมืองยอง นอกจากความศักดิ์สิทธิ์ของธาตุหลวงจอมยองไม้สลีคำแล้ว ความศรัทธาและความเชื่อในเรื่องผี ผีบ้าน ผีบรรพบุรุษ (ผีหมอนเมือง ท้าวพระยาแกม) ซึ่งเป็นจารีตของชุมชนที่ทุกคนคร่ำหว่งให้ความสำคัญต่อเนื่องอย่างเคร่งครัด ซึ่งในปัจจุบันนี้ จะเห็นได้จากพิธีกรรมต่างๆ เช่น

พิธีขึ้นบ้านใหม่

เป็นพิธีมงคลที่ชาวบ้านจะต้องหาฤกษ์ดี ส่วนมากจะเลือกวันคู่ยกเว้นวันพฤหัสบดี วันมักเป็นพระหรืออาจารย์วัด สมัยก่อนจะใช้วิธีเซียมซีด้วยปาก ในปัจจุบันมีการออกบัตรการ์ดเชิญอย่างเป็นทางการ มีการนิมนต์พระ มาเจริญพุทธมนต์ มีการสูดถอนและขึ้นท้าวทั้งสี่ โดยการทำกระทงหรือสะตวงกากกล้วยไปวางกลางบ้าน ๑ วัน แจ่งบ้านหรือมุมบ้านทั้ง ๔ มุม นิมนต์พระมาสูดถอนเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายอัปมงคลต่าง ๆ ออกให้พ้นจากบ้านใหม่ เสร็จแล้วก็เอามีดตากวัดดูขึ้นเล็ก ๆ

ออกมาใส่สะตวงแล้วเอาไปทิ้งนอกบ้าน หลังจากนั้นจะขนของขึ้นบ้าน โดยเลือกผู้ช่วยขนของขึ้นบ้านที่ชื่อว่า แก้ว คำ หรือทอง ซึ่งเป็นชื่อที่มีค่าและเป็นมงคลแก่เจ้าของบ้าน

พิธีสูดก้อม หรือสูดกัวม

ทำเมื่อเด็กไม่สบายมาก ๆ เนื่องจากมีผีตายเมื่ออายุน้อยแอบมาเกิดจึงทำให้เด็กไม่สบายบ่อย ๆ ต่างจากผีที่ตายตอนแก่ที่มีบุญมากกว่า ต้องทำพิธีแยกโดยปักตาแหลงไว้ ๔ ทิศ ในการทำพิธีใช้บาตร ๑ ลูก เนื้อดิบ ปลาดิบ และผักสด ด้ายสายสิญจน์คล้องพระ ๔ รูป นั่งสวดอยู่ ๔ มุม ให้เด็กอยู่กลาง เมื่อสวดเสร็จก็เอาบาตรพระครอบศีรษะของเด็ก และให้พระประพรมน้ำมนต์

วิถีวัฒนธรรมทางเทศกาล

ประเพณีลอยกระทง เพื่อลอยเคราะห์ในวันขึ้น ๑๒ ค่ำ มีการปล่อยโคมลอยจุด “ผะตูป” เพื่อให้ความสว่างไสวแก่บ้านเรือน บางบ้านจะทำประตู่โขงตกแต่งด้วยต้นอ้อย ต้น มะพร้าว ต่างๆ ในเดือนนี้จะมีประเพณีตั้งธรรมหลวง หรือตั้งธรรมหลวงยี่เป็ง และ “ยอดานธรรมหรือตานหา

เมตทาผี” เป็นการถวายทานอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว กรณีตั้งธรรมหลวงวันยี่เป็ง หรือการตามกัวยหลวงในวันขึ้น ๑๓ ค่ำ ซึ่งเป็นวันดาหรือวันเตรียมข้าวของอื่นที่จะใช้มีการนำ “ข้าวหม้อแกงหม้อ” มารับประทานกันที่วัด เป็นงานที่สนุกสนานม่วนงันเพราะเป็นโอกาสที่วัดจะเทศน์ครบ ๑๓ กัณฑ์

สงกรานต์ เป็นการฉลองวันขึ้นปีใหม่ เป็นประเพณีที่ เสริมสร้างความสามัคคี เป็นโอกาสที่พี่น้องจากบ้านได้กลับมาพบกันและได้ขอขมาลาโทษผู้ใหญ่ที่ได้ ล่วงเกินไป ประเพณีสงกรานต์มี ๓ วัน โดยวันแรกเรียกว่า วันสังขารล่อง เป็นวันส่งท้ายปีเก่าชาวบ้าน มักเตรียมทำสะอาดบ้านเรือน ทำจิตใจให้แจ่มใส วันที่ ๒ เป็นวันเนา หรือวันเนา จะต้องพูดและทำแต่สิ่งดีงาม ไม่ทะเลาะหรือด่าว่ากัน ห้ามเด็ดต้นไม้ ดอกไม้ มีคำกล่าวที่ว่า “ผักบ่อหื้อเด็ด เห็ดบ่อหื้อใช้” ชาวบ้านจะเตรียมอาหารและขนมไปวัดในตอนเย็นจะมีการขนทรายเข้าวัดเพื่อก่อเจดีย์ทรายตามความเชื่อที่ว่า คนมาวัดจะได้เหยียบเอาทรายติดเท้าไปจะต้องนำทรายใหม่มาทดแทน ทรายเหล่านี้จะใช้ในการก่อสร้างของวัดต่อไป วันที่ ๓ เป็นวันพญาวัน ชาวบ้านพากันไปดำหัวผู้ใหญ่เพื่อขอขมาลาโทษ มีการ “ตานขันข้าว” เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับ หนุ่มสาวจะเอาตุงไปปักไว้บนกองทราย เป็นตุงขนาดใหญ่ เรียกว่า “ตุงใจ” ชายหนุ่มจะไม่ทำเพราะจะทำให้จิตใจไม่อยู่กับเนื้อกับตัว จะล่องลอยปลิวเหมือนลม และยังเชื่ออีกว่าคนที่ตายไปแล้วจะไปเกาะชายตุงขึ้นสวรรค์ ชาวบ้านถือว่า วันพญาวันเป็นวันสำคัญต้องทำบุญสุนทานให้มาก ต้องถือศีลอย่างเคร่งครัดและฟังเทศน์ฟังธรรม ซึ่งคนยองยังคงอนุรักษ์เทศกาลประเพณีเหล่านี้ให้คงอยู่จนถึงปัจจุบัน

วิถีวัฒนธรรมทางศาสนา

ความศรัทธาในพระศาสนาถือว่าเป็นสิ่งสูงสุดของคนเมืองยอง คนเมืองยองชอบการทำบุญทำกุศลเป็นชีวิตจิตใจ พี่น้องเมืองยองส่งลูกหลานมาบวชเณรในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากต้องการให้ลูกหลานศึกษาธรรมและเรียนหนังสือทั้งตัวเมืองและหนังสือไทย เช่น

การบวชพระ (บวชเณร) ประเพณีเป็กตุ้ (บวชพระ) ที่เป็นลักษณะเฉพาะของคนเมืองยอง ด้วยความเชื่อและความศรัทธา ความเชื่อที่ว่า ตายไปแล้วต้องสุภาพหน้า คนเมืองยองจึงเป็นคนชอบทำบุญทำกุศล ใจบุญ จะเห็นจากความศรัทธาในวันศีลวันพระที่ทุกคนต้องเข้าวัดฟังธรรม

งานศพ เป็นงานที่สำคัญอีกงานหนึ่งในวงจรชีวิตของชาวยอง ในสมัยก่อนนิยมการฝังศพ เมื่อมีผู้เสียชีวิต ครอบครัวจะจัดแต่งตัวให้ศพแล้วจัดให้นอนบนแคร่แล้วหามไปฝัง เชื่อกันว่า คนตายกลางคืนต้องฝังกลางคืน ไม่ควรเก็บศพไว้เป็นการไม่ดีสำหรับผู้ตายและครอบครัวหลังจากฝังศพแล้ว ญาติที่หามศพจะต้องไปวัดก่อนเพื่อไหว้พระ ให้เป็นมงคลก่อนแยกย้ายกันกลับบ้าน บ้างก็เชื่อว่าไม่ให้ผีตามมา จะทำบุญอุทิศให้ผู้ตายเมื่อใดก็ได้แล้วแต่อาจารย์วัด ภายหลังชาวบ้านเปลี่ยนเป็นเผาแทน

๔.๒.๓ ตัวอย่างวิถีวัฒนธรรมคนของเวียงหนองล่อง

วิถีวัฒนธรรมคนของเวียงหนองล่อง ตำบลจันจว้า และตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยแบ่งวิถีวัฒนธรรมคนของ ดังนี้^๒

๑. ยุคสังคมนวนาแบบ “คนเมืองหนอง” ประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้ก่อตั้งถิ่นฐานรอบพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง ตามความถนัดเดิมของประชาชนแต่ละกลุ่ม โดยชาวของส่วนใหญ่เลือกตั้งชุมชนอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำจันและแม่น้ำคำ เพื่อความสะดวกต่อการเพาะปลูกข้าว ในขณะที่ประชาชนจากเมืองเชียงใหม่ที่ย้ายเข้ามาภายหลังได้เลือกใช้พื้นที่เชิงเขารอบๆ พื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง สำหรับทำไร่ปลูกข้าวและพืชไร่ และใช้หนองน้ำเป็นแหล่งอาหาร ดังคำกล่าวของนายไกรทอง รินตา (สัมภาษณ์ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕)^๓ ที่กล่าวว่า “คนของถนัดทำนาลุ่ม ตอนย้ายมาจึงเลือกตั้งหมู่บ้านอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำจัน น้ำคำ ส่วนคนที่มาจากเชียงใหม่ อย่างบ้านป่าสักหลวง เมื่อก่อนถนัดทำไร่ก็เลือกใช้ที่ดินเชิงเขารอบเวียงหนองล่อง เมื่อก่อนแต่ละครอบครัวต้องมีลูกมาก ๆ จะได้มีแรงงานบุกเบิกพื้นที่ทำไร่ ปลูกข้าว ปลูกพืชไร่ กันไปตามถนัด บางครอบครัวอย่างพ่อของผมนักเลี้ยงควายก็เลี้ยงควายในเวียงหนองล่อง มีหน้าที่ฝึกควายโดยเฉพาะสำหรับใช้แรงงานใส่ล้อ ไถนา ไม่ต้องทำนาแต่ก็มีข้าวกินเพราะได้ค่าฝึกควาย ค่าเช่าควายเป็นข้าวเปลือก ปีละประมาณ ๒๐๐ ถึง เอาเก็บใส่ยุ้งไว้กินบ้าง ขายบ้าง กับข้าวก็อาศัยเวียงหนอง เล้าปลากับพ่อ ที่นี้เรียกกันว่า “แฮมปลา” คือไปค้ำงคินหาปลาในหนอง ใส่เบ็ด ทำค้ายไซ ใส่ไซบอย ได้ปลาเยอะจนต้องหาบ้าง ใส่ล้อบ้าง เอากลับมาขายในหมู่บ้าน เป็นอย่างนี้ตลอด”

๑.๑ คนกับควายเคยพิงพาและผูกพัน จากคำกล่าวของนายไกรทอง รินตา สอดคล้องกับผลการศึกษาของศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ร่วมกับโรงเรียนจันจว้าวิทยาคม และเทศบาลตำบลจันจว้า^๔ ที่แสดงให้เห็นว่าภายหลังการตั้งถิ่นฐานแล้ว ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๐๐-๒๕๐๐ เวียงหนองล่องได้กลายเป็นศูนย์กลางในการดำรงชีวิตของชุมชนหลายแห่ง โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เวียงหนองล่องเป็นแหล่งเลี้ยงควาย ที่ใช้เป็นแรงงานในการไถนา สังคมชาวนาในช่วยเวลาที่คาบเกี่ยวกันในช่วงก่อตั้งถิ่นฐานมาจนถึงในช่วงการปรับตัวระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๓๐ นั้น มีความสัมพันธ์โยงอยู่กับการเลี้ยงควาย และทำให้พื้นที่เวียงหนองล่องกลายเป็นแหล่งเลี้ยงควายที่ประชาชนแทบทุกครัวเรือนที่มีควาย จะนำควายมาเลี้ยงไว้รวมกันที่เวียงหนองล่อง ส่วนผู้ที่ไม่มีควายหรือต้องการฝึกควายเป็นแรงงานในการทำนา

^๒ คนของเวียงหนองล่อง, เรื่องราวคนของเวียงหนองล่อง, หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระครูสุนทรประชามานิต (มานิตย์ สุมิตโต), หน้า ๖๓.

^๓ สัมภาษณ์ นายไกรทอง รินตา, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

^๔ ศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพ, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๒.

สำหรับเจ้าของที่นาที่ไม่มีควายเป็นของตนเองหรือต้องการเปลี่ยน หรือใช้ควายที่เคยอยู่มีอายุมาก หรือใช้งานได้ไม่ดีเท่าที่ควร ผู้ฝึกจะได้ค่าตอบแทนเป็นข้าวเปลือกตามที่ตกลงกับเจ้าของที่นาที่นำควายไปใช้ เช่น ข้าวเปลือก ๑๕ ถึง สำหรับการฝึกควายไถนา และข้าวเปลือก ๓๐ ถึง สำหรับการฝึกควายเทียมเกวียน เป็นต้น ในการนี้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับควายซึ่งนับได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกันมากอีกกิจกรรมหนึ่งคือ “พิธีการสู่ขวัญควาย” ซึ่งจัดขึ้นหลังจากการทำนาเสร็จพร้อมกันทุกครัวเรือน หรือช่วงเดือนสิงหาคม – เดือนกันยายนของทุกปี โดยมีฐานคิดสำคัญคือ เป็นการแสดงออกถึงการเห็นคุณค่าและเคารพต่อบุญคุณของควาย ที่ได้ใช้แรงงานในการทำนาจนเสร็จสิ้น อีกทั้งยังเป็นการขอขมาหรือขอภัยต่อควายที่ในระหว่างการทำงานนั้นได้เคยดุด่า ฆี่ยนตี บังคับให้ควายทำงานอย่างหนักแล้วยังต้องอดหญ้า อดน้ำ ในระหว่างการทำงานด้วย ในการทำพิธีกรรมดังกล่าวนี้จะมีผู้นำในการทำพิธีกรรมที่เรียกว่า “ปุจารย์” (ผู้สูงอายุหรือผู้มีความรู้ทางพิธีกรรม) มาเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรม โดยเริ่มจากการเตรียมเครื่องสู่ขวัญควาย ประกอบด้วย ขวัก (ภาษาท้องถิ่น เรียกว่าสตุที่ทำจากใบตองพับให้มีกันเป็นสี่เหลี่ยม) ข้าวตอก ดอกไม้ รูป เทียน ข้าวปลาอาหาร เหล้า ไก่ น้ำมัน ส้มป่อย หญ้าอ่อน เงินค่าตั้งขัน (ในอดีตกำหนดไว้ ๑.๒๕ บาท) ฝ่ายขาวยาว ๓ วา สำหรับมัดเขาควาย และสวย (กรวย) ดอกไม้ โดยมีดอกปั้งเป็นดอกไม้สำหรับการทำพิธีกรรม โดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามหลังปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำนาดด้วยการใช้เครื่องจักรซึ่งทำให้เกิดการใช้ควายเหล็ก หรือรถไถนาเดินตามกันมากขึ้น บทบาทของการใช้ควายไถนาจึงลดลง ประกอบกับในช่วงเวลานั้นเกิดโรคระบาด ทำให้ควายตายไปเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ปริมาณควายลดลงและแม้จะมีการเลี้ยงควายในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มอยู่อย่างเดิม แต่ได้เปลี่ยนชนิดพันธุ์ไปเป็นควายสำหรับบริโภคเนื้อ ซึ่งมีขนาดตัวเล็กกว่าเดิมมาก อีกทั้งการเลี้ยงควายในปัจจุบันไม่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับชุมชนเช่นในอดีต ทำให้พิธีสู่ขวัญควายได้เลือนหายไปจากชุมชนรอบเวียงหนองหล่ม

๑.๒ คนเมืองหนองหล่ม อัตลักษณ์ของคนยองในชุมชนรอบเวียงหนองหล่ม

นอกจากการปลูกข้าวและเลี้ยงควายรอบเวียงหนองหล่มแล้ว รูปแบบการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เวียงหนองหล่มอีกรูปแบบหนึ่งคือ การจับสัตว์น้ำและหาของป่าซึ่งเป็นองค์ความรู้สะสม และถ่ายทอดความรู้มาอย่างต่อเนื่อง โดยในอดีตนั้นสังคมชาวนารอบเวียงหนองหล่มนั้นมีความยากลำบาก บางปีเกิดภัยพิบัติปริมาณข้าวที่ได้น้อย บางครัวเรือนข้าวไม่พอบริโภค แนวทางการแก้ไขปัญหาของคนยองในช่วงนั้นคือการหาปลา และเก็บของป่าจากเวียงหนองหล่มนำไปแลกข้าวจากต่างหมู่บ้าน และเมื่อมีการก่อตั้งตลาดขึ้นภายในชุมชนบ้านป่าสักหลวง เวียงหนองหล่มจึงเป็นแหล่งรายได้ของคนยองส่วนหนึ่งที่มีความชำนาญในการจับปลาและหาของป่ามาจำหน่าย วัลทนา ภูมา (๒๕๔๗) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจับสัตว์น้ำของคนยองรอบพื้นที่เวียงหนองหล่ม กรณีศึกษาบ้านป่าสักหลวงไว้ว่า ในช่วงฤดูน้ำหลากประมาณเดือนกรกฎาคม – เดือนตุลาคมของทุกปี จะมีปริมาณน้ำโขงหลากเข้ามา

ท่วมขังในหนองน้ำทั่วบริเวณเวียงหนองล่อง สัตว์น้ำหลายชนิดได้อาศัยปริมาณน้ำดังกล่าวเข้ามาอาศัยและขยายพันธุ์ในเวียงหนองล่องในช่วงเวลาดังกล่าว หลังจากนั้นเมื่อระดับน้ำเริ่มลดลงคนยองจะเริ่มตื่นใช้ประโยชน์จากหนองน้ำในเวียงหนองล่องในเดือนพฤศจิกายน ซึ่งเป็นช่วงที่ระดับน้ำเริ่มไหลออกจากหนองน้ำลงสู่ลำน้ำ ล้ำน้ำ และไปบรรจบรวมกับแม่น้ำโขง คนยองจะเริ่มจับปลาเครื่องมือที่ใช้คือ เบ็ด ไช (ในรูปแบบการทำค้ายไช ซึ่งถือเป็นมรดกสำหรับกลุ่มผู้มีอาชีพจับสัตว์น้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่องด้วย) และตาข่าย เป็นต้น หลังจากเดือนมกราคมเป็นต้นไป น้ำจะเริ่มลดระดับลงจนเกือบแห้ง การจับสัตว์น้ำทำได้ง่ายมากขึ้น นอกจากการทำค้ายไชแล้ว คนยองจะเริ่มใช้เครื่องมือจับสัตว์ที่หลากหลายมากขึ้น เช่น แซะ (ที่ซ้อนปลา) ตุ่ม (เครื่องมือสำหรับจับปลาไหล) ยอ (จำ) แหล่น (เหล็กแหลมสำหรับแทงปลา) เป็นต้น ในการใช้เครื่องมือจับสัตว์แต่ละชนิดนั้น ผู้ประกอบอาชีพจับสัตว์น้ำจะมีทักษะที่อยู่ภายใต้ฐานคิดของการเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เวียงหนองล่อง จนเรียกตัวเองว่าเป็น “คนเมืองหนอง/คนเวียงหนอง” ซึ่งเป็นความรู้ที่เรียนรู้และปรับตัวไปตามลักษณะของเวียงหนองล่อง โดยมีทักษะพื้นฐาน ๓ ประการคือ

๑) ความรู้สภาพธรรมชาติของหนองน้ำ ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับน้ำมากหรือน้อย บริเวณที่มีพีชน้ำขึ้นอยู่ และบริเวณที่มีบึง (หรือเรียกว่ากระดาน) เป็นต้น

๒) ลักษณะนิสัยของสัตว์น้ำแต่ละชนิด เช่น ปลาสาลมักจะอาศัยอยู่ใกล้บริเวณบึง แล้วจะไหลออกมาหาในเหนือน้ำ คนยองที่จับปลาสาลมักจะออกแบบไชบอย ที่ใช้สำหรับการดักจับปลาในบริเวณบึง โดยเจาะบึงให้เป็นช่องว่างแล้วดักไชบอยไว้ ปลาจะไหลขึ้นมาหาใจก็จะติดไชบอย องค์ความรู้ดังกล่าวนี้เป็นองค์ความรู้เฉพาะถิ่นที่มีความโดดเด่นน่าสนใจ (ปัจจุบันได้หายไปจากชุมชนแล้ว)

๓) ตำแหน่งการวางเครื่องมือจับปลา โดยเครื่องมือจับปลาแต่ละชนิดจะถูกออกแบบให้วางดักจับปลาในพื้นที่แตกต่างกัน เช่น ตุ่ม ใช้วางไว้บริเวณน้ำนิ่ง ไชจะใช้บริเวณที่มีน้ำไหล เบ็ดใช้ในช่อดูฝน เนื่องมาจากปลาจะตื่นน้ำฝนออกมากินเหยื่อและติดเบ็ด เป็นต้น

เครื่องมือการจับสัตว์น้ำแต่ละชนิดทำมาจากความรู้และวัสดุหลักในท้องถิ่น โดยเฉพาะไม้ไผ่และทักษะการจักสาน ในการใช้ประโยชน์ในการจับสัตว์น้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่องนั้นจะเริ่มลดลงในช่วงเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม เนื่องจากเข้าสู่ฤดูแล้ง น้ำจะแห้ง ปริมาณสัตว์น้ำจะลดลงตามปริมาณน้ำด้วยเช่นกัน จากนั้นรอนจนถึงช่วงฤดูน้ำหลากและสัตว์น้ำชนิดต่างๆ แพร่ขยายพันธุ์ พอช่วงน้ำลดจึงจะเริ่มตื่นจับกัน เป็นอย่างนี้เป็นช่วงวงจรในรอบปีมาโดยตลอด

การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เวียงหนองล่อง เป็นผลโดยตรงมาจากการเร่งรัดพัฒนาชนบท ตั้งแต่การตัดถนนและลาดยางแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ การคมนาคมที่สะดวกทำให้คนยองมีโอกาสเจ้าถึงระบบตลาดมากขึ้น ผลผลิตทางการเกษตรตามความต้องการทางการตลาดจึงเป็นความหวังที่

คนยองในพื้นที่เวียงหนองหล่มส่วนใหญ่ จะหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก การพุ่มเทให้กับการเพาะปลูก ข้าว พืชไร่ และพืชสวนหลายชนิด ส่งผลให้คนยองส่วนใหญ่หันไปให้ความสนใจกับพื้นที่ที่มีที่ทำกินรอบพื้นที่เวียงหนองหล่ม เขตตำบลจันจว้าและจันจว้าใต้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่เชิงเขา ผลผลิตข้าวได้น้อยไม่เพียงพอตามความต้องการ ในขณะที่เกิดการพัฒนาค้นพื้นที่บริเวณรอบพื้นที่ราบลุ่มน้ำจันและน้ำคำ ซึ่งผลผลิตข้าวดีกว่ามาก การขายที่ดินเนินเขาในเขตตำบลจันจว้าและจันจว้าใต้เพื่อเปลี่ยนไปทำกินในเขตที่ราบลุ่มน้ำจัน น้ำคำจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๐ – ๒๕๓๐ นายทุน/นายหน้าค้าที่ดินได้เข้ามาซื้อขายที่ดินในบริเวณเวียงหนองหล่มมากขึ้น ทำให้ที่ดินบริเวณเชิงเขาเขตตำบลทั้งสองเป็นกรรมสิทธิ์ของนายทุน ซึ่งต่อมาได้ถูกเปลี่ยนมือและกลายเป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นบริเวณกว้าง ซึ่งในช่วงเวลานั้นการใช้ควายในการทำนาลดลง การเปลี่ยนที่ทำกิน ทำให้คนยองห่างเหินจากเวียงหนองหล่มมากขึ้นเรื่อยๆ ส่วนคนประชาชนในเขตตำบลทำข้าวเปลือก ก็หันมาใช้พื้นที่ราบลุ่มในเขตเวียงหนองหล่มเพื่อการเพาะปลูกมากขึ้น ตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นด้วย ในขณะที่พื้นที่บริเวณเนินเขาก็มีนายทุนเข้าซื้อและถือครองกรรมสิทธิ์ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ในเขตตำบลโยนกก็มีนายทุนเข้ามาถือครอบที่ดินด้วยเช่นกัน พร้อมทั้งยังได้ชักชวนให้ประชาชนชาวไทยอีสานเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณบ้านทุ่งฟ้าฮ่าม และสนับสนุนให้ประชาชนชาวไทยอีสานบุกเบิกนำพื้นที่เวียงหนองหล่มเป็นพื้นที่ทำกิน ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างประชาชนในเขตตำบลจันจว้าและจันจว้าใต้ ที่ยังคงมีประชาชนบางส่วนใช้ประโยชน์จากหนองน้ำเพื่อการจับสัตว์น้ำ ผักและของป่ามบริโภค รวมทั้งการใช้ประโยชน์สำหรับการเลี้ยงควายอีกด้วย

๒. อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์คนยองในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม คนยอง หรือ “คนยอง” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม โดยพบว่า ประชาชน ๒๑ หมู่บ้านจาก ๒๓ หมู่บ้านในเขตตำบลจันจว้า เป็นประชากรที่สืบเชื้อสายมาจากชาวยอง นอกจากนี้ยังรวมถึงชุมชนอีกหลายแห่งในตำบลท่าข้าวเปลือก เช่น ชุมชนบ้านแม่ลาว เป็นต้น ทั้งนี้กลุ่มคนยองที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มนี้สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ชาวยองที่อาศัยอยู่ในเมืองยอง สหภาพเมียนมาร์ (ในอดีตอยู่ในเขตสิบสองปันนา ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน) ถูกกวาดต้อนเข้ามาเป็นพลเมืองของเมืองลำพูนม แล้วอพยพโยกย้ายมายังเมืองเชียงราย ส่วนใหญ่สาเหตุมาจากความแห้งแล้ง ลักษณะการอพยพเข้ามาของชาวยอง มีลักษณะคล้ายกันคือส่วนใหญ่เดินเท้า บางกลุ่มใช้เวลาเป็นแรมเดือน บางกลุ่มใช้เวลาประมาณ ๑ สัปดาห์ ทั้งนี้คาดว่าขึ้นอยู่กับสภาพเส้นทางที่ใช้เดินทางมา แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเดินทางมาถึงชาวยองได้ก่อสร้างบ้านเรือนดำรงชีวิตรวมกัน เป็นสังคมชาวยองในบริเวณโดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม ซึ่งการคัดเลือกพื้นที่ก่อตั้งชุมชนและพื้นที่ทำกินนั้น ชาวยองยังคงใช้ฐานทักษะ ความรู้เดิมของตนเอง นั่นคือการเลือกตั้ง

ชุมชนและที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มใกล้กับแหล่งน้ำลักษณะคล้ายกับเมืองยอง ซึ่งพื้นที่ราบลุ่มน้ำจั้นที่ชาวยองตั้งถิ่นฐานอยู่ในปัจจุบันนั้น ก็มีลักษณะคล้ายกับเมืองยองด้วยเช่นกัน

๒.๑ สังคมคนยองรอบเวียงหนองหล่ม สภาพการรวมตัวกันเป็นสังคมชาวยองรอบเวียงหนองหล่มเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หลังจากคนยองอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ จากนั้นมีการเอ่ยถึงพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำจั้น (จั้น) ว่ามีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำการเพาะปลูก และมีลักษณะคล้ายเมืองยอง คนยองจึงอพยพเข้ามาอยู่รวมกันอย่างต่อเนื่อง ลักษณะเด่นในการเป็นคนยองจึงปรากฏด้วยเช่นกัน ทั้งบ้านเรือน เสื้อผ้า อาหาร ที่สำคัญคือสำเนียงภาษาคนยองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตนเองอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการรวมตัวเป็นสังคมชาวยองแบบดั้งเดิมนั้นแสดงออกอย่างชัดเจนในพื้นที่จังหวัดลำพูน ทั้งนี้การกวาดต้อนผู้คนมาแบบเทรวน้ำให้ระบบคิดความเชื่อของคนยองถูกนำมาและก่อตั้งชุมชนและสังคมชาวยองแห่งใหม่ที่นี่ ได้เผชิญกับปัจจัยใหม่มากมาย โดยเฉพาะการกลืนกลายให้ประชาชนทุกคนเป็นคนไทย ตามนโยบายการสร้างชาติไทยในยุคสมัยนั้น ส่งผลให้ระบบความเป็นคนยองถูกบดบังและต้องปรับตัวไปตามความเป็นไทยมากขึ้นด้วย กระนั้นก็ตามการวิจัยในครั้งนี้ยังคงพบร่องรอยที่สะท้อนถึงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของความเป็นยอง ดังนี้ คือ

๑) บ้านเรือน “คนยอง”

“ลักษณะบ้านในสมัยนั้นจะเป็นแบบมุงคา ฝาผนังจะสานเอา หลังคาใช้ดินขอปั้นเอา ปั้นเป็นรูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม กระเบื้องมาทีหลัง ยี่ห้อแรก คือ ตราช่าง แผ่นละ ๒๕ บาท เวลาจะสร้างบ้านใหม่ ก็จะขอญาติหรือบ้านใกล้เคียงช่วยทำ โดยใช้ข้าวแลก...” (แม่อยู่อำพร ปัญญาหมื่น) “...รูปแบบบ้านของคนยองนั้น ตอนนี้สมัยนี้ไม่ค่อยมีให้เห็นแล้ว เพราะคนยองได้ปรับตัวไปตามยุคสมัย บ้านเรือนที่พบในปัจจุบันเป็นบ้านของคนเหนือทั่วไป ถ้าเป็นเรือนแบบยองแบบดั้งเดิมนั้นมองผิวเผินเหมือนคนยองก็เหมือนเฮือนลื้อ เฮือนยองทางเหนือทั่วไป คือหลังคาจั่ว มีดินเอาไว้รับแขก มีจาน (ชานบ้าน) หรือระเปียงบ้าน และมีหลองข้าว (ยุงข้าว) ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกฐานะ เพราะข้าวเป็นทรัพย์สินสมบัติที่สำคัญของคนยอง นอกจากนี้ทรงบ้านของคนยองจะมีความอ่อนช้อย งดงามการออกแบบจั่วจะไม่ยึดรูปแบบจั่วแบบซ้ำ ๆ เพราะจะทำให้เรือนดูแข็งกระด้าง ถ้าคนยองต้องการทำบ้านหลังใหญ่ จะมีสันหลังคาเชื่อมต่อกันก็จะออกแบบจั่วและหลังคาให้เลื่อนไหลไปตามสภาพพื้นที่ ทำให้ดูอ่อนช้อยกว่าเรือนไทย หรือเรือนคนเหนือโดยทั่วไป...” (เวทีทบทวนอัตลักษณ์คนยอง วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๗)

๒) อาหาร “คนยอง”

อาหารของคนยองเป็นอาหารที่เน้นปรุงจากพืชผักตามสภาพแวดล้อมมีเครื่องปรุงไม่มาก และรสชาติไม่เผ็ด ไม่หวาน ไม่เค็มมากนัก ลักษณะของอาหารคล้ายกับอาหาร

พื้นบ้านล้านนาทั่วไป แต่จะแตกต่างกันในส่วนเครื่องปรุง โดยแบ่งประเภทอาการออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ คือ

(๑) ประเภทแกง ได้แก่ แกงอ่อม (เนื้อสัตว์) แกงแค (เนื้อผสมกับผัก) แกงผัก (ใส่เนื้อสัตว์เล็กน้อยหรือไม่ใส่เลย) เป็นต้น

(๒) ประเภทโขลกหรือตำ ได้แก่ น้ำพริกปลาโอไล่ น้ำพริกน้ำผัก เป็นต้น

(๓) ประเภทอื่น ๆ เช่น อาหารประเภทคั่ว (ผัด) ยำ เจียว ต้ม ปิ้ง ย่าง หมก รวมถึงขนมคนยอง ที่เป็นที่รู้จักกันมากในพื้นที่อำเภอแม่จันคือ ข้าวแคบ เป็นต้น

๓) ภาษา “คนยอง”

คนยอง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่อาศัยอยู่ในเมืองยอง และได้สร้างอัตลักษณ์ตัวตนของตนขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะในครั้งที่ถูกต้อนมายังเมืองลำพูนนั้น การเน้นย้ำถึงความเป็นคนยอง ยังถูกบอกกล่าวกันมาอย่างต่อเนื่อง แม้เมื่อมาถึงเมืองลำพูนจะถูกแรงกดดันให้อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐสยาม (ไทย) มาโดยตลอด การสร้างความเป็นคนไทย ส่งผลให้อัตลักษณ์ของคนยอง ถูกกลืนหายไปอย่างมาก โดยเฉพาะด้านภาษาซึ่งเป็นเอกลักษณ์พิเศษ แม้คนยองจะย้ายถิ่นฐานมายังเชียงใหม่และตั้งถิ่นฐานรอบๆ พื้นที่ชุ่มน้ำแล้ว การใช้ภาษา เครื่องแต่งกาย ที่แสดงออกถึงความเป็นคนยองได้ถูกกลืนหายไปตามการสร้างความเป็นไทยด้วยกัน อย่างไรก็ตามหากถามถึงตัวตนด้านความเป็นคนยองในปัจจุบัน คนยองส่วนใหญ่มักตอบตรงกันว่า สิ่งที่บ่งบอกความเป็นยองได้ชัดเจนที่สุดคือ “ภาษายอง”

จากการศึกษาเพิ่มเติมต่อกรณีภาษาคอนยองนั้นพบว่า ภาษายองเป็นภาษาคำโดดมี ๔๓ หน่วยเสียง ไม่มีสระประสม มีวรรณยุกต์ ๖ เสียง หน่วยเสียงดนตรี (High tone) มีระดับเสียงต่ำกว่าหน่วยเสียงตรีของภาษาล้านนาและภาษาไทยกลาง โดยทั่วไปเสียงพูดทั่วไปจะขึ้นจมูกมากกว่าภาษาล้านนา ซึ่งสำเนียงจะผิดแปลกออกไปคือ

(๑) ออกสำเนียงสระโอ แทน เสียง อัว เช่น คำว่า “หิว” คนยองจะออกเสียงว่า “โห”

(๒) ออกเสียงสระเออ แทนเสียงสระเอือ เช่น คำว่า “เกลือ” คนยองจะออกเสียงว่า “เกือ”

(๓) ออกเสียงแม่กุ่ม หรือ แม่กุน ในสระแม่กม แม่กน เช่น “ดอกส้มสุก” คนยองจะออกเสียงว่า “ดอกส้มสุก) เป็นต้น

๒.๒ วิถีชีวิต “คนยอง” เวียงหนองล่อง วิถีชีวิตของชาวยองในอดีตนั้น พ่อหนานมา แต่ชงซิ่น ได้บอกเล่าถึงวิถีชีวิตของชาวยองที่ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย อยู่ท่ามกลางธรรมชาติและมีรูปแบบการดำเนินชีวิตในรอบปี ดังนี้

“พ่อแม่สมัยก่อนจะหวงลูกสาวมากจะห้ามไม่ให้ไปเที่ยวงานรื่นเริงที่ไหน และจะไม่ให้เข้าไปใกล้ หรือแตะเนื้อต้องตัวกับผู้ชาย เพราะกลัวจะผิดผี ถ้าเกิดผิดผีจะต้องไปเสียผี ๑๒ บาท หรือไม่ถ้าหากพึ่งพอใจกันก็ให้พ่อแม่ทางฝ่ายชายมาสู่ขอ ไม่มีสินสอด และไม่มีการแต่งงาน ประเพณีการแต่งงานจะมีในยุคหลัง ส่วนความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติก็มีความเชื่อเกี่ยวกับผีหม้อหนึ่ง เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะถามผีหม้อหนึ่ง การเลี้ยงผีหอหลวง ผีเลี้ยงบ้าน พิธีกรรมที่เป็นงานศพก็จะเหมือนในปัจจุบันแต่ไม่มีการนึ่งข้าว ปราสาทจะเป็นแนวโคป เหมือนมุ้ง ประเพณีต่างๆ ในรอบ ๑๒ เดือน จะทำในเดือนยี่ จะมีตามผางประทีป จะเอามะละกอลูกเล็กๆ ใช้ทางกันหรือทางปากมัน เป็นฐานรองแล้วเคี้ยวน้ำมันมะพร้าว หรือน้ำมันก๊าดหยอดลงไป ในมะละกอจุดไฟได้ ประเพณีจับอกไฟดอก ประมาณเดือน ๔ เดือน ๕ มีงานฤดูหนาว มวย รำวง เดือน ๖ เดือน ๘ จะมีการบวชลูกแก้ว จะมีการลักลูกแก้วไปไว้ในห้อง แล้วให้พ่อแม่เอาเหล้ามาใส่เอาตัวลูกแก้ว การกินข้าวสลาก มีการทานก๋วยสลาก ปริมาณแล้วแต่จำนวนคนในครอบครัว ในก๋วยสลากก็จะประกอบไปด้วยอาหาร ผลไม้ พริกเกลือ ใส่กันละ ๑๐๐ บาท มีการแห่โควตานเข้าวัด โควตานละอันจะมีการทำขึ้นอย่างสวยงาม”

วิถีชีวิตของคนยองภายหลังจากการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานแล้ว การดำรงชีวิตของชาวยองได้ใช้ประโยชน์จากเวียงหนองล่อง เป็นแหล่งอาหารร่วมกับการทำนา ทำไร่ และเลี้ยงควายอยู่รอบพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง

การดำรงชีวิตของชาวยองในช่วงของการก่อตั้งชุมชนนั้นเป็นรูปแบบการดำรงชีวิตโดยพึ่งพาธรรมชาติเป็นแหล่งอาหารเป็นหลัก ในการไปหาในแต่ละครั้งมีจุดมุ่งหมายเพื่อการบริโภค หากมีเหลือก็จะนำไปจำหน่าย แต่เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ การจัดหาอาหารโดยเฉพาะจึงจับได้ครั้งละมาก ๆ คนยองส่วนใหญ่จะจับหาได้เอง การนำไปจำหน่ายจึงมีราคาไม่สูงมาก ซึ่งต่างจากปัจจุบันที่จับหาได้น้อยลง จึงทำให้มีราคาสูงเป็นอย่างมาก

การก่อตั้งชุมชนในช่วงแรกของชาวยอง มีอาชีพหลักคือการประกอบอาชีพทางการเกษตร นั่นคือการทำนาปลูกข้าวนาปีเก็บไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน แรงงานหลักที่ใช้ในการผลิตคือสมาชิกในครัวเรือน โดยแต่ละครัวเรือนจะเลี้ยงควายเอาไว้ใช้งานซึ่งจะมีความผูกพันเป็นสมาชิกของครัวเรือน ทั้งนี้ควายที่เลี้ยงแต่ละตัวจะมีชื่อเรียก และได้รับการดูแลเป็นอย่างดี เมื่อใช้งานจากควายในการทำนาเสร็จก็จะนำไปเลี้ยงรวมกันไว้ในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง ในรูปแบบของการปลูกเพิงพักเลี้ยงควายไว้รวมกันในแต่ละหมู่บ้าน เรียกว่าปางควาย จากพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง

ความสุขของแต่ละครัวเรือนคือการมีข้าวเต็มยุ้ง หาอาหารจากแหล่งธรรมชาติมาบริโภคร่วมกันในครัวเรือน

ปัจจุบันพบว่าสิ่งที่เป็นหลักฐานถึงความเป็นคนยองมีเพียงสำเนียงภาษาคนยอง อาหารของคนยองที่ยังพบบ่อยบ้าง

นอกจากนี้ยังพบการนำชื่อหมู่บ้านเดิมที่เคยอาศัยอยู่ในเมืองลำพูน มาตั้งเป็นนามสกุลของคนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง เช่น นามสกุล “ฉางข้าวน้อย” ย้ายมาจากบ้านฉางข้าวน้อย นามสกุลที่มีคำว่า “กาศ” ได้แก่ กันธิยะกาศ กันทากาศ ก้อนแสนกาศ ชันคำกาศ เคใจกาศ ทันกาศ ธรรมกาศ นูนเทนกาศ บุญมากาศ ปุกปิงกาศ มุดกาศ ลังกาศ วิตกาศ สิงห์กาศ สิตินกาศ สุธรรมกาศ สวนกาศ หมื่นมูลกาศ อุ่นโทกาศ อุ่นนันทกาศ และอุดรกาศ อพยพมาจากบ้านทากาศ นามสกุล “กันแก้ว” อพยพมาจากบ้านท่าชุมเงิน นามสกุล “เวียงพร้าว” อพยพมาจากบ้านดอยแต นามสกุล “ตะตองใจ” และ “หมื่นจี่” อพยพมาจากบ้านเหมืองจี่ นามสกุล “ภริษบรรณ, ราวิชัย, คำบัว” อพยพมาจากบ้านห้วยหยาบ ห้วยไซ นามสกุล “ก้างออนตา” อพยพมาจากบ้านบวัก้าง เป็นต้น

สรุปได้ว่า จากการศึกษาชีวิตในอดีตของชาวยอง กล่าวได้ว่า กว่า ๒๐๐ ปีที่ผ่านมา วิถีวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวยองคล้ายคลึงกับคนเมือง หรือชาวไทยวนอยู่มาก ซึ่งเห็นได้จากการเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทเหมือนกันทำให้มีพื้นฐานทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน มีการสร้างจิตสำนึก การบูรณาการ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต จารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมที่มีรากฐานเค้าเดิมจากถิ่นฐานบ้านเกิด ทำให้สะท้อนถึงชุมชนของคนยอง ได้มีการพัฒนาตนเองยกระดับการดำรงวิถีชีวิต อนุรักษ์สืบสานจารีตประเพณีของตน เพื่อให้ดำรงอยู่ต่อไปในสังคมไทยปัจจุบัน

๔.๓ การสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยอง

เครือข่ายทางสังคมของคนยอง ไม่ได้กำหนดรูปแบบการสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบ แต่เป็นการสร้างเครือข่ายผ่านระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติเหมือนกลุ่มชาติพันธุ์ใต้อื่นๆ นั่นคือการไปมาหาสู่กันในระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติและชาติพันธุ์

ดังนั้นเครือญาติของคนยอง จึงหมายถึง เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่สร้างบทบาทและสถานภาพให้กับสมาชิกในครอบครัวซึ่งเกิดจากสายโลหิตหรือจากการแต่งงาน ความคิดเกี่ยวกับระบบเครือญาติ เป็นความคิดเกี่ยวกับกฎเกณฑ์การจัดระเบียบสังคมของมนุษย์ขั้นพื้นฐานที่สุด การศึกษาระบบเครือญาติเริ่มมีทฤษฎีชัดเจนขึ้น โดยนักมานุษยวิทยาแนววิวัฒนาการได้ถกเถียงเรื่องรูปแบบการแต่งงานและระบบเครือญาติ หลังจากนั้นเป็นต้นมาการศึกษาระบบเครือ

ญาติก็เริ่มพัฒนาแนวคิดต่างๆขึ้น เช่น แนวคิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม หน้าที่นิยม ชาติพันธุ์ และโครงสร้างนิยม

ระบบเครือญาติ คือ การให้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่อสิ่งที่เป็นชีววิทยา การศึกษาเครือญาติทำโดยการตีความรูปแบบการแต่งงานและการสืบทายาท ซึ่งเป็นการให้กำเนิดและการแสดงตนเป็นพ่อแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างระบบเครือญาติและเงื่อนไขทางชีววิทยามีความซับซ้อนมาก เนื่องจากการจัดระเบียบและการสำนึกในความเป็นญาติถูกควบคุมด้วยวัฒนธรรมอย่างเข้มงวด และระบบเครือญาติยังเป็นเรื่องทางชีววิทยาที่เป็นตัวแบบให้กับการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม

รูปแบบของเครือญาติมีหลายชนิด ตัวอย่างเช่น ประเทศอินเดียความแตกต่างของระบบเครือญาติขึ้นอยู่กับบุคคลที่เป็นพี่น้องฝ่ายชายข้างพ่อ ในขณะที่เมืองอเมริกา ความสัมพันธ์ของญาติเกิดจากพิธีกรรมการรับคนเข้าเป็นสมาชิกในครัวเรือน พิธีการเป็นพี่น้องร่วมสาบาน และมีการนับถือผี หรือศาสนาเช่นเดียวกัน

แนวคิดโครงสร้างหน้าที่ทำให้เข้าใจว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นตัวกำหนดขนาดของครัวเรือน ลำดับชั้นของญาติ ความหมายของความเป็นกลุ่มญาติ แบบแผนการแต่งงาน การเป็นพันธมิตรจากการแต่งงานระหว่างกลุ่ม การสืบตระกูล การสืบมรดก การควบคุมทรัพยากร และควบคุมอำนาจทางการเมือง

จากการสัมภาษณ์ **พ่อมุง สิทธิตัน^๕** พบว่า เกิดที่บ้านป่าตัน ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน อพยพมาที่อำเภอแม่จันเพราะความแห้งแล้ง อพยพมาทางรถไฟ นอนที่ลำปาง ๑ คืน แล้วนั่งรถสองแถว (รถคอกหมู) ถึงอำเภอแม่จัน จึงมีการติดต่อสัมพันธ์กับเครือญาติในจังหวัดลำพูน เมื่อมีงานพิธีกรรม และงานประเพณีต่างๆ อยู่เป็นประจำ

พ่อหลวงบุญช่วย จับใจนาย^๖ กล่าวว่า แม่เป็นคนลำพูน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้อพยพมากับ ลุง ป้า น้ำ อา และเครือญาติหลายครอบครัว เดินทางมาทางเท้า และใช้วัวต่างบรรทุกสิ่งของเครื่องใช้ประจำตัวที่จะเป็น ผ่านอำเภอดอยสะเก็ด อำเภอเวียงป่าเป้า และอำเภอแม่สรวย อพยพมาอยู่แม่จันเพราะความแห้งแล้งเช่นเดียวกัน ปัจจุบันได้เดินทางไปเยี่ยมญาติที่ลำพูนเป็นประจำ โดยเฉพาะช่วงมีงานพิธีกรรมต่างๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น และญาติพี่น้องที่อยู่ลำพูนก็มาเยี่ยมที่แม่จันเช่นกัน

^๕สัมภาษณ์ นายมุง สิทธิตัน, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

^๖สัมภาษณ์ นายบุญช่วย จับใจสาย, อดีตผู้ใหญ่บ้าน, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

พ่อบุญยืน จี๋จุ่มปัน^๗ กล่าวว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๒ คุณตา คุณยาย พร้อมด้วยพ่อ แม่ ลุง ป้า น้ำ อา และเครือญาติหลายสิบครอบครัว เดินทางมาจากลำพูนโดยทางเท้า และวัวต่างบรรทุกสิ่งของเครื่องใช้ คนที่เป็นหนุ่มสาว ก็หาบข้าวของตามทางเดิน ผ่านดอกรางแก้ว ถึงอำเภอแม่จัน เหตุผลของการอพยพก็มาจากความแห้งแล้งเช่นเดียวกัน ปัจจุบันได้เดินทางไปเยี่ยมญาติพี่น้อง หลาน เหลน ที่ลำพูนอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะงานศพญาติพี่น้องไม่เคยขาด ตลอดถึงงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น ส่วนญาติทางลำพูนก็มาเยี่ยมเยียนเป็นประจำ

พ่อจรัส สมบัติใหม่^๘ กล่าวว่า เกิดที่บ้านเกาะทุ่งม่าน ตำบลป่าพลู อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๙ อพยพมาโดยการมาเป็นลูกจ้างทำนาที่อำเภอเชียงแสน เพราะที่นาที่ลำพูนมีน้อย คับแคบ และแต่งงานกับลูกสาวเจ้าของนา (ลูกสาวคนสุดท้าย) เครือข่ายทางเครือญาติกับลำพูนโดยได้ไปร่วมงานทางสังคมตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดอยู่เป็นประจำทั้งที่จังหวัดเชียงรายและจังหวัดลำพูน โดยเฉพาะงานศพ งานทำบุญตามวัดต่างๆ งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานแต่งงาน และงานอื่นๆ และทางญาติพี่น้องในจังหวัดลำพูนก็ได้เดินทางมาร่วมงานกับทางเชียงรายอยู่เป็นประจำเช่นกัน

แม่ดาว คำใจ^๙ กล่าวว่า พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้ำ อา และเครือญาติได้เดินทางมาจากอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๐ โดยมีเครือญาติของพ่อ แม่ ได้อพยพมาก่อนแล้ว มีผู้ร่วมเดินทางมา ๑๐ ครอบครัว เดินทางเท้าผ่านดอยนางแก้ว เช่นเดียวกัน ปัจจุบันได้ร่วมงานทางสังคมกับทางหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดอยู่เป็นประจำทั้งจังหวัดเชียงราย และจังหวัดลำพูน ในงานพิธีกรรมต่างๆ เช่นเดียวกับพ่อจรัส สมบัติใหม่

พ่อบุญยัง วงศ์สรรศรี^{๑๐} และพ่อประถม วงศ์สรรศรี (เป็นพี่น้องกัน) เกิดที่บ้านฝิ่งหมื่น ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อพยพมากับพ่อ แม่ ลุง ป้า และเครือญาติ ได้เดินทางจากลำพูนมาอยู่เชียงแสน โดยมี พี่ เพื่อนของพ่อเดินทางมาก่อนแล้ว เครือข่ายทางสังคม ได้ไปร่วมงานทางสังคมตามหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด อยู่เป็นประจำทั้งที่จังหวัดเชียงรายและจังหวัดลำพูน โดยไปร่วมงานพิธีกรรมต่างๆ เช่นเดียวกัน

^๗ สัมภาษณ์ นายบุญยืน จี๋จุ่มปัน, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์ นายจรัส สมบัติใหม่, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ นางดาว คำใจ, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายบุญยัง วงศ์สรรศรี, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

แม่บุญสวย ต๊ะต่องใจ^{๑๑} เกิดที่บ้านฝิ่งหมื่น ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นลูกสาวคนเดียวในจำนวนพี่น้อง ๖ คน ได้เดินทางมาอยู่เชียงใหม่พร้อมครอบครัว เครือข่ายทางสังคมเช่นเดียวกับผู้สัมภาษณ์ท่านอื่นๆ ที่กล่าวมา

๔.๔ วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยอง

วิถีวัฒนธรรมของคนยองที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยองให้มีความเข้มแข็งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแยกให้เห็นได้ถึงวัฒนธรรมเชิงพุทธจากงานประเพณีต่างๆ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย ผ่านระบบหัววัดที่อยู่ในเครือข่ายหรือพื้นที่เดียวกัน หรือพื้นที่ใกล้เคียง บางวัดอาจมีเครือข่ายต่างพื้นที่แต่ผ่านระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การเคารพนับถือกัน หรือความเป็นมิตรภาพกันอย่างแน่นแฟ้น ตัวอย่างการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ได้แก่

๑. เครือข่ายทางสังคมผ่านประเพณีทานต้นกล้วยสลากย้อม ในงานประเพณีทานต้นสลากย้อม จะมีขนาดใหญ่ ส่วนมากมีขนาดสูงกว่า ๑๓-๑๔ เมตรขึ้นไป นอกจากจะเป็นการทำบุญร่วมกันแล้ว ยังจัดให้มีการประกวดแข่งขัน และแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโดยมีเงื่อนไขที่ระบุขึ้นมาให้เป็นวิธีปฏิบัติการทำต้นสลากย้อมของแต่ละคณะศรัทธาของวัดในแต่ละตำบล โดยแต่ละคณะศรัทธาจะหมุนเวียนกันไปตามวัดของแต่ละตำบล เรียกว่าเป็นการ “เอามือ” กัน คือผลัดกันมาเวลาที่มีร่วมงานตำบลหรือวัดที่จัด หากใช้ต้นสลากย้อมขนาด ๑๐ เมตร เมื่อเมื่อไปวัดนี้ต้องมีขนาด ๑๐ เมตรหรือมากกว่าก็ได้ นอกจากต้นสลากย้อมแล้ว ยังมีการหมุนเวียนกันในรูปแบบของเครื่องดนตรีล้านนา และช่างฟ้อนในแต่ละชุมชนด้วย และนอกจากคณะศรัทธาแล้ว คณะสงฆ์ก็มีเครือข่ายในการนิมนต์มาร่วมพิธีกรรมดังกล่าว

๒. เครือข่ายทางสังคมผ่านประเพณีลอยกระทง “ลอยกระทง ตามผางประทีป” ประเพณีลอยกระทงของคนยอง เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การประกวดการแต่งกายพื้นเมืองยอง กาดหมั้วครัวแลง อาหารพื้นเมืองของชุมชน การปล่อยกระทง การจุดพลุ และการปล่อยโคมลอย โดยขอความร่วมมือกับเครือข่ายในชุมชนร่วมกันตกแต่งซุ้มประตูหน้าบ้าน วัด และชุมชน แต่งกายพื้นเมืองคนยอง เพื่อรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของคนยอง เข้ากับบรรยากาศในช่วงวันเพ็ญเดือนสิบสอง

นอกจากการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านประเพณีลอยกระทงแล้ว ยังมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านประเพณีถวายทานไม้แค่วันยี่เป็งด้วย ไม้แคหลวงที่ชาวบ้านช่วยกันจัดทำ

^{๑๑}สัมภาษณ์ นางบุญสวย ต๊ะต่องใจ, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

ทั้งประดับประดาตกแต่งสวยงามตั้งวางไว้ บนเสลี่ยงแล้วจึงขอสู่ มาตั้งแต่ และแห่ร่วมกันไปถวาย พระสงฆ์ในวัดที่ตนศรัทธาหรือในบางแห่งก็จะมีการประกวดต้นแคเป็นที่สนุกสนาน โดยความร่วมมือ ในลักษณะพหุภาคีเครือข่ายร่วมมือกันจัดงานแห่แคหลวง ตั้งแต่สภากาชาดธรรมอำเภอแม่จัน ร่วมกับ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทั้งเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์กร เอกชน หน่วยงานราชการต่าง ๆ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานจัดงานประเพณีแห่แค หลวงประจำปี โดยมีกิจกรรมการประกวดต้นแคหลวงของหมู่บ้าน ตำบล หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชนต่าง ๆ ซึ่งการประกวดนั้นมีการตัดสินในเรื่องรูปแบบขบวน นางงามแคหลวง (ธิดา แคหลวง) ความคิดสร้างสรรค์ ความสวยงาม ตลอดจนจัดให้มีกิจกรรมความบันเทิงเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีตามมาอีกมากมาย เช่น ฟ้อนรำ ประดิษฐ์บอกไฟดอก กระทงประดิษฐ์ เจดีย์ทราย ฯลฯ ซึ่ง ประเพณีการทานแคหลวงถือเป็นเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและมีคุณค่าควรแก่การสืบทอดให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป

๓. เครือข่ายทางสังคมผ่านประเพณีตีกลองหลวง ของดีที่เป็นหน้าตาและศักดิ์ศรีของ ชาวยองที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ กลองหลวงซึ่งเป็นกลองขนาดใหญ่และยาว จนต้องมีแท่นวางขนาดใหญ่ เช่น ล้อ หรือ เกวียน รถยนต์ หรือวางอยู่บนแท่นในหอกลอง หน้ากลองซึ่งด้วยหนังแท้หน้าเดียว มีสายเร่งเสียง และมีระบบเสียงที่พัฒนาโดยช่างฝีมือชาวยอง มีการตกแต่งอย่างประณีตบรรจง ตาม บริบทของชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณสองฝั่งลุ่มแม่น้ำ โดยเนื่องจากความเชื่อในเรื่องพลังอำนาจของเสียง จึงทำให้เกิดความสร้างสรรค์และพัฒนากลองขึ้นในทุกชุมชนคนยอง กลองหลวงจะนำออกมาใช้ใน งานในแต่ละปี เมื่อหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าวไปจนถึงหลังสงกรานต์ คือเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือน มิถุนายน กลองหลวงจะใช้ในขบวนแห่เมื่อวัดจัดให้มีงาน เช่น งานสงฆ์พระธาตุ งานฉลองพัด เปรียญ งานคร่ำตาน (คร่ำทาน) ถวายทางโบสถ์ วิหาร หรืองานบุญต่าง ๆ ก็จะจัดให้มีขบวนแห่กลอง หลวงร่วมด้วย การตีแห่กลองหลวงจะใช้การตีแห่ตีโหม่ง ดังนั้นกลองหลวงจึงได้ชื่อว่า เป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน หรือระหว่างบ้านกับวัดอย่างชัดเจน ในลักษณะของเครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในตำบล และเครือข่ายระหว่างวัดกับหมู่บ้าน ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ เกี่ยวกับกลองหลวงเริ่มตั้งแต่การสร้าง การใช้ การเก็บรักษาและอื่นๆ ต้องอาศัยความร่วมมือของวัด หมู่บ้าน พระ และชาวบ้านอย่างใกล้ชิด เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการสร้างกลองหลวงจะแสดงถึงภูมิ ปัญญาของชาวยองและชาวล้านนาอย่างแท้จริง เมื่อสร้างเสร็จแล้วจะถือว่าเป็นสมบัติของวัดและ หมู่บ้านนั้น ปัจจุบันกลองหลวงได้มีการแข่งขันกันมากขึ้น จึงทำให้กลองเป็นสัญลักษณ์แห่งเกียรติยศ และศักดิ์ศรีของชุมชนที่เป็นเจ้าของกลองหลวง จึงจัดเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่มีความเป็น เอกลักษณ์ของตนเอง ทั้งรูปแบบและบทบาทในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในสังคมชาวยอง

๔. เครือข่ายทางสังคมผ่านประเพณีตั้งธรรมหลวง (เทศน์มหาชาติ) ประเพณีฟัง เทศน์มหาชาติ ในทางภาคเหนือนิยมพูดกันว่า “ตั้งธรรมหลวง” ประเพณีนี้นิยมทำกันแทบทุกวัดวา

อาราม ในช่วงเทศกาลยี่เป็งเชื่อกันว่าการฟังเทศน์มหาชาติ ๑๓ กัณฑ์ ในวันเดียวจนจบ จักได้รับ อานิสงส์เมื่อตายไปแล้วจะได้ไปเกิดในสวรรค์ บางวัดก็จัดเป็น ๒-๓ วัน คือ วันแรกเป็นวันแต่งดา จะมีการประดับประดาตกแต่งสถานที่ที่มีการชัตราชวัตร ปักจ๊อน้อยตุงจ้อย ตุงอ่องอ่อง (ช่อธงเป็นรูปช้าง ม้า วัง ควาย รูปคน หลิง ชาย) เอามาแขวนไว้ตามจุดหรือสถานที่ที่จัดตั้งธรรมาสน์ เทศน์ มักนิยมใช้ วิหารเป็นสถานที่ประกอบพิธี โดยเฉพาะธรรมาสน์นั้น จะประดับประดาเป็นพิเศษประหนึ่งว่า ธรรมาสน์นั้นตั้งอยู่กลางป่าหิมพานต์ คือ ประดับไปด้วยหน่อกล้วย หน่ออ้อยแนบดอกน้อย ๑,๐๐๐ ดอก มะพร้าว กล้วย อ้อยเป็นลำเพื่อบูชาคาถาพันส่วนด้านนอกจะจัดเป็นทางเดิน สองข้างประดับไปด้วยโคมไฟน้อยใหญ่ ธงรูปช้าง ม้า ธงเสมาธรรมจักรและธงชาติ เข้าใจกันว่าเป็นการอัญเชิญพระยา เวสสันดรเข้าสู่เมือง ดังนั้นต้องอาศัยเครือข่ายทางสังคมในชุมชนในการให้ความร่วมมือกันจัดดา เครื่องประดับประดาต่างๆ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาประดับ ประดา เกิดความสัมพันธ์กันระหว่างพระ ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน นอกจากนั้น ในการเทศน์มหาชาติ นิยมนิมนต์พระที่เทศนาธรรมมหาชาติกัณฑ์เด่น เช่น ชูชก กุมาร มัทรี มหาราช จากวัดต่าง ๆ มา เทศน์ให้กับชาวบ้าน โดยมีหมอนเวียนแลกเปลี่ยนกันไปในแต่ละวัดในตำบล อำเภอ หรือต่างจังหวัด เป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างพระกับพระ พระกับชาวบ้าน และระหว่างวัดกับวัด

๕. เครือข่ายทางสังคมผ่านประเพณีปอยหลวง หลังจากผ่านพ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยวและ ผ่านปีใหม่ เข้ามาตั้งแต่เดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๘ เหนือ คือ ราวเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึง เดือนพฤษภาคม สภาพดินฟ้าอากาศจะอยู่ในช่วงฤดูแล้งชาวล้านนาจะนิยมจัดงานทำบุญเฉลิมฉลอง ต่าง ๆ จะใหญ่หรือเล็กนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่จัดและงานที่มีคนจำนวนมากมาร่วมทำบุญกันนี้ ชาวล้านนาจะเรียกว่า “งานปอย” ในความหมายของคำว่า “ปอย” นั้นหมายถึงการจัดงาน ที่มี ลักษณะเป็นงานหน้าหมู่ที่จัดร่วมกันทั้งคณะและศรัทธานั้น ๆ คือ มีการเตรียมการกันเป็นเดือนหรือ มากกว่า และมีการละเล่นต่าง ๆ ภายในงาน มีการประชาสัมพันธ์ ในรูปแบบการเล่าสืบต่อ ๆ กันไป

สำหรับประเพณีปอยหลวงถือเป็นประเพณีที่สำคัญมาก เพราะหากวัดใดมีการก่อสร้าง วิหาร ศาลา หรือถาวรวัตถุสำคัญแล้วเสร็จคณะศรัทธาต้องมีการทำบุญครั้งยิ่งใหญ่ซึ่งจะจัดงานเฉลิมฉลองกันถึง สามวันสามคืน ซึ่งการจัดเตรียมงานนั้นจะต้องตระเตรียมบอกกล่าวกันมาเป็นเวลาร่วมปี ทั้งนี้เพื่อให้พี่น้องศรัทธาได้ เก็บหอมรอมริบ และบอกกล่าวญาติพี่น้องให้มาร่วมเฉลิมฉลองทำบุญกัน ทั้งจากที่ใกล้และที่ไกล ดังนั้นการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านความสัมพันธ์ทางสังคม และ ความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติ ดังนั้นประเพณีงานปอยหลวงถือเป็นประเพณีที่นิยมมากในหมู่ชาวยองเพราะถือเป็นหน้าเป็นตาของแต่ละครอบครัว ที่จะได้แสดงออกถึงความศรัทธาและการจัดเลี้ยง ต้อนรับญาติพี่น้องที่มาร่วมทำบุญกันอย่างสุดฝีมือ งานปอยหลวงจะนิยมจัดกันเป็นเวลาสามวัน โดย คณะศรัทธาจะประชุมปรึกษาตกลงเลือกวันจัดงานปอยกันในช่วงหน้าแล้ง คือ ตั้งแต่กลางเดือน กุมภาพันธ์ เป็นต้นมาจนกระทั่งก่อนเข้าหน้าฝน เมื่อได้กำหนดวันเรียบร้อยแล้วก็จะป่าวประกาศ

ออกไปเพื่อให้แต่ละครอบครัวไปบอกกล่าวเรียนเชิญญาติพี่น้อง และศรัทธาญาติอื่น ๆ ที่สนิทคุ้นเคยกัน ให้มาร่วมทำบุญกัน ในวันเวลาดังกล่าว ในอดีตจะเป็นการนำขันดอกน้อย รูปเทียนเดินไปเรียนเชิญ บอกกล่าว เรียกว่า “บอกบุญ” สมัยต่อมาได้พิมพ์เป็นจดหมายเรียนเชิญ จนกระทั่งปัจจุบันนี้ โดยส่วนมากจะไม่บอกกล่าวในลักษณะนี้แล้วเพียงแต่ให้ทางวัดประกาศออกไปหากใครทราบหรือเป็นญาติพี่น้องกันเมื่อทราบแล้วมีจิตศรัทธาที่จะมาร่วมทำบุญ นอกจากนั้นยังสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ผ่านหัววัด โดยการนิมนต์วัดที่อยู่ในลักษณะที่เรียกว่า “หัววัดถึงกัน” มารับเครื่องไทยทาน ส่วนหัววัดต่างๆ ในตำบลต้องมีการจัดเครื่องไทยทานต่างๆ รวมทั้งขบวนแห่กลองหลวง ช่างพ้อน รวมทั้งปัจจัยในแต่ละวัดมาร่วมงาน หากวัดที่มาร่วมงานมีการจัดงาน “ปอย” วัดต่างๆ มีขบวนดังกล่าวไปร่วมงานด้วย ในลักษณะ “ตอบแทนบุญ” ที่มาร่วมงาน หมุนเวียนกันไปในแต่ละวัดและในแต่ละชุมชน

กล่าวโดยสรุป การทำงานแบบเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพราะสมาชิกเครือข่ายต่างมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้กลไกของการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ มีการร่วมมือกันในเรื่องต่างๆ และยังทำให้มีพลังต่อรองกับอำนาจต่างๆ ได้ดีขึ้น การเชื่อมโยงกันในลักษณะเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงเข้าหากันเป็นเครือข่าย มิใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันในระดับเพียงแค่การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือร่วมสังสรรค์ด้วยกันเท่านั้น หากจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยเป้าหมายที่ร่วมกันด้วย

ส่วนใหญ่เครือข่ายทางสังคมในชุมชน เป็นเครือข่ายตามแนวราบซึ่งนอกจากการให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของแกนนำกลุ่ม และความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำของกลุ่มเครือข่ายต่างๆ แล้ว ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนหรือประชาคมอย่างมาก

บทที่ ๕

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยโครงการ “ศึกษาประวัติกระบวนการสืบสานวิถีชีวิตของคนยองเชียงพุทธ ในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย” งานวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ ๑) เพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ๒) ศึกษากระบวนการ สืบสานวิถีวัฒนธรรมเชียงพุทธของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และ ๓) วิเคราะห์ วิถีวัฒนธรรมเชียงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้การดำเนินการวิจัยวิจัย เพื่อชุมชน (Community base research) โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของ คนยองเชียงพุทธ กระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชียงพุทธของคนยอง และวิเคราะห์วิถีวัฒนธรรมเชียง พุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยอง เครื่องมือในการวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ ข้อมูลที่สำคัญ ร่วมกับการสังเกตการณ์ และการศึกษาทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร รวมทั้ง วิเคราะห์พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหา โดยยึดหลักเทียบเคียงกับแนวคิด ทฤษฎี ควบคู่กับ บริบทของพื้นที่ที่ดำเนินการศึกษา

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิตของคนยองในจังหวัดเชียงราย

การอพยพของคนยองเข้าสู่เมืองเชียงราย เริ่มต้นในรัชกาลที่ ๓ ได้มีการจัดตั้ง เมืองเชียงรายพื้นคืนให้เป็น บ้านเมืองขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นกำลังช่วยเหลือเชียงใหม่ป้องกันภัยจากพม่า การอพยพเข้าสู่เมืองเชียงราย มี ๔ สาเหตุ คือ ๑) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอินต๊ะ บุตรเจ้าบุญมาผู้เป็นหลาน ซึ่งครองเมืองลำพูนอยู่ นำราษฎรชาวลำพูนและ เชียงใหม่ประมาณ ๑,๕๐๐ ครอบครัว ขึ้นไปตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงแสน และพระราชทานบรรดาศักดิ์ ให้พระยาราชเดช ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองเชียงแสน ๒) คนยองจึงได้ออกเดินทางกลับเมืองยอง โดยมี เป้าหมายที่จะลัดเลาะไปตามลำน้ำโขง เมื่อถึงสบบยอง แต่มีอุปสรรคในการเดินทางมากมาย จึงตั้ง บ้านเรือนอยู่ที่เมืองเชียงแสน ๓) เกิดภาวะภัยแล้งฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลติดต่อกันหลายปี ทำให้เกิด การขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภค จึงได้ออกเดินทางหาพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ และได้เข้ามาตั้งถิ่น ฐานในพื้นที่เวียงหนองล่อง อำเภอแม่จัน และ ๔) ถูกข้าศึกเข้าโจมตีหมู่บ้านเพื่อนำไปเป็นข้าทาส บริวาร ชาวบ้านต่างดิ้นรนต่อสู้อันและหลบหนีเข้ามาตั้งถิ่นฐาน อำเภอที่มีชาวยองอาศัยมากที่สุดก็จะมี อำเภอแม่จัน รองลงมาแม่สาย และเชียงแสน กับพาน

วิถีวัฒนธรรมชาวองเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีความสุข ซึ่งเกิดจากพลังศรัทธาแห่งการอุทิศเพื่อจรรโลงวิถีวัฒนธรรมพุทธและพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม สิ่งเหล่านี้คือ พลังแห่งการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะทั้งพระสงฆ์ ชาวบ้าน ที่ร่วมกันหล่อหลอมจนเป็นวัฒนธรรมคนองที่เข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน

๕.๑.๒ กระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

กระบวนการสืบสานวัฒนธรรมคนองที่สืบทอดต่อกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันผ่านขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษถึงรุ่นลูกหลาน ประเพณีวัฒนธรรมของคนองที่ยังคงอยู่และมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในปัจจุบันมีการสืบสานวัฒนธรรมคนอง โดยมีกระบวนการถ่ายทอด ในระดับครอบครัว ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) จากครอบครัวเป็นด้านหลัก ระดับชุมชน มีการสืบสานกันในรูปของโครงการต่างๆ ที่จัดทำขึ้นในชุมชน โดยความร่วมมือของวัด บ้าน โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ และระดับสังคม การสืบสานวัฒนธรรมผ่านสมาคมคนองอำเภอแม่จัน เช่น มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมคนองให้กับนักเรียนโรงเรียนจันจว้าวิทยาลัย

กระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของคนองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

กระบวนการสืบสานวัฒนธรรมคนองที่สืบทอดต่อกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันยังมีให้เห็นในท้องถิ่นของคนองในภาคเหนือ ไม่ว่าจะเป็น บ้านป่าซาง จังหวัดลำพูน บ้านแม่จันจว้า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้ได้สืบทอดต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษถึงรุ่นลูกหลาน ประเพณีวัฒนธรรมของคนองที่ยังคงอยู่และมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในปัจจุบันมีการสืบสานวัฒนธรรมคนอง โดยมีกระบวนการถ่ายทอดดังนี้

๑. ระดับบุคคล วิถีชีวิตคนองปัจจุบันยังมีความเป็นอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ มีปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก หลาน อยู่ร่วมกัน ดังนั้นในการถ่ายทอดวัฒนธรรม จึงผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) โดยผ่านปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ สู่ลูกหลาน เช่น ประเพณีสลาที่ย่อม พ่อแม่จะสอนให้ลูกหลานจัดเตรียมเครื่องตกแต่งต้นสลากยอม โดยแม่จะสอนหญิงสาวคนองจะใช้เวลาในตอนเย็น เริ่มจาก การจำตอง คือ การรีดใบตอง ด้วยเตารีดถ่ายเพื่อใช้สำหรับมวนบุหรี ซึ่งต้องใช้จำนวนมาก แล้วนำบุหรีดังกล่าวมาถักเป็นแพ เรียกว่า “มูลีแป” (บุหรีถักเรียนกันลงมามีความยาว ๓-๔ เมตร) เพื่อใช้แขวนประดับกันต้นสลากยอม รอบๆ ขอบชายร่มก็จะนำเหรียญสตางค์ ถักด้วยข้าวเปลือกเรียนรอบขอบเหรียญด้วยฝีมือประณีตสวยงาม เรียกว่า “การถักชะจา” มาร้อยแขวนตกแต่งโดยรอบๆ ขอบร่ม ส่วนพ่อจะสอนลูกชายจะเตรียมต้นสลากยอม การทำต้นสลากยอมจะนิยม

ทำต้นสลากย้อมให้มีขนาดใหญ่ ลำต้นสลากย้อมจะใช้ฟางมัดล้อมรอบ เพื่อแยกแ่การปักไม้ไผ่ บริเวณปลายไม้จะมีการย้อมสีให้มีสีสนหลากหลาย และจะให้กระดาษสีมาประดับจำนวนมาก ทำให้มีลักษณะคล้ายดอกไม้ไผ่ที่เรียกว่า “ดอกฮองเฮง” ด้วยสีสนต่างๆ ซึ่งทำให้เป็นที่มาของคำว่า “สลากย้อม”

นอกจากการสอนให้จัดเตรียมสลากย้อมแล้ว พ่อแม่ก็จะแนะนำให้ลูกทราบถึงหน้าที่ที่หญิงสาวพึงปฏิบัติเป็นเบื้องต้น คือ การเก็บหอมรอมริบเงินทองที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงเพื่อรักษาไว้ ทานสลากย้อมโบราณกล่าวว่าหญิงไผ่ยังไม่ได้ทานสลากย้อมหญิงนั้นไม่สมควรจะแต่งงาน ถ้าหญิงไผ่ทานสลากย้อมแล้วเขาถือว่าแต่งงานเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีได้ เพราะประเพณีทำให้เกิดผลดี คือ เป็นการทำให้เด็กรู้จักการเก็บหอมรอมริบ รู้จักมัธยัสถ์ ซึ่งต้องใช้เวลาในการเก็บเงินเพื่อทำสลากย้อมประมาณ ๔-๕ ปี พ่อจะทำนิสยมัธยัสถ์เกิดขึ้นได้ เมื่อหญิงสาวมีเงินพอที่จะทานสลากย้อมแล้ว โดยจะเริ่มซื้อของตระเตรียมไว้ทีละเล็กละน้อยตั้งแต่สร้อยคอทองคำ เข็มขัดเงิน และเครื่องเรือนครบทุกชิ้น นอกนั้นก็เป็นผู้สุมสลากย้อม โดยเฉพาะกล้วยใส่ทั้งเครือมะพร้าวใส่ทั้งทะลาย และยังมีขนมมเนยทุกอย่างใส่ตามมา

๒. ระดับชุมชน ในชุมชนคนยองได้มีการจัดตั้งศูนย์ต่างๆ ขึ้นมาเพื่อสืบสานวัฒนธรรมคนยอง เช่น กลุ่มทำขนมพื้นบ้านชาวไตยอง กลุ่มแปรรูปผ้าทอมือบ้านกิ้วพร้าว กลุ่มผ้าปักด้วยมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์ทอผ้าบ้านสันหลวงใต้ ได้ดำเนินการทอผ้า เช่น ผ้าถุงลายจก ผ้าถุงลายน้ำไหล ผ้าถุงลายชิต ผ้ายกดอกสีตระกะ เป็นต้น โดยโรงเรียนจันจว้าวิทยาคมนำข้อมูลของศูนย์ฯ เป็นแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ และมีโครงการไปศึกษาดูงานที่ศูนย์ เป็นต้น

นอกจากนั้นชุมชนได้ฟื้นฟูประเพณีที่นำเอารูปแบบเดิมมาให้ความหมายใหม่หรือผลิตใหม่ในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นปัจจัยให้คนยองตื่นตัวในการฟื้นฟูด้านวัฒนธรรมและประเพณี ชาวยองได้ริเริ่มประเพณีสลากย้อม ซึ่งถูกวางวันไปกว่า ๕๐ ปี โดยการรวมกลุ่มของชุมชนและจัดงานทานต้นสลากย้อม นอกจากนี้มีการสาธิตด้านขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เห็นภาพและธรรมเนียมปฏิบัติของคนยองในชุมชน มีทั้งประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง เช่น พิธีสืบชะตา ที่ทำเป็นประจำในวันปีใหม่เมือง และประเพณีอื่นๆ ที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องหรือสูญหายไปนานแล้ว เช่น การบวชปอยลูกแก้ว ในอดีตปอยลูกแก้ว คือ การบวชเด็กชายเพื่อเข้าศึกษาในวัด สำหรับปัจจุบันมีการฟื้นฟูการบวชปอยลูกแก้วที่ทุกคนแต่งกายสีสนสนใจสมจริง ซึ่งการบวชปอยลูกแก้วในครั้งแรกให้ถูกต้องตามประเพณีดั้งเดิม จึงเป็นการสาธิตการบวชเพื่อจะได้สืบสานกันต่อไป โดยพิธีจะอธิบายถึงเครื่องสักการะและของใช้ต่างๆ สำหรับพิธีการบวชตามประเพณี ส่งผลให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจประเพณีการบวชปอยลูกแก้วที่ถูกวิธี และมีการสืบทอดต่อๆ กันมา ปัจจุบันการสืบสานวัฒนธรรมในระดับชุมชน มีการสืบสานกันในรูปของ

โครงการต่างๆ ที่จัดทำขึ้นในชุมชน โดยความร่วมมือของวัด บ้าน โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่จัน เช่น โครงการท่องเที่ยววิถีไทย ท่องเที่ยววิถีชุมชน บ้านสันกลางหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โครงการวิถีไทยวิถีयोग โครงการจัดแสดงศิลปะพื้นบ้านและอาหารพื้นเมืองของคนยอง เป็นต้น

๓. ระดับสังคม มีการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมคนยอง ผ่านสมาคมคนยอง อำเภอแม่จัน มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมคนยองให้กับนักเรียนโรงเรียนจันจว้าวิทยาคม เช่น มีการถ่ายทอดวิธีการสานก๊วยสลากให้กับนักเรียนจันจว้าวิทยาคม สอนการทำงานหัตถกรรมต่างๆ เช่น ธนูหน้าไม้ ฮอกว้าวฮอกควาย (กระดิ่งห้อยคอวัวควาย) การทำอาหารคนยอง (ของกินคนยอง) สอนการตัดช่อดูง การจักสาน เช่น สานตะกร้า สานปลาตะเพียน เป็นต้น ซึ่งในการจัดตั้งสมาคมคนยอง มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตคนยอง เสริมสร้างและสนับสนุนให้สมาชิกได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกและบุคคลทั่วไปเชิงสร้างสรรค์และพัฒนา ร่วมกัน

การนำกระบวนการถ่ายทอดสู่การบูรณาการของวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ผ่าน“มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเชิงพุทธ” ซึ่งเป็นการปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัสดุสิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ผ่านการดำเนินกิจกรรม และพิธีกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาเป็นด้านหลัก กิจกรรมหรือพิธีกรรมเหล่านี้ ชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนี้เป็นสิ่งที่ชุมชน และกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ในวิถีชีวิต ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์

การสืบทอดทางวัฒนธรรมของคนยอง (cultural inheritance) เป็นกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนา (learning and development) ของคนยองเพื่อที่จะรักษาอัตลักษณ์ของแบบแผนของความคิด ความเชื่อ วิถีทาง และแนวปฏิบัติของตนเองไว้ โดยอาศัยกระบวนการในการสืบทอดทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นการไหลเวียนอย่างต่อเนื่องกันไปอย่างไม่รู้จบ การสืบทอดทางวัฒนธรรมในที่นี้หมายถึงการสืบทอดในสิ่งที่ประกอบด้วยแนวคิด (concept) รูปแบบ (form) และเนื้อหา (content) และวิธีการ (method) ที่ใช้ในการสืบทอดวัฒนธรรม การสืบทอดทางวัฒนธรรมพิจารณาได้เป็น 3 มิติ คือ มิติบุคคล (human) เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากบุคคล

กลุ่มหนึ่งไปยังบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง มิติพื้นที่ (space) เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่ง และมิติเวลา (time) เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากช่วงเวลาหนึ่งไปยังอีกช่วงเวลาหนึ่ง

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ภายใต้การดำเนินงานในรูปของชาติพันธุ์ เพื่อมุ่งเน้นทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการตั้งสมาคมคนยองเป็นตัวขับเคลื่อนถึงความเป็นชาติพันธุ์ที่ยังคงอยู่ในวิถีสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการมุ่งเน้นการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมคนยองไปสู่ลูกหลานเพื่อยังคงชาติพันธุ์ของต่อไปในอนาคต

ดังนั้น กระบวนการสืบสานวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญที่ทำให้มองเห็นวิถีความเป็นคนยอง ความคิดสร้างสรรค์ ทั้งด้านศาสนา สังคมวัฒนธรรม การปกครองที่ส่งเสริมสืบทอดกันมา ทำให้คนยองเป็นผู้มีความรับผิดชอบ รู้จักรักษาระเบียบวินัย มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รู้จักพัฒนาตนเอง เหมาะสมกับสภาพของสังคม เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ส่งเสริมขนบธรรมเนียมที่ดีงาม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทำให้เกิดการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อให้คงอยู่ในสังคม และเป็นการเสริมสร้างในการปลูกจิตสำนึกที่ดีงาม

๕.๑.๓ วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

วิถีวัฒนธรรมของคนยองที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยองให้มีความเข้มแข็งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแยกให้เห็นได้ถึงวัฒนธรรมเชิงพุทธจากงานประเพณีต่างๆ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย ผ่านระบบหัววัดที่อยู่ในเครือข่ายหรือพื้นที่เดียวกัน หรือพื้นที่ใกล้เคียง บางวัดอาจจะมีเครือข่ายต่างพื้นที่แต่ผ่านระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การเคารพนับถือกัน หรือความเป็นมิตรภาพกันอย่างแน่นแฟ้น

วิถีวัฒนธรรมชาวยองเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีความสุข ซึ่งเกิดจากพลังศรัทธาแห่งการอุทิศเพื่อจรรโลงวิถีวัฒนธรรมพุทธและพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม สิ่งเหล่านี้คือ พลังแห่งการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะทั้งพระสงฆ์ ชาวบ้าน ที่ร่วมกันหล่อหลอมจนเป็นวัฒนธรรมคนยองที่เข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน

วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยองในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

วิถีวัฒนธรรมของคนยองที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนยองให้มีความเข้มแข็งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแยกให้เห็นได้ถึงวัฒนธรรม

เชิงพุทธจากงานประเพณีต่างๆ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย ผ่านระบบหัววัดที่อยู่ในเครือข่าย หรือพื้นที่เดียวกัน หรือพื้นที่ใกล้เคียง บางวัดอาจมีเครือข่ายต่างพื้นที่แต่ผ่านระบบความสัมพันธ์ทาง เครือญาติ การเคารพนับถือกัน หรือความเป็นมิตรภาพกันอย่างแน่นแฟ้น ตัวอย่างการสร้างเครือข่าย ทางสังคมผ่านวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เช่น เครือข่ายทางสังคมผ่านประเพณีทานต้นกล้วยสลากย้อม นอกจากจะเป็นการทำบุญร่วมกันแล้ว ยัง แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโดยมีเงื่อนไขที่ระบุขึ้นมาให้เป็นวิถีปฏิบัติการทำต้นสลากย้อมของแต่ละคณะศรัทธาของวัดในแต่ละตำบล โดยแต่ละคณะศรัทธาจะหมุนเวียนกันไปตามวัดของแต่ละ ตำบล เรียกว่าเป็นการ “เอามือ” กัน คือผลัดกันมา นอกจากต้นสลากย้อมแล้ว ยังมีการหมุนเวียนกัน ในรูปแบบของเครื่องดนตรีล้านนา และช่างฟ้อนในแต่ละชุมชนด้วย และนอกจากคณะศรัทธาแล้ว คณะสงฆ์ก็มีเครือข่ายในการนิมนต์มาร่วมพิธีกรรมดังกล่าว เครือข่ายทางสังคมผ่านประเพณีปอย หลวง ถือเป็นประเพณีที่สำคัญมาก เพราะหากวัดได้มีการก่อสร้างวิหาร ศาลา หรือถาวรวัตถุสำคัญ แล้วเสร็จคณะศรัทธาต้องมีการทำบุญครั้งยิ่งใหญ่ซึ่งจะจัดงานเฉลิมฉลองกันถึง สามวันสามคืน ซึ่งการจัดเตรียมงานนั้นจะต้องเตรียมบอกกล่าวกันมาเป็นเวลาร่วมปี ทั้งนี้เพื่อให้พี่น้องศรัทธาได้เก็บ หอมรอมริบ และบอกกล่าวญาติพี่น้องให้มาร่วมเฉลิมฉลองทำบุญกันทั้งจากที่ใกล้และที่ไกล ดังนั้น การสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านความสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติ ดังนั้น ประเพณีงานปอยหลวงถือเป็นประเพณีที่นิยมมากในหมู่ชาวยองเพราะถือเป็นหน้าเป็นตาของแต่ละ ครอบครัว ที่จะได้แสดงออกถึงความศรัทธาและการจัดเลี้ยงต้อนรับญาติพี่น้องที่มาพร้อมทำบุญกัน อย่างสุดฝีมือ งานปอยหลวงจะนิยมจัดกันเป็นเวลาสามวัน โดยคณะศรัทธาจะประชุมปรึกษาตกลง เลือกว่าวันจัดงานปอยกันในช่วงหน้าแล้ง คือ ตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ เป็นต้นมาจนกระทั่งก่อนเข้า หน้าฝน เมื่อได้กำหนดวันเรียบร้อยแล้วก็จะป่าวประกาศออกไปเพื่อให้แต่ละครอบครัวไปบอกกล่าว เรียนเชิญญาติพี่น้อง และศรัทธาวัดอื่น ๆ ที่สนิทคุ้นเคยกันให้มาร่วมทำบุญกัน ในวันเวลาดังกล่าวในอดีตจะเป็นการนำขันดอกน้อย รูปเทียนเดินไปเรียนเชิญบอกกล่าว เรียกว่า “บอกบุญ” สมัยต่อมาได้ พิเศษเป็นจดหมายเรียนเชิญ จนกระทั่งปัจจุบันนี้ โดยส่วนมากจะไม่บอกกล่าวในลักษณะนี้แล้ว เพียงแต่ให้ทางวัดประกาศออกไปหากใครทราบหรือเป็นญาติพี่น้องกันเมื่อทราบแล้วมีจิตศรัทธาที่จะ มาร่วมทำบุญ นอกจากนั้นยังสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ผ่านหัววัด โดยการนิมนต์วัดที่อยู่ในลักษณะ ที่เรียกว่า “หัววัดถึงกัน” มารับเครื่องไทยทาน ส่วนหัววัดต่างๆ ในตำบลต้องมีการจัดเครื่องไทยทาน ต่างๆ รวมทั้งขบวนแห่กลองหลวง ช่างฟ้อน รวมทั้งปัจจัยในแต่ละวัดมาร่วมงาน หากวัดที่มาร่วมงาน มีการจัดงาน “ปอย” วัดต่างๆ มีขบวนดังกล่าวไปร่วมงานด้วย ในลักษณะ “ตอบแทนบุญ” ที่มา ร่วมงาน หมุนเวียนกันไปในแต่ละวัดและในแต่ละชุมชน

กล่าวโดยสรุป การทำงานแบบเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพราะสมาชิกเครือข่ายต่างมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานให้บรรลุ

เป้าหมาย โดยใช้กลไกของการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ มีการร่วมมือกันในเรื่องต่างๆ และยังทำให้มีพลังต่อรองกับอำนาจต่างๆ ได้ดีขึ้น การเชื่อมโยงกันในลักษณะเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงเข้าหากันเป็นเครือข่าย มิใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันในระดับเพียงแค่การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือร่วมสังสรรค์ด้วยกันเท่านั้น หากจะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยเป้าหมายที่ร่วมกันด้วย ส่วนใหญ่เครือข่ายทางสังคมในชุมชนเป็นเครือข่ายตามแนวราบซึ่งนอกจากการให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของแกนนำกลุ่ม และความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำของกลุ่มเครือข่ายต่างๆ แล้ว ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนหรือประชาคมอย่างมาก

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษางานวิจัยวิถีชีวิตวัฒนธรรมคนยอง มีข้อเสนอแนะดังนี้

- ๑) ควรสนับสนุนให้มีกิจกรรม สำหรับเยาวชนอย่างเหมาะสม และครอบคลุมอย่างทั่วถึง
- ๒) ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลของคนยองสู่สังคมโลก โดยการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต
- ๓) จัดตั้งกลุ่มเครือข่ายทุกตำบล อำเภอ ที่มีคนยองอาศัยอยู่ สร้างโครงสร้างรูปแบบ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่มีความชัดเจนเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งการสร้างกลุ่มเครือข่ายที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้น

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) การศึกษาการก่อเกิดเครือข่ายทางสังคมที่ยั่งยืน
- ๒) การศึกษาการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทางสังคมในตำบล อำเภอ จังหวัด
- ๓) การศึกษาเครือข่ายทางสังคม วิถีวัฒนธรรมของคนยอง ที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตมีผลอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนยอง

บรรณานุกรม

๑. ไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

ยอดขวัญ บุญซ้อน. การจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงของชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่. สถาบันวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.

กระทรวงวัฒนธรรม. พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ ปีพุทธศักราช ๒๕๕๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๕๖.

กลุ่มสาระการเรียนรู้. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. เชียงราย: โรงเรียนจันทน์จ้าววิทยาคม, ๒๕๕๙.

โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา. ไทยอง ชีวิต ศรีธา สล่าแผ่นดิน. สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ดร. เสรี พงศ์พิศ. เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน, ๒๕๔๘.

ดร.เพ็ญสุภา สุขคตะ ใจอินทร์/ เจษฎา สอนบาลี. เอกสารประกอบการประชุมเสวนาเชิงวิชาการพิจารณาเรื่องภาษา ศาสนา ศิลปะ และพิธีกรรมของชาวยอง: มองผ่านทิวบุตรหลวง. ลำพูน: ฝ่ายการศึกษา เทศบาลตำบลเวียงยอง, ๒๕๕๖.

ดร.อะหมัด ยี่สุนทร และ ผอ.สมบูรณ์ สุวรรณราช. Module ๗: การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม Network Building and Participatory, ๒๕๕๐.

- ทวี สว่างปัญญากร. **ตำนานเมืองยอง**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๗.
- ธนศวรรี เจริญเมืองและแสวง มาละแซม. **ลำพูน ๑๔๐๐ ปี : การกึ่งที่ทำทหายในวัฒนธรรมกับการปกครองท้องถิ่นลำพูน**. เมืองยองหรือภูชัย. เชียงใหม่: โครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙.
- นันทริยา ลำเจียกเทศ. **ระบบเสียงภาษาลือลำปาง**. มนุษยศาสตร์. (ม.ป.พ.), ๒๕๓๐.
- ปริญญา แก้วโพธิ์ และคณะ. **โครงการศึกษาหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านในการสนับสนุนการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย**. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร. **เครือข่าย: ธรรมชาติความรู้และการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา, ๒๕๔๗.
- พลเอกเอกชัย ศรีวิลาศ. **การสร้างเครือข่ายและการประสานงาน**. สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๖.
- เพ็ญสุภา สุขคตะ. วัดลุ่มช้าง. **พระธาตุจอมยอง: คนยอง: การสร้างบ้านปลงเมือง**. พิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสพิธีสงฆ์พระธาตุจอมยองศรีหรือภูชัย ณ วัดลุ่มช้าง ตำบลประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: บุญศิริงานพิมพ์, ๒๕๕๗.
- เมืองดี นนทะธรรม และคณะ. **การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนวัดประตูป่า ตำบลประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน**. งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. ลำพูน: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๑.
- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่: **สถาบันราชภัฏเชียงใหม่**, ๒๕๕๓.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิชเคชั่นส์, ๒๕๕๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิชเคชั่นส์ ๒๕๕๖.
- วัดป่าตาล. **วัฒนธรรมไทยของ วัดป่าตาล ชาติพันธุ์ไทยอง**. เชียงใหม่: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๕๓.
- วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง. **บ้านโบราณเมืองลำพูน**. เอกสารโครงการ “บ้านสวย ลำพูนเมืองน่าอยู่” พิมพ์ครั้งที่ ๑. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

สนธยา พลศรี. **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๐.

สร้อยดี อ่องสกุล. **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ ๒๕๕๑.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่. **วัฒนธรรมไทยของ วัดป่าตาล**. เชียงใหม่: หสม.เวียงบัวการพิมพ์ ๒๕๕๓.

สำนักวิจัยและพัฒนา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. **ชาวไทยอง : ภาษา ผ้าทอ พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ. เทศบาลตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง: จังหวัดลำพูน, ๒๕๕๔.

สุชานาฏ ลิตานุรักษ์ และคณะ. **ชาวไทยอง : ประวัติศาสตร์พื้นที่ในตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน**. สถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๔.

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. **ตัวตนของกับท้องถิ่นล้านนา: สื่อกับการเมืองอัตลักษณ์ในยุคโลกาภิวัตน์**. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

สุวิภา จำปาวัลย์. **ชาติพันธุ์ไทยในจังหวัดลำพูน. ชาติพันธุ์พื้นราบในล้านนา**. สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่, ๒๕๕๖.

แสวง มาละแซม. **ชาวไทยองย้ายถิ่น**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

แสวง มาละแซม. **คนองย้ายแผ่นดิน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

แสวง มาละแซม. **ท้องถิ่นศึกษา: ยองศึกษา พิมพ์ครั้งที่ ๒**. เอกสารประกอบการศึกษาในสถานศึกษา และชุมชน: เทศบาลตำบลเวียงยอง, ๒๕๕๗.

แสวง มาละแซม. **เมืองยอง คนยอง ตำนาน ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. สมาคมชาวยอง: เชียงใหม่, ๒๕๕๔.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. **ประวัติความเป็นมาและการตั้งถิ่นฐานของไทลื้อในล้านนา. การสัมมนาเรื่องมรดกสิ่งทอไทลื้อกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมในล้านนา**. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในเขตภาคเหนือร่วมกับศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่: สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

(๒) งานวิจัย วิทยานิพนธ์ :

ดร.สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์. การปนเปื้อนภาษาคำเมืองในภาษาของ บ้านป่าบงหลง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๑.

ณิชาพร แสงเหมือนขวัญ. การศึกษาเส้นทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวยองในเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการศิลปะและวัฒนธรรม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕.

ดิศราร สร้อยญาณะ. “การศึกษาวรรณยุกต์ภาษาของเชิงกลศาสตร์: การเปรียบเทียบในบริบทคำพูดเกี่ยวกับคู่ต่อเนืองและระหว่างสองรุ่นอายุ”. ปรินญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

นันทพร ศรีสุทธะ. วิถีชีวิตชุมชนกับกรณีศึกษาชุมชนบ้านจัว ตำบลสมัย อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

วิสุทธิ์ ศรีวิศาล. ระบบเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของเผ่าผีตองเหลืองในสังคมไทย. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๓๗.

สุรทิน ตาตะนิยะ. จิตรกรรมพุทธประวัติ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙.

แสวง มาละแซม. “ประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยองในเมืองลำพูน (พ.ศ. ๒๓๔๘ - ๒๔๔๕)”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

สำลี จำเริญชัย [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/377088>, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

chutikanAtitan [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/chutikanatitan/laksna-wathnthrrm-thiy>, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

วัลนิสา แวตะ. การสืบสานวัฒนธรรม [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://thttraditionthailand.blogspot.com/2015/11/blog-post.htm>, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

สถิติประชากร. ระบบสถิติทางการทะเบียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age.php, [๙ สิงหาคม ๒๕๖๐].

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ ๒๐ เรื่อง
ที่ ๓ จิตรกรรมไทย แบบประเพณี [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?page=main&book=20,2538>, [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐].

(๔) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ แสวง มาละแฉม. อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาไทยศึกษา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายทองคำ ภิญญจิตร. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม. ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายแอ๊ด คำเงิน. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑. ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๓
สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ บัวไข เชื้อนเรือง. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูไพศาลธีรคุณ. เจ้าอาวาสวัดต้นแก้ว ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมาริรม. เจ้าอาวาสวัดบ้านยู้ง. ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์. ๓ มกราคม
๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พ่อหนาน แดชะชื่น. เวียงหนองหล่ม. อำเภอแม่จัน. จังหวัดเชียงราย. วันที่ ๑๐ สิงหาคม
๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พ่อหลวงก่อง หน่อไชย. อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘ บ้านกองาม. ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พัชรภรณ์ ปัญญาเค็ง. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พิกุล อุ่นพิมพ์. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ มนูญ ศรีประสาท รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน. ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายมุง สิทธิตัน, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายบุญช่วย จับใจสาย, อดีตผู้ใหญ่บ้าน, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายบุญยีน จีจุมป็น, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายจรัส สมบัติใหม่, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางดาว คำใจ, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายบุญยั้ง วงศ์สรรศรี, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางบุญสวย ต๊ะต้อใจ, ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นภาพรรณ ยะเวียง. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒
ตำบลแม่กา

ที่ กง ๖๖๔๗/๕๕๓

๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้สิทธิบัตรวิทยุชุมชนวิทยุ

นมัสการ ท่านเจ้าพระยาพรหมมุนีธรรมโมลี เจ้าอาวาสวัดป่าภูก้อน จ.ร้อยเอ็ด รอยสักกณโฑแก้วแก้ว
ด้วย พระอริการเจ้าอาวาส ธาตุ สมเฒ่า นามสกุล ขุนภาค เลขประจำตัวนิสิต ๕๘๓๐๘๖๕๐๐๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยุชุมชนเรื่อง "ศึกษาศาสนาธรรมสืบสานวิถีวัฒนธรรม
เชิงพุทธของคณะอภินิหารวิเศษพะเยา"

ในกรณี บัณฑิตศึกษา จึงมีกรรมการเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ พระอริการเจ้าอาวาส สมเฒ่า ให้
ดำเนินการยื่นขอขึ้นขบวนรวมข้อมูลการวิจัยตามแจ้งระเบียบสมควร

จึงน้อมสักการาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุมัติทุนอุดหนุนค่า ๗ โถงทันที

นโมสักการาด้วยเคารพ

(Signature: อ.วิเศษ)

(พระครูโสมภณวิจิตรสุวี, รศ.๓๖)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

(Signature: อ.วิเศษ)
(Signature: อ.วิเศษ)
(พระครูโสมภณวิจิตรสุวี)

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา
โทรศัพท์ ๐ ๕๖๖๓ ๐๕๐๕

เจ้าอาวาสวัดป่าภูก้อน จ.ร้อยเอ็ด โทร ๐๕๐๖๔๕๖๑๑๕
วิทยาเขตพะเยา
๐๕๐-๖๗๕๖-๓๔๐

มหาวิทยาลัยมหาดุสิตสงขลราชวิทยาลัย
วิทยาเขต วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒
ลำปางพะเยา

ที่ กอ ๖๔๗๖/๕๖๖

๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิเทศนิเทศภายในข้อมูลการวิจัย

ณ วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐ นี้ ข้าพเจ้าในฐานะคณาจารย์และคณาจารย์นิเทศ

ด้วย พระอธิการจำลอง ฉายา สุเมโธ พนมถุด ฐานานุกรม เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๔๐๕๐๐๓
นิเทศหลักสูตรของคณาจารย์นิเทศ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา กิ่งเขตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาระบบการสืบสานวิถีวัฒนธรรม
เชิงพุทธของชุมชนในจังหวัดพะเยา"

ในกรณี บัณฑิตศึกษา จึงมีมติคณะเพื่อขอความเห็นชอบพระสงฆ์จากท่านให้ พระอธิการจำลอง ฉายา สุเมโธ ให้
ส่งภายในเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยก่อนจะยื่นในสภามหาวิทยาลัย

จึงมีมติการณเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุญาตในนามของคณาจารย์ ๗ โฉดาสวีย์

ณ ที่ว่าการจังหวัดพะเยา

(พระครูโสภณปริยัติสุธี, พ.ศ.๖๖)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ณ วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐

(พระครูเกษมสุขุมภาหิต)
ทรงคุณวุฒิพิเศษกองการศึกษา

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา
โทรศัพท์. ๐-๕๕๖๖-๐๕๕๖

วงศาคณาญาติ
อ. นันทิณี
โทร. ๐๕๖๖๖๖๖
๐๕๖ ๑๕๔๕๐๔๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒
ลำปางเม่า

ที่ ศธ ๖๑๕๗/ว.๕๓

๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรียน ขออนุญาตให้ใช้ตึกในารณ์เก็บข้อมูลการวิจัย

นิตการ ทำางพะภักดีวิเนตรพะภักดีวิเนตรวิเนตร (เจ้าอาวาสวัดท่าอิฐมอญ)

ด้วย พระอธิการเจ้าธอง นามาน สุเมโธ นามสกุล กุณการ เลขประจำตัวนิก ๕๗๑๖๘๖๕๖๖๗
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรม
 เจ็ดพุทธองค์ของมอญในจังหวัดพะเยา"

ในการนี้ บัณฑิตศึกษา จึงมีสการมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ พระอธิการเจ้าธอง สุเมโธ ได้
 สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยตามแห่งอันสมควร

จึงมีสการมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุญาตนายคุณเม่า ๗ โฉกาศนี้

นิตการณคัยการเกษตร

(พระครูโสภณวิจิตรสุธี, ส.ดร.)

วิชาการผู้ำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา
โทรศัทพ์. ๐ - ๕๖๖๖๗ - ๖๖๖๖๖

ยื่นคำขอใช้ตึกวัดท่าอิฐมอญ

น. (Signature)

พชร วิเนตรวิเนตรวิเนตรวิเนตรวิเนตร

ประธานคณะมนตรีประศาสน์การวิทยาลัยสงฆ์

วัดท่าอิฐมอญ ต.จันทวิทย์ อ.แม่จัน

จ.เชียงราย ๐๙๒-๕๒๖๕๗๙๙

ที่ ศธ ๒๕๕๖/ว ๕๐

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
วิทยาเขตขอนแก่น ชั้น ๒ ตำบลเมืองเก่า
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๖๐๐๐

๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้มีสิทธิ์เข้าแข่งขันกิจกรรมวิจัย
เพิ่มพูน *นายสุวิทย์ วิวัฒน์ชัย อัครวิทย์*

ด้วย พระองค์เจ้าอรุณฉายา สุนทร นามสกุล ชุมพาศ ราชวงศ์จักรี มีสิทธิตั้งแต่วันที่ ๑๐๐๕๐๖๕๐๐๑
นิสิตหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
มหาวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาระบบการสืบสานวิถีวัฒนธรรม
เชิงพุทธของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น"

ในกรณี บัณฑิตศึกษา ข้าราชการครู เพื่อขอขออนุญาตเข้าแข่งขันฯ ขอให้ พระองค์เจ้าอรุณฉายา สุนทร
ได้พิจารณาถึงเรื่องขออนุญาตการวิจัยตามแต่จะเห็นสมควร

จึงแจ้งขอทราบเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุญาตในนามของชุมชน ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูโฆธมณวิจิตรสุธี, ว.ศ.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พระยา
เมธวิฑูรย์ วิทยาลัยสงฆ์นครราชสีมา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พระยา
โทรศัพท์. ๐-๕๔๔๗-๐๖๕๖

(ขอขมา) อัครวิทย์
วิวัฒน์ อ. อัครวิทย์
๕๑ หมู่ ๑ ตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น
๕๑ หมู่ ๑ ตำบลเมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น

ที่ MS ๒๕๒๓/ว.๕๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพระยา ๕๐๐ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพระยา จังหวัดพระยา ๕๓๐๐๐

๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตสภาขอรับรับรองการวิจัย
เชิงคุณภาพ เรื่อง การวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับ การพัฒนาระบบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ด้วย พระอธิการจำลอง ฉายา สุนโว นามสกุล ชุมภต แดงป่อง ด้มีบัตร ๕๗๐๐๕๐๐๕๐๐๑
นิตยภัตคุณครูพุทธศาสนิกชนบำนาญ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพระยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาระบบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอน
ต้นของพระสงฆ์ในจังหวัดพระยา"

ในกรณี นี้เพื่อศึกษา จังหวัดพระยา เพื่อขอรับรองการวิจัยจากบัณฑิตสภาบัณฑิตศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้รับอนุญาตเพื่อขอรับรับรองการวิจัยตามแต่ขอเห็นสมควร

จึงเรียนขอเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออยู่ในที่นของคณะฯ ณ โอกาสนี้

ขอเชิญดู

ดร.ศุภกิจ นิมิตต์
ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิทยุสงฆ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพระยา

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พระยา
โทรศัพท์ ๐ - ๕๖๖๗ - ๐๐๐๒

ดร.ศุภกิจ นิมิตต์
๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐

ที่ ศธ ๒๒๕๓๖.๑๖๓

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา
ตำบลเมืองหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๑๐๐๓

๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออุปถัมภ์ให้นักศึกษาระดับปริญญาตรี

เรียน นายเอกนรินทร์ สัมปหาราช ฝาแฝด อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ด้วย พระยารัษฎาธิราชเจ้า อมาตย์เอก มหาอำมาตย์ตรี พลเรือเอก นพ.ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล องคมนตรี และอดีตรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง นายเอกนรินทร์ สัมปหาราช ฝาแฝด อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา ให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน "ศึกษาระบบนันทการศึกษานานาชาติวิไลยธรรม" จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในกรณี นี้เพื่อศึกษา จึงมีมติให้ขอทราบและขออุปถัมภ์จากท่านให้ พลเรือเอกสุเมธ ตันติเวชกุล ได้มีคำสั่งเพื่อขออุปถัมภ์โรงเรียนดังกล่าวแต่จะเห็นสมควร

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ทราบและขออุปถัมภ์ขอทราบ พลเรือเอกสุเมธ ตันติเวชกุล

ขอเรียน

(พลเรือเอกสุเมธ ตันติเวชกุล พล.ร.อ.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสหวิทยาเขต
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา

เอกนรินทร์ สัมปหาราช
รองอธิการบดี

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสหวิทยาเขต
โทรศัพท์ ๐-๓๖๔๖-๐๘๐

๒๕ ส. / จิมจวิ จ. เฟ่จิม จ. เบ็ดจิม

ที่ ศษ ๒๕๕๖/๒๕๖๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชบุรีวิทยาเขตพระยา
อำเภอเมืองพระยา จังหวัดพระยา ๕๖๐๐๐

๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอขอยกให้ไม่มีถิ่นกำเนิดเป็นข้อยุติ

เรียน นาย วรวิทย์ วัฒนศิริกุล (ผู้ร้อง) และ นาย ประจักษ์ ทรัพย์ประเสริฐ (ผู้ร้อง) ๓๑/๘/๖๐

ด้วย พระอธิการเจ้าสอง ฉายา สุมโร นามสกุล ชุมภักดิ์ แห่งวัดป่าวิจิตร ๕๘๑๐๕๐๕๐๐๓
มีคุณวุฒิสูงทางด้านธรรมศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพระยา ได้มีใบอนุญาตให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาระบบการสืบสาววิถีวัฒนธรรม
เชิงพุทธของชุมชนในจังหวัดพระยา"

ในกรณี บัณฑิตศึกษา จึงเรียนมาเพื่อขอทราบและขอทราบให้ พระอธิการเจ้าสอง สุมโร
ได้มีสถานะเป็นบรรพชิตอยู่ตามวัดพระยา

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาใช้ความอนุเคราะห์ และขอคุณในทางอนุคุณฯ ณ โอกาสนี้

ขอเชิญฯ

(พระครูโศภนปริยัติคุณ, ร.ท.ท.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พระยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพระยา

สมศักดิ์ วัฒนศิริกุล

N

(นางสมศรี วัฒนศิริกุล)

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พระยา
โทรศัพท์: ๐-๕๖๕๕๕-๐๖๖๖

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ วิทยาเขตพระยา

เลขที่ ๕๘ ม. ๑๒ ต. กิ่งหวาย/อ. เมือง/จ. ราชบุรี ๕๖๐๐๐

ที่ ศธ ๒๕๕๓/ว ๕๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแมก
สามัคคีเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๑๐๐

๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีเข้ารับการวิจัย

เรียน นายอึ้ง (สิริสิทธิ์)

ด้วย พระอธิการเจ้าคุณ นามาน พุ่มไร่ นายเขต พุ่มไร่ และภรรยา ๒ คน มีที่ ๕๖๖๐๕๐๕๐๐๓
นิคมสร้างสุขพุทธศาสนคณาภิรมย์ที่ ๓ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรม
เชิงพุทธของชุมชนมุสลิมในจังหวัดพะเยา"

ในการนี้ บัณฑิตศึกษา จึงเจริญพามาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ พระอธิการเจ้าคุณ พุ่มไร่
ได้รับอนุญาตให้เข้ารับการวิจัยและเก็บข้อมูลตามประเด็นที่เสนอ

จึงขอวิงวอนเพื่อพิจารณาด้วยความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูไพศาลวิจิตรฐิติ, ว.ค.ร.)
อธิการบดีสำนักการศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

บันทึกที่ขอ: ๕๕๕๓-๖๖๖
โทรศัพท์: ๕๕๕๓-๖๖๖

อึ้ง (สิริสิทธิ์) ๕๖๖๐๕๐๕๐๐๓
นายเขต พุ่มไร่
54 หมู่ 12 บ้านสันตสุขหลวง
ต.จันทราใต้ อ.แม่ใจ จ.พะเยา

พ.ศ. ๒๕๖๓/๖๓๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเวียงเชียงวิน จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๓๓ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้สิทธิแก่แก่นแก่นซึ่งผู้สมัครวิจัย

เรื่อง นายบุญช่วย อึ้งไพเราะ

ด้วย พระอธิการธีรพงษ์ ฉายา สุเมโธ บรมขจร พุทธาทิ เกจิวิมล ๕๘๖๐๐๐๐๐๐๐๐
ได้มีมติของมหาเถรสมาคมแห่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้มีมติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธของชาวกองมอญในจังหวัดพะเยา"

ในการนี้ บัณฑิตศึกษา จึงเชิญพระเถรานุเถระที่สอบความชอบถวายตั้งจากท่านให้ พระอธิการธีรพงษ์ สุเมโธ ได้มีมติการแต่งตั้งกรรมการวิจัยและสอบวิทยานิพนธ์

จึงยกย่องพระเถรานุเถระดังกล่าวไว้ความชอบแก่ท่าน และขออนุญาตในทางขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูโฆภณวิจิตรวิมล, วศ.ภ.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตพะเยา
๒๕๖๓ - ๕๕๕๗ ๐๕๖

ยื่นต่อ มหาบัณฑิต
นายบุญช่วย อึ้งไพเราะ
๐๐๓๓ ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา พ.ศ. ๒๕๖๓ -
๕๖๖ ๕๖๖
๕๒ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา พ.ศ. ๒๕๖๓

พ. ศ. ๒๕๖๓/๖๕๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชบุรี
วิทยาเขตพระยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่ลา
อำเภอเมืองพระยา จังหวัดพระยา ๕๖๐๐๐

๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอขงวุฒิให้มิกสัมพันธ์กับข้อมูลการวิจัย

เรียน นาย สุวิทย์ อธิกุลรัตน์

ด้วย พระอธิการเจ้าอาวาส นาย สุเมธ นามสกุล ชุมภักดิ์ แห่งวัดเจ้าศิริคุณ ๕๖๖๐๐๕๐๐๑
นิสิตหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ราชบุรี วิทยาเขตพระยา ได้บรรลุผลให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรม
เชิงพุทธของภคกถาในจังหวัดพระยา"

ในกรณี บัณฑิตศึกษา ขอขงวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์ แห่งจากท่านให้ พระอธิการเจ้าอาวาส สุเมธ
ได้ขงวุฒิเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยตามพระเจดีย์สงฆวัด

จึงขอขงวุฒิเพื่อพิจารณาถึงความอนุเคราะห์ และขงวุฒิในนามของ คุณลา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูโสภณบริรักษ์, ร.ศ.๖.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พระยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ราชบุรี วิทยาเขตพระยา

ขอแจ้งให้ทราบ ในที่นี้สงฆ์พระยา
๐๖๖๖๖ - ๐๖๖๖๖

๐๖๖๖๖ ๐๖๖๖๖ ๐๖๖๖๖
๐๖๖๖๖ ๐๖๖๖๖ ๐๖๖๖๖
๐๖๖๖๖ ๐๖๖๖๖ ๐๖๖๖๖
๐๖๖๖๖ ๐๖๖๖๖ ๐๖๖๖๖

ที่ ศก ๒๕๖๓/ว.๕๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
วิทยาเขตขอนแก่น ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลเม็กกา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๓๓ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอร้องญาติให้วินิจฉัยสภาพอันเกินข้อกล่าวหาวิจัย
กรณี **นาย วิจิตร สอนนิล ไชยม**

ด้วย พระอธิการเจ้าของ นามว่า สุนโธ บานสกุท กุณฑก อรพธูร์ ที่วัดสีต ๕๘๑๐๙๖๕๐๐๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ยื่นขอเปิดไต่สวนวินัยในชื่อเรื่อง "ศึกษากระบวนการสืบสวนวิจัยวัฒนธรรม
เชิงพุทธของชุมชนใน "วัดศรีเมืองนะ"

ในกรณี บิดเจ๊กี๊ยะ จึงจึงขอพระมาตี้อยบายฯ มอนตรวจตั้งจากท่านให้ พระอธิการเจ้าของ สุนโธ
ได้มีเอกสารเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยตามแต่จะเห็นสมควร

จึงเรียนพระมาตี้อยบายฯ ให้ทราบและขอขมาโทษขอขมา ณ โอกาสนี้

ขอเป็นธุระ

(พระครูโสภณวิจิตรดี, รศ.๓.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา วิทยาเขตพะเยา

วิจิตร สอนนิล ไชยม

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พะเยา
โทรศัพท์ ๐-๕๐๐-๐๖๕

๒๕/๘ ๒. วิจิตร สอนนิล ไชยม

๓. วิจิตร สอนนิล ไชยม อ. วิจิตร

ที่ ศธ ๒๕๕๓/ว ๕๐๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพระยา ๕๕๖ หมู่ ๖ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพระยา จังหวัดพระยา ๕๕๐๐๐

๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๐

เรื่อง ขอบัญญาให้มีสิทธิการณับทุนการศึกษาวิจัย

เรียนพระวินัย ^{๐๐๗} ^{๐๐๗} ^{๐๐๗}

ด้วย พระอธิการธีรพงษ์ นามาน นามสกุล ทุมกาเท เลขที่วัดคันฉิ่ง ๕๕๐๐๕๐๕๐๐๐๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพระยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรม
เชิงพุทธของคณาจารย์ในจังหวัดพระยา"

ในกรณี บัณฑิตศึกษา จึงขอเรียนขอขออนุญาตจากท่านให้ พระอธิการธีรพงษ์ นามาน
ได้รับทุนการศึกษาเพื่อไปรวบรวมข้อมูลการวิจัยตามคณะที่เรียนมา

จึงกรณุขอเรียนขอความอนุเคราะห์ และขออยู่ในความขอบคณา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

พระครูโตภณวิจิตรดี, วศ.พร.
อธิการบดีฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พระยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพระยา

คุณธีรพงษ์ นามาน

นายธีรพงษ์ นามาน

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พระยา
พระยา ๕๕๖ หมู่ ๖ ๐๕๐๐๐

๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๐

ที่ ๕๖ ๒๕๖๒/ว.ศ.๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
ตำบลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๓๗ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตให้สมัครเข้าแข่งขันกับข้อมูลการวิจัย

โดย **นายบุญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์**

ด้วย พระครูธีรพรนิริยชัย ฉายา สุนโณ ขามภักดิ์ ทนฺตโกศล ๘๓๒๖๓-๕๐๐๕๐๐๘
มีมติให้ยุบพระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่ง สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ให้ใบอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษากระบวนการสืบสานวิถีวัฒนธรรม
เชื้อพระของชุมชนในจังหวัดพะเยา"

ในกรณี บัณฑิตศึกษา จึงขออนุญาตให้ขอทราบข้อมูลรายละเอียดจากท่านให้ พระอธิการเจ้าทอง สุนโณ
ได้รับทราบเพื่อพิจารณาการออกใบอนุมัติการวิจัยตามต่อขอรับทราบว่า

จึงขอเรียนแจ้งเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอข้อมูลตามขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูโฆณบริรักษ์, รศ.ดร.)
ราชการุณผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ที่ ๕๖/๒๕๖๒
๕๖๖/๒๕๖๒

นายบุญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์
๕๕/๒ นายบุญชัย วงศ์สิริสวัสดิ์
อ.เมืองพะเยา จ.พะเยา

พ. ศ. ๒๕๖๓/ว.๕๐

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา
อำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยา ๕๖๐๐๐

๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นผู้ออกการวิจัย

แฟ้มสาร ๒๖๐๓/ว.๕๐

เรียน พลเอกธิการจำลอง ฉายา สุนโร นามสกุล ชุนภาค เลขที่ ๒๖๐๓/ว.๕๐๐๑๑
ณิศจิตต์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาระบบการสืบสานวิถีวัฒนธรรม
เชิงพุทธของเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา"

โดยกรณี บัณฑิตศึกษา จิตวิทยาระบบเพื่อศึกษาระบบการสืบสานวิถีวัฒนธรรมให้ พลเอกธิการจำลอง สุนโร
ได้มีสถานะเป็นบัณฑิตวิทยาลัยตามข้อควรพิจารณาและระเบียบที่แนบมา

จึงเรียนเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออนุมัติหมายของคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเชิญพร

(พระครูโสภณปริยัติกิจ, วศ.๗)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา

อ.ศิริ สุนโร

๒๖/๘/๖๓ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พระนครศรีอยุธยา
โทรศัพท์ ๐ ๕๖๓๓-๐๓๑๐

๒๕๖๓
๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

ที่ ศธ ๒๒๕๖/๖๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๗ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอร้องญาติผู้มีสัมพันธ์กับชื่อโครงการวิจัย
เมื่อวันที่ ๒๐/๗/๒๕๖๐ ^{ศ. วิไลพร}

ด้วย พระอธิการจันตสุข ฉายา อุนโม เขมธมฺม ทนฺตฺถ์ สมณศักดิ์มีสิทธ ๕๕๑๐๕๐๕๐๐๓
มีคุณเจ้าคุณพระครูภาณุวัฒน์ ปิณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้ในธรมัติให้เจ้าวิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาระบบการสืบสวนวิถีวัฒนธรรม
เชิงพุทธของเกณฑ์ป้อมหัวคองีเจี๊จ๋ราย"

โดยดมี บัณฑิตศึกษา จึงขออนุมัติขอความช่วยเหลือจากท่านให้ พระอธิการจันตสุข อุนโม
ได้มีภาระงานเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยตามประเด็นเสด็จ

จึงมีขอร้องญาติผู้มีความอนุเคราะห์ และช่วยอยู่ในฐานะอาสาสมัครในโอกาสนี้

ขอเจริญพร

(Signature)

(พระครูโสภณวิสิทธิ์ ส.ค.ส.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาสังฆะพะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

วิไลพร วิไลพร
เลขหมาย ๙๙๙ ๙๙๙ ๙๙๙

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตพะเยา
โทรศัพท์ ๐ ๕๕๑ ๐๒๖๖

ใน ๑ หน้าด้วย หน้า 3 ๓ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
ค. วิไลพร

ที่ ศส ๒๓๒๖๙/ว ๕๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
วิทยาเขตพญา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแมก
อำเภอเมืองพญา จังหวัดพญา ๕๖๐๐๐

๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นักศึกษาร่วมกิจกรรมวิชาการวิจัย

เงินทอง ภาษา ปุริศวิมล จิตรวิมล

ด้วย พระอธิการเจ้าทอง ฉายา สุนทรโณ นามสกุล ชุมภักดิ์ เลขประจำตัวนิสิต ๕๘๑๐๘๐๖๐๑๐๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพญา ได้ยื่นขออนุญาตให้นักศึกษาร่วมกิจกรรม "ศึกษาระบบการสืบสานวิถีวัฒนธรรม
เชิงพุทธของคณะสงฆ์ในจังหวัดพญา"

ในกรณี เป็นศิษย์เก่า จึงขออนุญาตเพื่อขอความช่วยเหลือจากท่านได้ พร้อมอธิการเจ้าทอง สุนทรโณ
ได้ปรึกษากับ คณะกรรมการวิชาการวิจัยท่านเองแล้วเห็นสมควร

จึงแจ้งผู้พบทราบเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขออภัยเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแจ้งผู้พบ

(พระครูโสภณปวิธิคุณี ว.ศ.๖.)

ผู้อำนวยการศูนย์รวมการศึกษาค้นคว้าพญา

๔๖ วิทยาลัยพญา ๓๓๓๓พญาพญา วิทยาเขตพญา

๕๘๑๐๘๐๖๐๑๐๓

๕๘๑๐๘๐๖๐๑๐๓

บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยพญา
โทรศัพท์ ๕-๕๕๕๖๖ - ๐๑๑๖

๕๕๕ ๕๖ / ๑๐๓๓๓๓๓ ๐/๑๑๑๑ ๕.๕๕๕๕๕๕

ภาคผนวก ข.

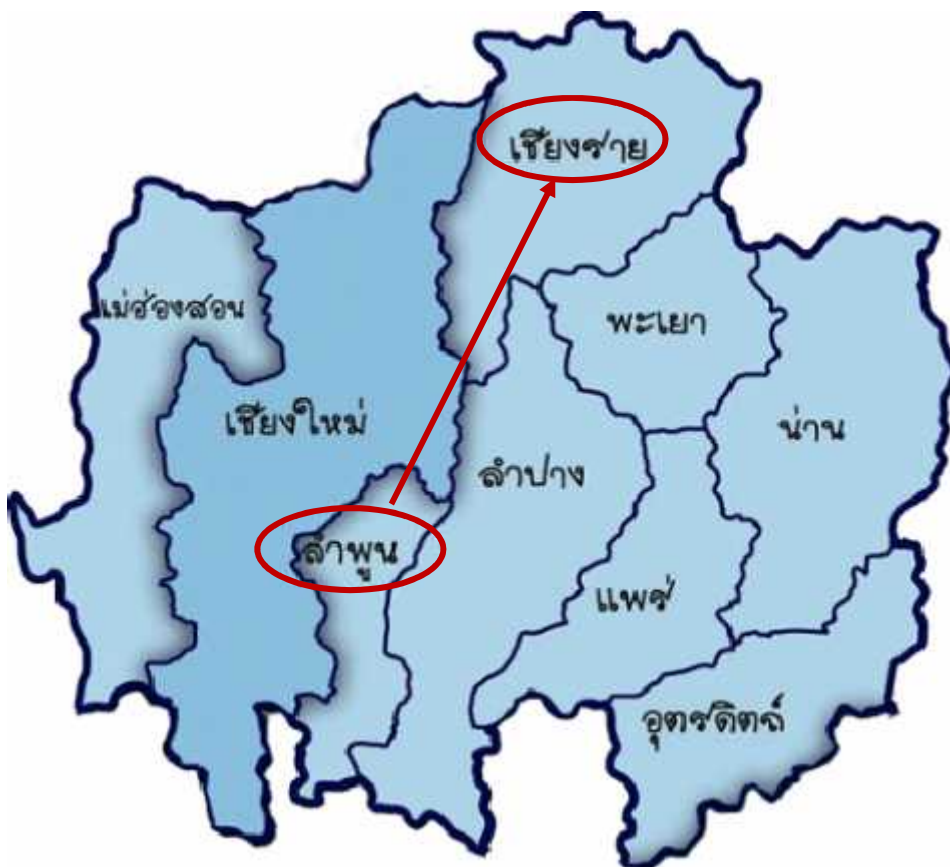
แผนที่เส้นทางอพยพของคนยongจากลำพูนเข้าสู่เชียงราย

เมืองยอง ต้นกำเนิดคนยอง

อำเภอป่าซาง เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดลำพูน ที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคน
พื้นเมืองเดิม เชื้อสายยอง

เส้นทางอพยพคนยองจากเมืองลำพูนสู่เมืองเชียงราย

คนของอพยพมาอยู่เมืองเชียงรายที่อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน
อำเภอแม่จัน และอำเภอพาน

คนองในตำบลจันจว้า และตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน ๒๑ หมู่บ้านใน
๒๓ หมู่บ้าน

ภาคผนวก ค.

รูปภาพกิจกรรมของคนยอง

ประเพณีตานก๋วยฉลาก (สลากภัตต์)

บ้านคนยองแบบโบราณ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	: พระอธิการจำลอง สุเมโธ (ทุนภาค)
เกิด	: ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๙
การศึกษา	: ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อุปสมบท	: ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๑
ตำแหน่งหน้าที่	: เจ้าอาวาสวัดสันทางหลวง
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดสันทางหลวง ต.จันจว้าใต้ เขต ๒ อ.แม่จัน จ.เชียงราย